CONSTRUIREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și psihologie JURNAL, bazat pr N Ya Grotom și A A Abrikosov DUMNEZEU W Cartea ( ) Sub redactia profesorilor N Ya Grot si L I Lopatin NOIEMBRIE MOSCOVA Tipografie a Înaltului Aprobat T-va I N Kushnerev r Pimenovskaya st , suspin d dv" • G tecalR "ve IV* * t ' i ¡ i-ch · Biblioteca "Runivers " CONŢINUT De la redactori · Personalitatea lui G S Skovoroda ca gânditor -A Ya Efi-;f Menko Cam pe vremea aceea Partea a treia (Sfârșit) -N I Grota Determinism psihologic și libertate morală - Carte S N Trubetskoy ttnp eu Departament special Despre Kant, real și imaginar -Alexandra I Vvedensky Gustav Teichmüller {Sfârșit) - A A Kozlova Teoria naturalistă a cunoașterii (Referitor la articolele Prof I M Sechenov) -E L Radlova Critică și bibliografie I recenzie de cărţi Neg Al Bain Simțurile și Intelectul editia a -a - BH Ivanovsky B Kidd Evoluție socială -HA Abrikosov - Celebrarea de către Universitatea Imperială Kazan a centenarului nașterii lui N I Lobachevsky -V N Ivanovsky G Dumas Les états intellectuels dans la melancolie -Victor Henri Cărți și broșuri noi primite de redactori Biblioteca "Runivers" IV II REVIEW JOURNALOV Pagină Philosophische Studien -G I Chelpanov Monistul -S K Rivista Italiana di filosofia - W Waldenberg De la redacție - referitor la scrisoarea prof V t Chizha Societatea Psihologică (rapoarte despre întâlniri și dezbateri pe marginea rezumatelor cărții D N Tsertelev: "Spațiul și timpul, ca forme de fenomene" și A A Tokarsky: "Despre problema asociațiilor de idei" și "Rolul voinței în mentalul procese") Comisia de organizare a lecturii la domiciliu, formată din> Departamentul Educațional al Societății de Difuzare a Cunoștințelor Tehnice (Regulile Comisiei și Programele în Științe Filosofice) În memoria protopopului A M Ivantsov-Platonov - Prot G P Smirnova-Platonova Materiale de statistică a revistei S Izvestiya și note Anunturi de la biroul revistei si altele Biblioteca "Runivers" noiembrie, la ora Seara, înainte de întrunirea sa, Societatea de Psihologie din Moscova, în prezența membrilor săi și a publicului exterior, a slujit în incinta întrunirilor Societății o slujbă de pomenire pentru regretatul împărat Alexandru al III-lea, în a cărui domnie atât primul S-au înființat Societatea Filozofică Rusă și revista ei "Probleme de Filosofie și Psihologie" Slujba de pomenire a fost săvârșită de d Societatea, prof teologia Universității Imperiale din Moscova, protopop N A Eleonsky La noiembrie, președintele Societății, prof N Ya Grot, ales unul dintre deputații din douăzeci de instituții și societăți științifice și artistice din Moscova, a participat împreună cu contesa GI S Uvarova, președinte al Societății de Arheologie din Moscova și academician de arhitectură K M Bykovsky, președinte al societăților de arhitectură și iubitori de artă, la depunerea unei coroane de flori la mormântul împăratului Alexandru al III-lea din Sankt Petersburg ! Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Personalitatea lui G S Skovoroda ca gânditor *) Pe octombrie s-au împlinit o sută de ani de la moartea lui G S Skovoroda Harkov se pregătește între zidurile universității sale să onoreze memoria nu numai a unei figuri locale, ci și a primului filozof rus din timp Cu o timiditate firească mă arăt în fața Societății ca un om ale cărui interese intelectuale s-au învârtit întotdeauna în sfere departe de filozofia pură Dar studiind cu atenție lucrările lui Skovoroda, atât cele publicate de Societatea Istorică și Filologică din Harkov, cât și cele scrise de mână, m-am obișnuit atât de mult cu această personalitate spirituală neobișnuit de puternică și întreagă, încât am reușit să o apreciez și să o iubesc atât de mult încât acest discurs este pentru eu rezultatul unui impuls moral persistent Skovoroda, ca un

gânditor, a fost într-o uitare completă de prea mult timp și prea pe nedrept, astfel încât să nu se teamă că valurile mării lumești, cu mirajul lor continuu al intereselor mereu noi, colorate și incitante, vor copleși din nou această Figura , care nu a avut noroc la vremea sa și aruncați-vă banner-ul luminos Așa a fost soarta tristă a lui Skovoroda ca filozof Dar ca personalitate morală și mentală, ca general *) Rezumat citit la Societatea Psihologică din Moscova noiembrie , în memoria centenarului morții lui Skovoroda Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO liderul mișcării, Skovoroda nu a murit în toți acești sute de ani care trecuseră de la ziua morții sale Tradiția - este adevărat, palidează, din moment ce presa aproape că nu a susținut-o - până la urmă, a trăit și a purtat generațiilor în schimbare imaginea vagă a unui filosof excentric, a unui "bătrân" (după expresia locală)), care și-a luat pe umerii săi și a purtat pentru o viață lungă jugul cerșetoriei voluntare, renunțarea completă la tot ceea ce se numește și se numea binecuvântări lumești și isprava propovăduirii continue și neobosite Pentru clasele superioare, pentru Ucraina "paniolică", a fost o "academie rătăcitoare" și pentru aceasta poseda toate atributele necesare bursei de atunci: o excelentă limbă latină, despre care mărturisesc scrisorile sale publicate acum, precum și cunoștințe de greacă, ebraică și germană, pe care le-a învățat bine pe vremea când a călătorit, încă în tinerețe, pe jos jumătate din Europa Pentru oamenii de rând, pe care Skovoroda i-a predat toată viața în timpul rătăcirilor sale neîntrerupte - a predat pe drumuri, pe străzile satelor, la târgurile rurale, pe cimitirele bisericilor sau doar intrând în colibe - pentru oamenii de rând, Skovoroda a avut propria sa specialitate, vorbire simplă și ușor de înțeles Iar dacă curțile nobililor se întreceau încercând să-l aducă pe Filosof la ei și erau gata să-l dea cu generozitate din excesele lor - pe care însă el le evita cu desăvârșire - atunci simplele colibe nu numai că l-au hrănit cu ceea ce Dumnezeu a trimis, ci de asemenea, l-au dus cu toate serviciile de care avea nevoie rătăcitorul etern singuratic: i-au reparat sulul și cizmele, l-au învelit și l-au spălat Amintirea oamenilor despre el s-a dovedit a fi mai puternică și mai recunoscătoare decât amintirea clasei cultivate În timp ce descendenții familiilor nobile din Sloboda Ucraina, cei care au fost cândva mândri de prietenia lui Skovoroda, abia își amintesc numele și, poate, câteva anecdote, oamenii încă trăiesc din moștenirea spirituală a lui Skovorodinsky Fiecare kobzar și liră ucrainean cântă Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor Psalmii lui Skryonin, poeziile spirituale și, evident, morala lor aspră, plină de dispreț față de mizerabila agitație lumească, găsește un răspuns profund în sufletul oamenilor Nu se poate spune că cunoaștem biografia completă a lui Skovoroda; dar în orice caz împrejurările vieţii lui au fost până acum mult mai cunoscute decât concepţiile sale filozofice Și se poate spune despre el ceea ce se poate spune doar despre foarte puțini oameni, foarte speciali, excepționali: a trăit așa cum a predat Nu știa ce este un compromis, o înțelegere Nu poate fi găsit nici un singur, nici cel mai mic fapt din biografia sa în care s-ar putea observa o abatere deliberată sau inconștientă de la idealurile dezvoltate, de la scopurile vieții preconizate Doar oamenii profund și complet credincioși pot trăi așa, indiferent de numele lor religia Filosofia lui Skovoroda nu a fost înțeleasă de contemporanii săi și nici nu a fost înțeleasă deloc de urmașii lui imediati: a ajuns la noi cu epitetul de mistic, ale cărui scrieri par scrise într-un limbaj întunecat, de neinteligibil, aproape inaccesibil spre înțelegere Și

toate acestea, după cum vom vedea, sunt un mit: Skovoroda nu poate fi numit în niciun caz un mistic, iar scrierile sale sunt scrise, deși într-un limbaj deosebit, dar în felul lor frumos, puternic și concis, cu care doar trebuie să vă obișnuiți puțin mai întâi: nu trebuie să uitați că, în funcție de circumstanțele locului și timpului, Skovoroda a fost creatorul propriei sale limbi Orice neînțelegeri despre Skovoroda se explică prin faptul că cei care au scris despre Skovoroda, în cea mai mare parte, nici măcar nu i-au văzut lucrările, folosind doar citate de mâna a doua și mâna a treia și opiniile altora Când, în urmă cu un an, a trebuit să caut lucrările lui Skovoroda, apoi la Harkov, orașul universitar, care a fost cândva centrul regiunii Skovoroda, cu ajutorul profesorilor universitari, am reușit să obțin doar o ediție mizerabilă din unele A EFIMENKO din scrierile lui Skovoroda din o și un singur manuscris, pe care l-am folosit doar când am făcut o caracterizare a lui Skovoroda în prelegerea publică pe care am citit-o atunci După aceea, deja la Harkov, manuscrisele lui Skovoroda au fost adunate de la diferite depozite de cărți: Biblioteca Publică Imperială, Muzeul Rumyantsev, Muzeul Kiev de la Academia Teologică și a fost posibil să ilumineze personalitatea sa filozofică Pro(r) a profitat de această oportunitate Zelenogorsky într-o lucrare publicată în cărțile recente "Vopr Philos și Crazy " Am profitat, din păcate, nu la maxim El s-a ferit de sarcina de a prezenta întreaga personalitate filosofică a lui Skovoroda și a preferat să-și despartă filosofia în puncte de vedere, opinii și afirmații separate, pentru a le reduce una câte una la presupusele surse de la care se presupune că le-a împrumutat Skovoroda Aceste surse au fost Platon și Aristotel, stoicii, Filon al evreilor, Leibniz Desigur, o astfel de producție merită harniciei și erudiției autorului Dar este nerecunoscător atât în sens practic, ne satisface nevoia noastră legitimă de a avea o imagine filosofică integrală în fața noastră, cât și într-unul metodologic, căci cu greu este posibil să punem corect problema surselor viziunii asupra lumii a cutare sau cutare gânditor până când vom avea o concepte clare și distincte despre această viziune asupra lumii în sine Astfel, lucrarea domnului Zelenogorsky ne prezintă filosofia lui Skovoroda sub forma unui agregat pestriț de opinii pestrițe extrase din sistemele filozofice ale diferitelor epoci și calități diferite Și între timp, este greu să mergi mai departe de adevăr decât cu o astfel de formulare a întrebării Indiferent de modul în care ne raportăm la punctele de vedere ale lui Skovoroda, indiferent cât de mult îi prețuim filosofia, un lucru, desigur, nu-i poate fi luat niciodată: integritatea și completitudinea extraordinară a concepției sale filozofice, care face din construcția sa un monolit fără impurități și fisuri   Nu vei găsi niciodată la el abateri către niște curente laterale de gândire care străbat pârâul principal, central Filosofia lui Skovoroda este la fel de profund și puternic individuală ca întreaga sa personalitate mentală ascuțită și sever definită Când am început să fac cunoștință cu Skovoroda ca gânditor, am fost uimit de rudenia lui spirituală cu Spinoza, pe care apoi am subliniat-o *) Pe măsură ce cunoștințele mele cu Skovoroda s-au extins prin intermediul materialului nou adunat, a devenit mai clar că Skovoroda nu avea nicio legătură directă cu Spinoza, nu i-a citit scrierile, nu-i cunoștea în alt mod învățăturile Și, în același timp, concordanța sa cu învățăturile lui Spinoza a devenit din ce în ce mai clară în două puncte esențiale: în primul rând, în faptul că semnificația realității reale este atribuită doar unei singure

substanțe mondiale, în raport cu care întreaga multiplicitate a fenomenele individuale este doar o aparență; în al doilea rând, în acea încredere nemărginită în competența minții umane, care este atât de caracteristică stării de spirit a lui Skovoroda**) Dar nu există nicio îndoială că Skovoroda a urmat propriul său drum, iar aceste propuneri, ca toate celelalte, au propria lor culoare specială în el "Invizibilitatea, potrivit lui Skovoroda, are prioritate nu numai în om, ci și în orice altceva din lume, este "ista", adică adevărata realitate a tot ceea ce există, de asemenea eternitatea, Dumnezeu, care conține totul în sine, este el însuși întreaga ființă, care este o unitate care se întinde peste toate veacurile, locurile și creaturile, o unitate, "care este străină de părți și deci este de prisos să fii distrus și să mori cu totul străin^ Въ *) Cărțile săptămânii Ianuarie "Filozof din popor" **) În primul aspect al învățăturilor lui Skovoroda, în opinia noastră, este posibil să se urmărească influența învățăturilor lui Platon și neoplatoniștilor mai degrabă decât Spinoza, ceea ce se poate observa din prezentarea următoare Ed Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO În același timp, potrivit lui Skovoroda, Dumnezeu nu poate "găsi un nume mai important și mai decent decât natura, adică natură sau natură, deoarece acest cuvânt denotă nu numai substanța care se naște și se schimbă, ci și economia secretă a acelei forțe inerente, care pretutindeni își are centrul sau punctul de mijloc principal și nu are nicăieri circumferința Acest omniprezent și acțiunea înțeleaptă a forței este numită printr-o lege secretă, turnată peste tot materialul în mod infinit atemporal - cu alte cuvinte, nu se poate întreba despre ea: când a început? - a fost întotdeauna; sau cat va dura? - va fi mereu; sau in ce loc se extinde? - este întotdeauna peste tot Această natură cea mai fericită lumea întreagă, asemenea vicleniei unui mașinist de santinelă pe un turn, o menține în mișcare și este ea însăși o ființă pentru fiecare conștiință: ea animă, hrănește, ordonă, repara, protejează și prin propria sa voință, care este numită legea universală, din nou în materie grosieră " Invizibilitatea sau Dumnezeu este, în raport cu lumea nenumărată a lucrurilor sau fenomenelor, "natura dominantă* Astfel, Skovoroda admite două naturi, invizibilă și vizibilă, dominatoare și ticăloasă, servilă Skovoroda afirmă această dualitate și o subliniază puternic în multe locuri; ii este dedicat un dialog special, care se numește "Conversație: doi*" Dar această afirmare întărită a "doi" pretutindeni dezvăluie clar scopul ulterior: să zguduie credința în realitatea lumii vizibile, în realitatea ei, care este atât de firească la o persoană simplă de zi cu zi, în realitatea ei Sunt două naturi; dar natura vizibilă, pe care omul obișnuiește să o considere ca fiind singura existentă, este doar o reflexie, o umbră Skovoroda folosește o mulțime de argumente, dovezi, imagini artistice pentru a stabili ferm această poziție în mintea elevilor săi Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor ny, vii și morți, întregi și zdrobiți; acesta este un halat, și acesta este un corp, acesta este o umbră, și acesta este un copac, aceasta este o substanță și aceasta este o ipostază, adică o bază care conține murdărie materială, așa cum un desen își ține vopseaua Deci, pacea în lume este acea veșnicie în stricăciune, viața în moarte, învierea în somn, lumină în întuneric, adevăr în minciună Întregul principiu împlinitor și această lume, fiind umbra ei, nu are granițe El este mereu și peste tot la începutul lui, ca o umbră lângă un măr Singura diferență este că pomul vieții stă și rămâne, iar umbra se micșorează, apoi trece, apoi se naște, apoi dispare și nu există nimic " În general, mărul și umbra lui sunt comparația preferată, cu care

Skovoroda recurgea cel mai bine când venea discursul Dar Skovoroda, în limbajul său bogat în imagini, avea mereu din ce în ce mai multe metafore, comparații, epitete cu care își sublinia atitudinea disprețuitoare față de acest miraj mizerabil și neînsemnat al lucrurilor, întunecat în ochii unui persoană filosofică neluminată oaie , care este incapabil să pătrundă la suprafață cu ochiul minții - adevărata lor esență, "Istu" o riză, o maimuță care imit în tot ceea ce a amanta, natura dominantă - acestea sunt expresiile figurative pe care Skovoroda le-a găsit potrivite în acest caz, fie folosindu-le ca epitete, fie dezvoltându-le în alegorii, la care îi plăcea în general să recurgă pentru a-și clarifica gândurile Dar Skovoroda era prea individualist pentru a se mulțumi cu o înțelegere atât de pur panteistă a lumii: nu purta el în această faldă a fizionomiei sale spirituale o reflectare a particularităților naționale ale tribului său? Atenția lui, ca gânditor, a fost întotdeauna atrasă mult mai mult de subiect decât de obiect, "microcosmos" decât "lumea mansial" (expresiile proprii) "Cunoaște-te pe tine însuți" a fost în cele din urmă îmbrăcat pentru Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO un fel de aureolă mistică, a dobândit puterea unei chei magice pentru toate secretele a tot ceea ce există "Iubește-ți sufletul", le spune el discipolilor săi, "fii fericită iubire de sine" Narkiss, - acest nume desemnează primul său dialog filozofic în colecția acum publicată a lucrărilor sale, - Narkiss, transformat de Skovoroda dintr-un mit străvechi, "nu-i pasă de multe, nu de ceva gol, ci de el însuși, despre sine și în se; se coace cu sine; are nevoie doar să mănânce Desigur, Narcis, în cele din urmă, "dispărând dintr-o flacără iubitoare de sine", se transformă într-o sursă, care doar îl informează, ca să spunem așa, de sancțiunea sa Dar mi se pare foarte important și caracteristic fizionomiei filosofice a lui Skovoroda este tocmai acest moment egocentric, care apare mereu și neapărat pe scenă alături de el, atenția pe care FILOZOF o ține asupra lui Faptul este că, potrivit lui Skovoroda, o persoană nu are posibilitatea de a cunoaște substanța lumii altfel decât cunoscând-o în sine Toate celelalte căi sunt întrerupte pentru el Organul cunoașterii este un gând identificat de Skovoroda cu sufletul și inima unei persoane, care este "un izvor secret în mașina noastră trupească, capul și începutul întregii sale mișcări, imateriale și lipsite de elemente, purtând o fragilitate aspră, ca un halat moartă, neîncetându-și mișcarea nicio clipă și continuându-și aspirația egală de fulger prin eternități nelimitate, milioane nesfârșite Acest gând, după Filosoful, este asemănător, dacă nu identic cu substanța lumii, se poate repezi și în lumea exterioară, își caută afinitatea pentru elementele moarte, măsoară, în expresia sa, marea, aerul, pământul, cerul, delimitează planetele, găsește lumi complete o mulțime nenumărată, construind mașini de neînțeles, făcând, parcă, noi experimente și invenții Dar toate acestea nu o satisfac; i se pare tot ce lipsește Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor ceva grozav, dar ceea ce ea nu înțelege, ea doar plânge Este clar că abisul spiritual nu este plin de științe Devorăm nenumărate sisteme cu planete, matematică, medicină, fizică, mecanică și toată lăcomia; nu se potolește, ci se naște setea spirituală Astfel, atenienii din vremea lui Pavel au căscat la mașina lumii, dar au văzut în ea doar lut; lutul a fost măsurat, lutul a fost numărat, lutul a fost numit o creatură Un singur lucru era adevărat la ei, ceva ce se poate simți; un lucru care era cu siguranță tangibil era cu ei natura sau fizica, Fizica era Filosofia și tot ceea ce era intangibil era fantezie goală, prostie, prostie, superstiție și nesemnificație Dar și ei au ghicit, dintr-un

strigăt duhovnicesc secret, dintr-o sete lăuntrică de nestins, că nu toți i-au întrecut pe toți, că, dimpotrivă, nu cunoșteau cele mai importante și mai necesare lucruri Și această cunoaștere foarte necesară, care cuprinde toate celelalte, poate fi dobândită într-un singur mod: prin întoarcerea către sine, prin cunoașterea ființei interioare, care este identică cu substanța lumii, cu Dumnezeu A căuta cunoașterea lui Dumnezeu în afara noastră, în elemente, "în circumferință", în cuvintele lui Skovoroda, este o greșeală pernicioasă, deoarece "totul este pentru noi mult mai întuneric extrem decât suntem pentru noi înșine" ne recunoaștem pe noi înșine, adică a ființei noastre interioare, sau "omul adevărat" care trăiește în noi, de fapt nu știm nimic demn de cunoaștere în afara noastră Este imposibil să recunoști planul în vastele materiale pământești și cerești, planul conform căruia totul - pe - totul este creat și fără de care nimic nu poate rezista, dacă nu îl vezi mai întâi în propria ta neînsemnată carne Dacă vrem să măsurăm cerul, pământul și mările, trebuie în primul rând să ne măsurăm pe noi înșine cu propria noastră măsură Și dacă nu găsim această măsură în noi, atunci cum putem măsura restul lumii? Așa argumentează Skovoroda, negând orice valoare sau credibilitate oricărei cunoștințe directe despre lumea exterioară Dar pentru asta, în opinia lui, Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO "a se cunoaște pe sine și a-L cunoaște pe Dumnezeu, adică adevărata esență a lumii, există o singură lucrare: cu cât ne cunoaștem mai mult pe noi înșine, cu atât ne ridicăm mai sus și, în general, pe muntele viziunii pentru a te tăia în două, adică a separa tot ce este trecător, perisabil, care pare a fi de natura sa din cea neschimbata, reala stiinta, in acelasi timp cea mai recenta si cea mai veche Se poate apropia de Dumnezeu numai prin cunoaștere; gândirea îndreptată către această cunoaștere, potrivit lui Skovoroda, este rugăciunea Însă sensul "cunoașterii pe sine" este departe de a fi epuizat de ceea ce am indicat; acest principiu a avut o aplicare infinit de largă în alt domeniu, în zona, ca să spunem așa, a scopurilor subiective ale existenței umane Faptul este că o persoană, ca toate ființele vii, se naște pentru fericire: "totul pentru orice s-a născut pentru un final bun" - aceasta a fost o axiomă pentru Skovoroda, complet clară în sine și, prin urmare, nu necesită nicio dovadă Dar între om și restul creației există o diferență atât de enormă, încât el însuși trebuie să descopere legea fericirii sale, încât această lege, dacă nu este complet ascunsă omului, nu se deschide complet pentru el O persoană trebuie să o pătrundă, să o dezvăluie cu lucrarea gândurilor sale, munca cunoașterii Astfel, fericirea unei persoane este în cea mai apropiată dependență directă de succesul său în a se cunoaște pe sine și, în consecință, pe Dumnezeu A înțelege în ce constă fericirea înseamnă aproape același lucru cu a o primi, întrucât dorința se naște din înțelegere, din dorința de a pretinde, din pretenția de a primi; iar natura fericirii este de așa natură încât toți acești pași intermediari între înțelegere și primire nu au o importanță esențială Dar care este legea fericirii umane? Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor În conformitate cu dorințele, aspirațiile, voința noastră, cu direcția și cerințele naturii dominante A trăi conform naturii, a trăi după voia lui Dumnezeu și a fi fericit sunt una și aceeași Omul trebuie să înțeleagă această voință și să facă din ea voința sa - pe asta se bazează adevărata fericire umană Această lege fundamentală a fericirii umane nu este complet închisă omului Natura favorizată i-a înlesnit înțelegerea; ea a furnizat adevăratul, τ -e fericire în consonanță cu această lege

supremă, condiții speciale; mai degrabă, însăși natura acestei fericiri este de așa natură încât, ca să spunem așa, se impune unei persoane Primul indiciu dat omului cu privire la natura adevăratei fericiri este că tot ceea ce este necesar și util pentru a o atinge este împreună cu ea și ușor, realizabil, accesibil tuturor Și invers: tot ceea ce este greu de realizat, rar este, fără îndoială, neprofitabil și inutil pentru fericire "Nu există nimic mai dulce pentru o persoană și nimic mai necesar decât fericirea", spune Skovoroda, "nu există nimic mai ușor decât asta Ce s-ar întâmpla atunci dacă fericirea ar depinde de loc, de timp, de carne și oase? Voi spune mai clar: ce s-ar fi întâmplat atunci dacă Dumnezeu ar fi încheiat fericirea în America sau în Insulele Canare, sau în Ierusalimul asiatic, sau în palatele regale, sau în epoca solomonică, sau în bogății, sau în deșert, sau la rang, sau la științe, sau la sănătate? Cine ar putea ajunge în acele locuri? Cum se poate naște toată lumea în același timp? Cum se poate încadra într-un singur rang și articol?" "Acum vrei să fii fericit? Nu căuta fericirea dincolo de mare, nu o cere de la o persoană, nu rătăci pe planete, nu târâi în jurul palatelor, nu te târăște pe glob, nu rătăci în jurul Ierusalimului Puteți cumpăra un sat cu aur, lucru greu, parcă ocolit, dar fericirea, parcă o necesitate necesară, un ton este pretutindeni și mereu acordat " Poziție: "Mulțumesc Atotputernicului Dumnezeu că Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO făcut ușor, și greu inutil", este una dintre puținele poziții centrale, ca să spunem așa, preferate ale lui Skovoroda, a revenit adesea la ea și a dezvoltat-o de bunăvoie cu fiecare ocazie Fericirea este peste tot și mereu cu noi; ca un pește în apă, deci suntem în ea, și ne caută în jurul nostru Un alt semn de recunoaștere, cu care natura ne-a înarmat, ca să nu ne abatem de la calea care duce la adevărata fericire, este un sentiment de satisfacție interioară, "Dulceață spirituală, distracție, curaj", care trebuie să fie însoțită de o viață îndreptată în mod corect Cea mai înaltă expresie a acestei dulceațe este liniștea sufletească, căreia Skovoroda și-a dedicat cele mai bune conversații filozofice ale sale, în care liniștea sufletească se identifică direct cu fericirea Un alt semn important care caracterizează natura fericirii adevărate, spre deosebire de cea falsă, este că adevărata fericire poate avea "o mulțime de complici, iar cu cât ei sunt mai mulți, cu atât devine mai dulce și mai reală" Și, în sfârșit, un singur semn negativ nu poate intra în definiția fericirii noastre, și anume, tot ceea ce este impermanent, tranzitoriu ce ne lasă Nimic nu poate fi numit fericire, dulceață care dă naștere întristării Sănătatea este fericire dacă slăbiciunea ei este sfârșitul? Este fericirea tinereții dacă sfârșitul ei este bătrânețea? Este viața chiar fericire, dacă sfârșitul ei este moartea? Bucură-te de longevitate; dar dacă moartea este o nenorocire, chiar contează dacă vine peste sau de ani? Nu există o mare consolare pentru prizonier că nu după ore, ci în a -a zi, vor fi târâți la eșafod Doar constanța, inalienabilitatea și imuabilitatea sunt compatibile cu conceptul de adevărată fericire Deoarece oamenii sunt născuți pentru fericire, căutarea acesteia, "distracția", așa cum spune Skovoroda în limba sa originală, "este vârful, culoarea și grăunta vieții umane; este centrul oricărei vieți; toate treburile vieții curge aici" Dar în mod firesc Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor luptă pentru fericire, o persoană se înșală adesea Oricât de diverse și elocvente indicii oferă industria I calea către adevărata fericire, oricât de mult s-ar strădui să o facă largă și întortocheată, cu toate acestea, o persoană, datorită liberului arbitru, libertății de alegere, poate greși și el folosește pe scară largă această libertate

Partea vizibilă, perisabilă a naturii sale, natura sa sclavă, ticăloasă, ** elementară, îl ademenește în mod constant în căutarea a tot felul de aparențe Un nebun iese din casa lui, caută fericirea în afara lui, rătăcește prin diverse părți, își scoate un nume strălucitor, se spânzură într-o rochie ușoară, atrage o varietate de nenorociți de monede de aur și ustensile de argint, își găsește prieteni și nebunia de tovarăși pentru a aduce o rază de beatitudine strălucitoare în sufletul lui Ce nu face? Luptă, conduce litigii, gătește, coace, pornește, construiește, ruinează, învârte există lumină? Uite: nu este nimic Și această lumină este atât de aproape acasă, doar pentru a sparge o fereastră în această casă a lui, astfel încât să se reverse în ea pâraie întregi aducătoare de beatitudine Dar o persoană, întunecată de aparențe, nu poate ghici care este acest secret simplu Chiar și pedeapsa firească care însoțește în mod inevitabil erorile umane, care constă în "împiecirea, căderea și zdrobirea" tuturor faptelor sale construite pe nisip, nu duce întotdeauna o persoană la înțelegerea adevărului Și atunci un filozof, înarmat cu înțelepciunea supremă, trebuie să-i vină în ajutor și să conducă o astfel de persoană prin cunoașterea de sine la înțelegerea legii fericirii sale Dar, arătând la cunoaștere ca fiind singura cale către fericire, Skovoroda, aparent, face din cunoaștere scopul, însuși conținutul fericirii Cel puțin, el se exprimă în acest sens în prefața la Șarpele israelit, unul dintre discursurile sale filozofice cele mai tipice Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO, Mergând spre nevoile naturii umane slabe, Skovoroda trage din propunerile sale generale câteva concluzii care intră în domeniul moralității aplicate Dar de aici nu rezultă că a fost un moralist quand-même, așa cum îl consideră unii, de altfel, și domnul Zelenogorsky, care își începe opera tocmai cu această afirmație Nu, nu era moralist: predicarea adevărurilor morale cu scopul de a corecta morala era complet străină de sarcinile sale, nu se gândea la corectarea moralei Prin urmare, din întregul vast câmp al "moralității practice" a atins doar foarte puține aspecte care în construcțiile sale erau strâns legate de propozițiile sale generale, decurgeau direct din ele În afară de aceasta, care era esențială conform construcției sale filozofice, nu dorea să știe nimic Dar moralitatea sa aplicată este cu aceeași trăsături ascuțite ca întreaga sa filozofie, cu care Skovoroda nu numai că a predicat și a dovedit toate cele câteva propoziții, ci și le-a aplicat cu toată inima lui însuși, ilustrând aplicabilitatea lor prin propriul exemplu Oricui se străduia să ajungă la perfecțiunea morală, Skovoroda a oferit trei lucruri: alegerea corectă a hranei, prietenia și titlul El a formulat ultimele două puncte în următoarele porunci, parcă interzicând: A) A intra într-o devenire (stare) nebună B) A purta o poziție contrară naturii C) Să înveți pentru ce nu te-ai născut D) Fii prieten cu cei cărora nu te-ai născut Aceste prevederi epuizează complet toată moralitatea practică a lui Skovoroda, pe care a inspirat-o elevilor săi Aparent, el nu a considerat problema hranei ca fiind atât de importantă încât să o dezvolte în scrierile sale: dar în conversațiile orale și scrisorile a atins-o și, cel mai important, a dus-o strict în regimul său personal La un moment dat, când atenția suspectă a superiorilor săi i-a fost atrasă după scurta sa apariție pe scena OFICIAL, ca profesor de morală la Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor Școlile din Harkov (natura acestui discurs este evidențiată de prelegerea preliminară publicată în volumul publicat și compendiul celor care urmează), a fost acuzat de erezia maniheică Acuzația s-a bazat în principal pe abținerea sa de la carne Cu această ocazie,

Skovoroda a făcut o explicație în sensul că nu consideră carnea dăunătoare în sine, dar consideră că consumul acesteia poate fi dăunător în multe cazuri, mai ales pentru tineri Skovoroda însuși era extrem de moderat în mâncare: doar o dată pe zi, seara, și apoi foarte puțin Aceasta era în armonie cu întregul său regim ascetic, care însă nu excludea în el o dispoziție veselă, pe care o considera obligatoriu să o mențină mereu atât în sine, cât și în ceilalți În general, expunând folosirea corectă a hranei ca unul dintre puținele fundamente ale moralității sale aplicate, Skovoroda, desigur, a înțeles prin aceasta nu numai hrana în sensul restrâns al cuvântului, ci în general satisfacerea nevoilor sale vitale Limitarea la limitele extreme ale posibilității a fost principiul întregii vieți lungi a lui Skovoroda și l-a recomandat studenților săi ca primul pas, cel mai ușor, spre perfecțiune Semnificația pe care Skovoroda a acordat-o prieteniei și alegerii prietenilor, plasând aceasta printre principalele cerințe pe care le face unei persoane, poate părea ciudată; dar această ciudăţenie depinde doar de faptul că nu am indicat încă acel aspect al viziunii asupra lumii a lui Skovoroda din care a apărut această cerere De fapt, era la fel de potrivită întregului ca și toate părțile constitutive ale filozofiei sale Lasă-mă să explic pe scurt Prin prietenie, Skovoroda a înțeles nu o afinitate personală întâmplătoare, o simpatie nedefinită care leagă oamenii cu o legătură ușoară și lipsită de angajare Prietenia în ochii lui era o unire a aleșilor, ca să spunem așa, marcată de pecetea cea mai înaltă a sufletelor, cu scopuri clar recunoscute ale căutării adevărului Ideea este că el credea că adevărul nu poate Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO să vină pe lume altfel decât printr-o asemenea unire De aici rezultă clar locul pe care îl atribuie prieteniei în construcția sa În cele din urmă, al treilea punct al lui Skovoroda, datorită importanței pe care a acordat-o explicației sale, a fost împărțit în următoarele dispoziții separate: nu intra într-un deveni nebun, nu purta o poziție contrară naturii, nu învață, pentru care unul nu s-a născut Desigur, toate acestea sunt aspecte diferite ale uneia și aceleiași situații, care se numește pe scurt Skovoroda, într-un singur cuvânt: "non-amabilitate" Skovoroda a scris foarte des despre această eterogenitate și afinitatea asociată în mod necesar cu ea, desigur, a vorbit despre asta și mai des cu prietenii săi; a prezentat multe argumente pentru a-și dovedi afirmațiile, le-a ilustrat cu o mulțime de exemple, imagini artistice, alegorii Este evident că Skovoroda a acordat o importanță deosebită acestui aspect aplicat al învățăturii sale Și chiar prin viața sa a subliniat-o cu multă sârguință Am spus deja mai sus că și-a petrecut toată viața ca un cerșetor virtuos, neavând niciodată propriul colț, sau vreo proprietate, în afară de haine pe corp, mai multe cărți, manuscrise și un flaut într-un sac pe care îl purta după umeri Dar multe, și într-o zonă mare, care includea nu numai Harkov și Kiev, ci și Moscova, au fost cunoscute bursa lui Skovoroda, inteligența sa remarcabilă, elocvența remarcabilă Bineînțeles, binevoitorii lui, care îi apreciau talentele și printre ei nu puțini dintre cei puternici ai acestei lumi, erau foarte dornici să-i dea un fel de poziție lumească Dar toate eforturile îndreptate aici, toate propunerile care i-au fost făcute, Skovoroda le-a respins mereu pentru că această devenire nu avea legătură cu el; că numai dacă ar simți o atracție, de exemplu, pentru un grad militar, ar pune imediat sabie, dar nu simte acest lucru, ci, dimpotrivă, simte că este potrivit doar cel mai simplu, mai lipsit de griji, rolul solitar pentru el și că în acest rol ales se simte Biblioteca "Runivers" personalitatea lui G S SKOVORODA CA Gânditor

complet mulțumit și fericit Devotat dezinteresat ideilor sale, complet întreg Skovoroda a vrut să-și demonstreze învățătura cu viață; fie că a dovedit sau nu a dovedit, în orice caz, a lăsat în atmosfera publică o conștiință care revigorează sufletul cât de mare poate fi puterea unei persoane asupra sa Doctrina lui Skovoroda despre afinități și articole a evoluat după cum urmează El a presupus existența unui fel de armonia praestabilita între societate și om Societății lui Skovoroda îi place să fie comparată cu un mecanism de ceas, în care fiecare parte este adaptată cu viclenie la obiectivele tuturor În oportunitatea structurii sale, societatea poartă, în opinia sa, amprenta influenței directe a aceleiași invizibilitati, cea mai înaltă voință care domnește în întreaga lume, precum și în om Există astfel o armonie între societate și sufletul omului, pornind, ca să spunem așa, din unitatea sursei care a dat naștere atât uneia, cât și celeilalte Această armonie se reflectă în sufletul unei persoane prin înclinația și capacitatea sa înnăscută pentru unul sau altul tip de activitate socială Aceasta este exact ceea ce este "afinitatea pentru cutare sau cutare articol" Dacă oamenii vor fi ghidați în viață de afinitățile lor sau nu, atât binele public, cât și fericirea personală a unei persoane depind în totalitate A indica afinitatea cuiva este una dintre primele și cele mai importante sarcini ale cunoașterii de sine, de a descoperi voința lui Dumnezeu, care este în om - o astfel de sarcină, a cărei soluție cu succes facilitează foarte mult toate dificultățile ulterioare în lupta omului pentru cea mai înaltă perfecţiune În afara unei decizii de succes, nu poate fi vorba de fericire pentru o persoană Potrivit lui Skovoroda, o persoană poate fi fericită doar atunci când își asumă o datorie socială, nu după propriile sale capricii și nu după sfaturile altora, ci după ce a pătruns în sine și ținând seama de spiritul care trăiește în el și îl cheamă, care nu nu face greșeli și va conduce o persoană Întrebări de filozofie, KN - Biblioteca "Runivers" A, E Ф П М Е Н К О la ceea ce s-a născut, ca să fie de folos pentru sine și pentru ceilalți Iar societatea își poate continua cursul corect numai atunci când fiecare dintre membrii săi nu este numai bun, ci își îndeplinește și propria parte din funcția universală, turnată peste întreaga compoziție "Cel mai bun suflet", argumentează Skovoroda, "traiește cu atât mai neliniștit și mai nefericit decât cea mai importantă funcție pe care o are dacă nu s-a născut în ea Și cum să nu fii nefericit dacă ai pierdut comoara lumii spirituale? Cum să nu piardă, dacă în loc de servicii jignește prietenii și rudele, apropiate și îndepărtate, omogene și străine? Cum să nu jignești dacă aduce rău societății? Cum să nu faci rău dacă nu există o muncă de neobosit? De unde va veni munca dacă nu există dorință și sârguință? Unde poți vâna fără natură? Natura este cauza originală a tuturor și arcul autopropulsat Ea este mama vânătorii Vânătoarea se străduiește pentru muncă și se bucură de ea Munca este o mișcare vie și vigilentă a întregii mașini, atâta timp cât dă naștere unei fapte perfecte, țesând o coroană de bucurie creatorului ei Purtat de ideea lui, Skovoroda era uneori înclinat să atribuie aproape tot răul, nu toate imperfecțiunile vieții noastre, faptului că oamenii nu înțelegeau acest adevăr simplu și nu se străduiau să-și aranjeze viața în funcție de rudenie Desigur, Skovoroda nu putea să nu înțeleagă cât de greu este să lupți cu amăgirea, ale cărei rădăcini sunt atât de adânc înrădăcinate în natura sclavă și exterioară a omului și întunecă atât de mult toate inimile, încât "nu vei găsi un suflet atât de răutăcios un înalt rang, fără a discuta câtuşi de puţin despre afinitatea lui * Cei mai apropiați prieteni, deși, probabil, au ascultat de bunăvoie, dar nu și-au luat la inimă predica elocventă

despre subiectele că "un cizmar natural și cinstit este mai drăguț și mai respectabil decât un consilier civil nefiresc", sau că "de o sută de ori mai binecuvântat este un cioban, oaie sau porci cu natura păstorească mai degrabă decât sacră Biblioteca "Runivers" personalitatea lui G S SKOVORODA CA Gânditor porecla, lupta împotriva lui Dumnezeu care o are", sau că "un semn sigur de eterogenitate în rang este urmărirea veniturilor" etc Dar, desigur, cea mai elocventă predică, deși la fel de puțin convingătoare pentru cei din jur, a fost însăși viața lui Skovoroda În credința sa fanatică în teoria afinității, Skovoroda și-a dezvoltat în continuare învățătura, în detaliile și aplicațiile sale practice El a luat în considerare în special anumite articole sociale în legătură cu afinitățile lor respective Totodată, el a avertizat că, cu cât este mai important să devii, cu atât mai atent trebuie să-ți testezi afinitatea, astfel încât să nu existe greșeală, cu atât mai pernicioasă decât cea mai responsabilă La cele mai responsabile articole, el se referă la ocupația Filosofiei și acordă cea mai mare atenție explicării acestui articol și a afinității sale Un adevărat filozof nu poate fi decât unul, după părerea lui, care este capabil să cuprindă idealul, pe care îl definește în următoarele expresii: cel puțin unul ferm, prinde rădăcini cu vechii Filozofi păgâni, vorbește cu părinții universali; sa fie foamea, raceala, ura, persecutia, calomnia, abuzul si munca sa fie nu numai tolerabile, ci si dulce " Pline de adevarata elocventa sunt cuvintele pe care le adreseaza nefirescului iubitor de filozofie presupus de el "Maestre, eu urmează-te Mai bine du-te să arați pământul sau să purtați arme, trimiteți afacerile unui negustor sau arta voastră Faceți ceea ce v-ați născut, fiți un cetățean drept și pașnic și faceți bine Ești ascuțit și învățat fii un prieten de rang, nu un iubitor de profit de pe urma lui Învățătorule, te urmez Du-te și vei fi lipsit de natură, o sperietoare, un nor fără ploaie, Satana, dintr-o poziție cerească la poftele urâte căzute " * Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO Skovoroda nu a atins niciodată alte aspecte ale tărâmului infinit al moralității practice, cu excepția celor trei pe care le-am indicat Probabil, a crezut că orice altceva se va adăuga persoanei dacă va merge pe calea indicată Și, în general, era incompatibil cu individualitatea sa spirituală să predice ad-hoc, ceea ce este cerut de natura unui moralist adevărat Așadar, am prezentat scheletul concepției filozofice a lui Skovoroda cu o indicație a tuturor părților sale cele mai importante și a corelațiilor lor Dar mai trebuie să subliniez cum a fost animat acest schelet, ceea ce este și mai dificil și mai responsabil: adevărul este că tot ce am spus mai sus poate fi verificat conform lucrărilor publicate de Societatea de Istorie și Filologie din Harkov; ceea ce voi spune în continuare se bazează în principal pe scrieri neincluse încă în ediția de față Fără să ating problema generală a relației dintre filozofie și religie, pot afirma cu certitudine că filosofia lui Skovoroda a fost, fără îndoială, și religia lui Nu în acel sens condiționat, subiectiv, în care orice idee se poate naște în sufletul unei persoane într-un obiect al relațiilor religioase, ci în sensul direct și exact al cuvântului Aici se află o prăpastie adâncă între Skovoroda și câțiva gânditori vest-europeni care l-au influențat, dar care au tras întotdeauna o linie mai mult sau mai puțin ascuțită între Filosofie și religie Ca o religie adevărată - și nu un surogat al ei, marcată cu pecetea creativității personale -, viziunea lui Skovoroda asupra lumii se încadrează în curentul central spontan general al gândirii religioase, - tradiția după care a trăit și trăiește omenirea - se încadrează și, împreună cu aceasta, îi aruncă o

luptă negare dură A nu vedea sau a nu înțelege această latură în învățătura lui Skovoroda înseamnă a nu vedea sub trăsăturile ei generale FIZIOMIA lui spirituală individuală Într-un loc din scrierile sale, în general, complet Biblioteca "Runivers" PERSONALITATEA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor lipsit de detalii biografice, Skovoroda spune că a început să citească Biblia la vârsta de de ani Afirmația pare a fi inconsecventă pentru o persoană care a studiat la Academia Teologică din Kiev, dar este absolut clară și, fără îndoială, adevărată Sensul ei este acesta: desigur, Skovoroda cunoștea Biblia încă din copilărie; dar la numai treizeci de ani, deja după rătăcirile sale în Europa, în care se pare că a dobândit multe pentru a-și extinde orizonturile mentale, Biblia i-a apărut cu acel sens aparte, care marchează perspectiva lui De atunci și până la sfârșitul vieții, a rămas "un iubitor al sfintei Biblii" , așa cum a semnat în scrisorile sale Dar a fost dragoste ciudată Alături de cosmosul sau lumea conacului, care, în totalitatea fenomenelor sale trecătoare, conține o bază eternă neschimbată și nepieritoare, și o lume mică, un microcosmos uman, a cărui relație cu lumea mare a fost clarificată mai sus , există și un microcosmos, o altă lume mică -" lumea simbolică, sau Biblia Biblia, în întregime, nu este altceva decât o colecție de imagini, Cifre, "care ne conduc gândirea către conceptul de natură veșnică, ascunsă în decădere , cu alte cuvinte, o colecție de pilde sau alegorii, al căror sens constă în adevărul filosofic ascuns sub aceste alegorii Astfel, microcosmosul biblic, ca și cel uman, conține două naturi: una internă, supusă dezvăluirii prin pătrundere rațională în el, și cealaltă externă, spontană, care trebuie aruncată ca niște zdrențe inutile, odată ce o persoană și-a pătruns mintea în adevărata esență, ascunsă sub această coajă perisabilă De aici atitudinea dublă a lui Skovoroda față de Biblie Pe de o parte, el a tratat Biblia ca pe o persoană profund credincioasă, sincer religioasă; pe de altă parte, complet negat-o, din Biblioteca "Runivers" EFIMENKO denunţat aproape până la batjocură, potrivit unui student al lui Voltaire A fost cu el, din câte am înțeles, deci El credea că baza invizibilă a tot ceea ce există, revelându-se în om, a fost, ca să spunem așa, revelată în mod deliberat în Biblie (ca, într-o oarecare măsură, în mitologiile păgâne) Dar această atitudine a lui față de Biblie o poți înțelege doar atunci când îi înțelegi ideea despre poporul ales și rolul lor special în lume Biblia este creația acestor oameni aleși, numai prin care se descoperă temelia supremă a lumii Credința în această generație a lui Israel, din; precaut, poporul lui Dumnezeu, adevărat, chemat de natura însăși să fie interpreți ai voinței lui Dumnezeu, o legătură vie între praful uman și eternitate, a fost unul dintre cele mai importante fundamente în învățăturile lui Skovoroda De fapt, fiecare persoană conține în sine boabele unei persoane adevărate Dar nu vrea să înțeleagă acest lucru, se consideră vite, spune în inima lui: "Eu sunt sângele și carnea mea și ce altceva în afară de aceasta? Dar cine dorește să stingă scânteia cuprinsă în el de munca înțelegerii, poate deveni unul dintre acești aleși din neamul nemuritor al lui Dumnezeu, care nu are început, nici sfârșit, nici dezbinare Dacă recunoașteți unul de acest fel, le veți recunoaște pe toate, deoarece în toate există un om nou, sau adevărat, și ei sunt în el, iar el este în tatăl său De acest fel, Moise, precum și patriarhii și profeții și Plutarh, de exemplu, au aparținut și ei din numărul celor "care, deși nu L-au urmat pe Hristos, ci au scos demonii în numele Său " Fără îndoială, Skovoroda s-a inclus printre acest tip de purtători "al doilea" ai înțelepciunii supreme: pe lângă indicații și aluzii separate, dialogul dramatic: "Drept cu Barsava",

acum tipărit, vorbește foarte clar despre asta Printre primele sarcini ale misiunii sale, Skovoroda a stabilit crearea acestui roman Biblioteca "Runivers" VIAȚA LUI G S SKOVORODA CA Gânditor vago Israel prin influența sa personală, propaganda, așa cum putem spune în limbajul modern Înainte, și în viitorul apropiat, el, plin de pasiune, un entuziast, și-a imaginat "a doua oară", "împărăția lui Dumnezeu", "viața veșnică", și împărăția iubirii, Ierusalimul ceresc - dincolo de asiaticul rău - fără vrăjmășie și discordie, unde totul este în comun, unde societatea va fi în dragoste, iubire în Dumnezeu, Dumnezeu în societate Astfel, Skovoroda credea, credea, ca un adevărat Fanatic, că întreg sensul Bibliei este chiar acela care stă în construcția ei filozofică; că este nevoie doar să dezvălui acest sens, să-l extragem de sub exterioarele care-l ascund, pentru a-l cuprinde; că întregul sens al Bibliei constă în același "cunoaște-te pe tine însuți", pentru a urca prin autocunoaștere la cunoașterea lui Dumnezeu, baza existenței Skovoroda și-a considerat principala sarcină tocmai de a dezvălui această legătură interioară dintre Biblie și Filosofie și clarificați-o altora În îndeplinirea acestei sarcini, el a văzut un pas necesar către stabilirea împărăției lui Dumnezeu pe pământ De aici, pliul particular prin care sunt marcate toate discursurile sale filozofice și care dă naștere la concluzii atât de variate și contradictorii despre el El a fost numit mistic doar pentru că ei nu s-au deranjat să distingă în ce relație sunt numeroasele citate din Biblie, care însoțesc aproape fiecare dintre propunerile sale filozofice, la tema sa principală A înțelege această relație înseamnă a găsi cheia înțelegerii lui Skovoroda Dragostea de foc a credinciosului, pe care Skovoroda o avea pentru Biblia "sa", pentru cea care ascundea adevărul sub imaginile ei, s-a transformat în sufletul său întreg și sever într-o ură pătimașă față de litera exterioară a Bibliei frica de pernicios, cu punctul lui de vedere, prin puterea ei Biblioteca "Runivers" A EFIMENKO i revelat deasupra minţii omenirii *) El avertizează împotriva citirii Bibliei; se teme că nu va fi citit de cei care nu au dobândit altfel criteriul adevărului: fără să se cunoască pe sine nu se poate cunoaşte Biblia; Cei care nu se recunosc sunt chinuiți de Biblie ca un sfinx "Biblia este ca o peșteră îngrozitoare - este plină de abisuri și de ispite; ea a adus mai întâi inundații superstițioase evreilor, apoi nenumăratului neam creștin Fiind dusă de apariția Bibliei și uitând că "este, ca orice înfățișare, decădere și că nu este bine decât Dumnezeu, oameni începe să ai încredere în carne și oase, adoră substanța din lumânări, picturi și ceremonii Câte secole au fost oamenii înțelepți în ceremonii și care sunt roadele? Doar schisme, superstiție și ipocrizie Tufișuri de mărăcini de ceremonie au crescut la intrarea în grădina adevărului lui Dumnezeu și nu există acces pentru om Văzând în Biblie sursa tuturor aparițiilor în închinarea lui Dumnezeu, pe care le identifica cu păgânismul și superstiția, Skovoroda a încercat să smulgă respectul pentru această Biblie exterioară din sufletele adepților săi Pentru a face acest lucru, a recurs chiar la ridicol nepoliticos "Oamenii, conform Bibliei, sunt transformați în stâlpi de sare, urcă pe planete, călătoresc în trăsuri pe fundul mării și în aer, soarele se oprește ca o trăsură, fierul plutește, râurile se întorc, zidurile orașului se destramă la sunet de trâmbiță, munții sar ca oile, lupii cu ei se împrietenesc cu oile, oasele moarte se ridică, trupurile cerești cad din meri și terci de cereale cu prepelițe din nori De parcă natura fericită a făcut cândva ceva ce acum nu face nicăieri și nu va continua Revolta împotriva naturii regatului și a legilor ei este o îndrăzneală nefericită, gigantică: cum s-ar putea ridica o natură binecuvântată pe

propria-i lege? / Având în vedere un asemenea raționament hulitor, este foarte posibil ca *) În rândurile următoare, care sunt foarte caracteristice învățăturii lui Skovoroda, se vede clar raționalismul său extrem și, după toate probabilitățile, influența criticii occidentale la adresa Bibliei, care a început din vremea lui Spinoza Ed Biblioteca "Runivers" personal G S SKOVORODY CA Gânditor Orașul a jucat un anumit rol, dacă nu în fundație, atunci în dezvoltarea ereziei raționaliste Dukhobor în Rusia Mică *) Am terminat Mi se pare că am indicat toate trăsăturile caracteristice ale viziunii lui Skovoroda asupra lumii, în măsura în care aceasta a fost exprimată în scrierile care au ajuns până la noi Dar simt dureros un mare neajuns în expunerea mea Cu toate acestea, l-am despărțit pe Filosof de ereziarh, în timp ce, în realitate, aceste două părți se contopesc în Skovorod într-o singură personalitate spirituală, izbitoare în originalitatea sa severă Dar nu puteam face altfel Nu este în mijloacele mele să-mi asum sarcina de a determina cărei tendințe filozofice sau școlii ar trebui să i se atribuie Skovoroda ca filozof Mai mult, mi se impune gândul: ar trebui și se poate face acest lucru? Skovoroda nu aparținea acestor curioși, deci *) Într-o ediție a anilor patruzeci, cunoscută doar de iubitorii de seamă ai antichității locale, în Descrierea provinciei Poltava, Arendarenka * există un indiciu direct și categoric că Skovoroda a fondat secta Dukhobor Până acum, nimeni nu i-a conectat vreodată pe Doukhobors de Skovoroda: în studiile speciale despre Doukhobors nu există nici măcar un indiciu al unei astfel de conexiuni Dar dacă luăm în considerare următoarele împrejurări: i) că duhoborismul a apărut fără îndoială pe teritoriul Slobodei Ucrainei din regiunea în care oamenii din Skovoroda rătăceau și predau constant,) că cronologic apariția lui coincide cu activitățile Skovorodei, h) amintește de spiritul raționalismului Skovorodinsky, atunci presupunerea despre legătura dintre Doukhobors și Skovoroda devine în orice caz plauzibilă Prof Amph Etapa Lebedev, care a scris despre Duhoborism la Harkov lip , pe ipoteza menționată mai sus pe care am exprimat-o, a fost complet de acord cu mine în al treilea, cel mai important punct Atât el, cât și prof Bagali, ei obiectează doar că duhoborismul a apărut în marea populație rusă a provinciei, și nu în populația mică rusă, așa cum ne-ar fi de așteptat dacă ar fi asociat cu Skovoroda Dar această obiecție nu găsesc suficient de convingătoare: Skovoroda nu a scris în Micul Rus, prin urmare, nu a putut vorbi cu Poporul Mic Rus, dar că părerile sale au prins rădăcini aici și nu au prins rădăcini acolo, ce demonstrează asta? Fără îndoială că compozițiile lui Skovoroda, portretul lui, cântecele sale spirituale se bucură încă de un mare respect în rândul sectanților noștri raționaliști Biblioteca "Runivers " A EFIMENKO să zicem, individualități auto-originare, la care expresia merge astfel: un strămoș pentru sine Desigur, acest lucru nu exclude problema influențelor, în afara căreia omul este de neconceput, dar o împinge într-un alt plan Într-un fel sau altul, un lucru este sigur: Skovoroda era fiul vârstei lui Din masa luxoasă a gândirii filozofice europene, el, modestul său participant barbar, a îndurat o încredere nelimitată în competența minții umane Cu o exigență nestăpânită, atât de caracteristică întregii naturi barbare, a vrut să subordoneze totul principiului său, inclusiv lumea tradiției Ideea este revoltător de îndrăzneață Dar insolența, care nu este proporțională cu natura lucrurilor, poartă pedeapsa ei firească în eșecul rezultatelor sale: nu a suferit Skovoroda o pedeapsă severă pentru ea în uitarea care i-a venit - o uitare nedreaptă, dacă luăm în considerare dimensiunea enormă a această figură, împreună cu acea masă de pigmei care punctează

paginile fiecărei povești? A Efimenko Biblioteca "Runivers" Cam pe vremea aceea (Sfârşit) *) "Lucrurile în care toată omenirea a crezut și despre care toată lumea a fost de acord, ca în dovezile sentimentelor lor, s-au dovedit a fi false, la fel cum părerea că soarele răsare și apune s-a dovedit falsă ** (False St Mill, Disertations a discuţii polit , philos, a histor , Vol II , p) VII Sarcina ultimelor capitole ale articolului nostru va fi: să arătăm natura supratemporale, sau, cu alte cuvinte, străină de definițiile timpului, a percepțiilor actelor noastre mentale în conștiința de sine și, în consecință, aceste acte în sine , și astfel să justifice posibilitatea și caracterul rezonabil de a recunoaște substanțialitatea sufletului și supratemporalul său, adică viața veșnică Rugăm cititorul să ne urmărească cu răbdare construcțiile până la capăt, deși în unele cazuri am fost nevoiți să le dăm caracterul de raționament oarecum sec, dar, după cum ni se pare, logic mai riguros și mai precis Rezultatele generale ale întregii noastre investigații anterioare asupra problemei timpului pot fi rezumate după cum urmează: Omul are, fără îndoială, două surse *) Vezi Questions of Philosophy, vol și Biblioteca "Runivers" N GROT cunoașterea realității: experiență senzuală sau externă (este și organică), și experiență suprasensibilă - internă *) Prin intermediul experienței "senzoriale" el face cunoștință cu așa-numita realitate fizică sau materială, prin intermediul experienței "supersenzoriale" sau interioare își cunoaște propriile stări psihice sau mentale și relațiile lor Toată experiența senzorială este o colecție de stări speciale, pur mentale sau subiective, numite "senzații , exterioare și organice, care sunt doar moduri simbolice, dijuieenue de a percepe Faptele Fizice obiective, adică proprietăți și relații ale obiectelor și fenomenelor din lumea exterioară, așa-zisa, materială Direct în aceste percepții mentale ale unei ordini "senzoriale", suntem conștienți de stările propriului nostru suflet sau de excitația energiei noastre spirituale, care se reflectă, rezultatele interacțiunii cu lumea, adică aproape produse ale proceselor fiziologice cunoscute din creier, care la rândul lor sunt cauzate de stimuli dintr-un alt organism și deja aceștia din urmă de mișcările din mediu Dar, deoarece în fiecare interacțiune a doi agenți sau forțe (în acest caz, agentul nostru mental, conștiința și Factorii fizici), fiecare suferă acțiunea celuilalt și o contracarează (adică acționează în sine), atunci în percepțiile senzuale există un moment pasiv și activ În "senzațiile specifice* ale organelor de simț (și organice în sens strict), energia mentală suferă pasiv acțiunile mediului, iar în senzațiile "generale* ale relațiilor spațiale și temporale ale acestor senzații speciale, ea *) Prin "experiență" înțelegem în ambele cazuri experiența prin conștiința noastră a diferitelor ei stări, i e un ansamblu de acte de conștientizare a acestor stări, care nu prejudecă problema diverselor forme de experiență sau "moduri" de trăire Biblioteca "Runivers" DESPRE TIMP își percepe propriile acțiuni sau umilințe care vizează procesele de percepție, adică direct asupra reglarii activitatii organelor de simt si a creierului in interactiunea cu mediul *) Exprimând pe scurt acest gând, putem spune că sufletul sau energia spirituală (energia conștiinței) percepe în senzații "îndura" și "acțiunile" sale în interacțiune cu Factorul, numit mediul în general și organismul în special Deoarece percepe și cunoaște acest mediu fizic extern în experiența senzorială doar simbolic - în fenomene sau "Forme" propriilor stări, apoi prin el însuși, în esența sa, acest mediu, adică substanță, inaccesibilă percepției și cunoașterii sale Culorile, sunetele, mirosurile, gusturile, precum și relațiile lor spațio-

temporale - toate acestea sunt "reprezentări subiective" sau "Forme ale conștiinței", în interacțiunea ei cu lumea "Lumea este reprezentarea mea" Cunoașterea "lucrurilor în sine" prin percepția și experiența senzorială este inaccesibilă unei persoane Cunoaștem prin prisma experienței senzoriale acțiunile și contraacțiunile figurilor lumii exterioare, așa-numitele Fizice, doar indirect, în "subiectiv" "simboluri, și anume: a) în senzația specifică căteilor, cunoaștem indirect efectele asupra noastră ale mediului și ale materiei, b) în percepțiile generale ale spațiului și timpului - opoziția sau rezistența mediului și a materiei în timpul interacțiunii noastre cu acesta Numai în acest sens avem dreptul să vorbim despre obiectivitatea fenomenelor de culoare, sunet, spațiu, timp, mișcare, despre corespondența lor cu Faptele actuale din lume, mediu, materie În orice caz, timpul, ca și spațiul, nu poate fi explicat altfel decât în termenii Formei subiective de percepție a "interacțiunilor cu mediul", pe care o numim Fizică și sunt cunoscute de simțuri *) Vezi articolul precedent, cap VI Biblioteca "Runivers" n grotă formă subiectivă de percepție a mișcării în spațiu, voi din punct de vedere psihologic, nu este altceva decât o modalitate de a recunoaște eforturile mentale de inervație pe care le facem pentru a adapta centrii (din creier) atunci când percepem "mișcări" în spațiu și în materie Aceasta înseamnă că, la fel cum sunetul este un mod subiectiv de a perceperea vibrațiilor aerului și a luminii - fluctuațiile eterului, deci timpul este o modalitate mentală condiționată de a percepe acele procese ale creierului care sunt necesare pentru ordonarea impresiilor furnizate de mediu și organism prin organele de simț și nervi adaptări ale lui sau ale mișcărilor pe care le percepem sub forma unor reprezentări ale timpului (adică durata și secvența) și, bineînțeles, suntem direct conștienți doar de eforturile "psihice" active necesare acestor adaptări, deoarece în realitate nimic altceva decât stări și acte mentale, nu putem simți *) În consecință, timpul este doar o formă de "reprezentare a realității externe", și nu ceva "real în afara conștiinței și reprezentării" În această formulă, ne alăturăm necondiționat ^ Kant, deși îi dăm o nouă interpretare - *) Cursul raționamentului nostru în derivarea propoziției că timpul este o formă de percepție a adaptărilor creierului în procesul senzațiilor poate fi exprimat pe scurt după cum urmează: adaptările (mișcările) creierului în procesul de percepere a lumea exterioară sunt la fel de inevitabile și de neîndoielnic ca și adaptările organelor de la periferie Pe cele din urmă le simțim sub forma unor relații spațiale, pe primele fie nu le simțim deloc, fie le simțim sub forma unor idei despre relațiile impresiilor în timp Dar, din moment ce este incredibil că nu le simțim în niciun fel și din moment ce în percepția relațiilor temporale simțim, fără îndoială subiectiv, unele procese asociate cu percepția senzorială și niciun alt proces, cu excepția proceselor cerebrale centrale, nu poate fi recunoscut ca fiind un obiect de percepție în reprezentările timpului care însoțesc percepțiile senzoriale, atunci evident că percepem subiectiv sub această formă (timp) tocmai procesele cerebrale de adaptare în acte de senzație Această derivare a noastră este construită după schema metodei inductive a reziduurilor* Biblioteca "Runivers" DESPRE TIMP nee şi justificare Și cerem cititorului să-l amintească ca fiind una dintre principalele noastre prevederi Din aceste rezultate generale ale analizei noastre de mai sus, pe care le vom considera corecte până când ni se va dovedi că am făcut o eroare de fapt sau logică în raționamentul nostru, decurg în mod firesc următoarele întrebări: Dacă culoarea, sunetul*), spațiul și

timpul sunt Forme de percepție și experiență senzorială, atunci cu recunoașterea inevitabilă a unui alt tip (suprasenzorial sau intern) de percepție și experiență, prin care ne cunoaștem propria conștiință, acțiunile noastre "mentale" și stări, ca atare - se poate presupune că Formele acestei experiențe interioare suprasenzoriale sunt identice cu Formele percepției senzoriale exterioare - culoare, sunet, spațiu și timp? Sau este necesar să presupunem că Formele experienței interioare sunt diferite? În ceea ce privește culoarea, sunetul, spațiul, psihologii au hotărât de mult și au recunoscut chiar și de către fiziologi că ele nu sunt Formele experienței interioare, că înseși senzațiile de culori, sunete, extensii, precum și sentimente, idei, aspirații, fac nu diferă între ele în nicio culoare, nu sună în niciun fel și nu au nicio măsură - lungime și extensie Prin urmare, întrebarea de mai sus poate fi limitată în următoarea formă: dacă timpul este Forma percepției sensibile a fenomenelor sau schimbărilor fizice, trebuie să fie recunoscut și ca o formă necesară a percepției interioare sau suprasensibile a stărilor mentale înseși și a relaţiilor dintre Faptele mentale? Kant a afirmat în mod eronat că timpul este tocmai forma inevitabilă a intuiției interioare, adică experiența interioară, percepția actelor mentale și relațiile lor Dar Kant, așa cum am arătat în detaliu în primul articol (cap *) Pentru concizie și pentru a evita repetarea, vorbind despre culoare și sunet, ne vom referi acum la toate celelalte senzații "specifice" ale organelor de simț externe și la cele organice speciale Biblioteca "Runivers" V GROT I-III) *), s-a contrazis în diferitele sale afirmații, căci, în primul rând, el a admis că timpul este Forma percepției senzoriale, Forma sensibilității (Sinnlichkeit) și că concepția despre timp este întotdeauna ea însăși o "percepție senzorială" ", întrucât "toate relațiile sale pot fi exprimate cu ajutorul unei vederi exterioare" (sub forma unei linii de mișcare în spațiu), "de unde ar fi necesar să se concluzioneze că experiența "internă" sau conștiința de sine este, de asemenea, senzual, adică experiența externă și, din moment ce experiența senzorială sau exterioară este experiența "în spațiu", aceasta ar însemna că experiența internă este experiență spațială, pe care Kant a negat-o în mod absolut spațiu", atunci ființa mentală trebuie imaginată sub Forma "mișcării în spațiu", și nu pe una, ci pe mai multe linii **) Totuși, Kant a recunoscut posibilitatea unui "studiu transcendental al vieții mentale și a experienței celei mai senzoriale în componența sa, și nu originea (în timp)", punând-o în contrast cu " Studiu fiziologic" al experienței senzoriale și al stărilor mentale în general, în ordinea schimbării lor în timp ***), adică Forma intuiției interioare, aceasta încă nu înseamnă că timpul este o formă reală și adevărată *) "Întrebări de filosofie", Vol **) Deci, de exemplu, dacă merg la Paris să citesc o lucrare despre psihologie, atunci din punctul de vedere al lui Kant se poate spune că gândul meu călătorește cinci zile până la Paris de-a lungul liniei de cale ferată Moscova-Varșovia-Berlin- Köln-Paris, apoi de-a lungul liniei de la Gara de Nord la Rue de l'Université și de acolo de-a lungul Boulevard St Germain la Faculté de médecine și, în același timp, călătorește fidel în "timp" de-a lungul liniilor fibrelor creierului meu de la o celulă la alta? Dar toate aceste linii de mișcare în spațiu și timp au vreo legătură cu abstractul meu ?! ***) Vezi § din "Critica rațiunii pure" și § din "Prolegomenele" lui Kant, la care se referă și pe care le explică mai detaliat mai jos, în articolul său "Despre Kant, real și imaginar", plasat în aceeași carte a revistei (Special, secțiunea, p și urm), profesorul Alexander Vvedensky Biblioteca

"Runivers" DESPRE TIMP existență spirituală, ființă a spiritului *) Evident, toate aceste afirmații sunt inconsistente între ele: experiența interioară, conștiința de sine, nu poate fi "senzuală" și Schopenhauer, împreună cu Fichte și Schelling, au explicat perfect după Kant că intuiția interioară a "conștiinței de sine" are o directă, Dar Schopenhauer a împărtășit prejudecata lui Kant că timpul este Forma intuiției interioare, deși a aflat perfect că în intuiția "interioară" ne cunoaștem în mod direct însăși ființa, substanța (voința) ei, și nu "în ceea ce este subiectiv, simbolic Forma apariţiei acestei ■ ■ fiinţe" , adică numai "reprezentări ale fiinţei" El considera ființa voinței ca fiind supertemporală Prin urmare, a recunoscut și posibilitatea de a investiga întreaga ființă psihică nu prin origine (în schimbarea fenomenelor în timp), ci prin compoziție (în afara timpului), adică transcendent și, ca și Kant, el a considerat înseși concepțiile despre spațiu și timp, ca "Forme ale experienței senzoriale", ca fiind subiectul acestei cercetări transcendentale (atemporale), prin aceasta, atât el, cât și Kant au respins clar necesitatea și indispensabilitatea a "reprezentării" vieții mentale numai în timp, și nu în alte moduri și nu în alte Forme Și dacă timpul nu este Forma "necondiționat necesară" a intuiției interioare, atunci întrebarea este dacă este o formă de experiență interioară într-un sens mai larg, deoarece într-un sens mai larg, așa cum am arătat, experiența exterioară este doar o anumită zonă a "interiorului", zona "conștientizării stărilor noastre mentale în interacțiunea cu lumea" Dar din faptul că timpul, ca și spațiul, este forma unei zone private de singura experiență "internă" disponibilă pentru noi nu rezultă încă că este necesară *) Acest lucru este discutat în detaliu în § din Critica rațiunii pure*, care este raportat într-o traducere exactă și frumos interpretat în același articol de către prof A Vvedensky (p și urm) DESPRE Întrebări de filosofie, KN ° Biblioteca "Runivers" n GROT forma supremă a tuturor experienței interioare și, în special, a acelei zone a acesteia care este considerată "experiență interioară prin excelență" (spre deosebire de exterioară, senzuală) și se numește "conștiință de sine" Dacă Kant a susținut că timpul este doar o formă de "reprezentare" a ființei spirituale și nu o modalitate a acestei ființe în sine, atunci prin aceasta el a confirmat de fapt posibilitatea cunoașterii și, în consecință, reprezentarea acestei ființe spirituale în afara timpului , în proprietățile și relațiile sale adevărate, supratemporale, căci altfel de unde ar fi știut că timpul este doar o formă de reprezentare, și nu de ființă?*) nu poate fi imaginat și nimic nu poate fi imaginat care nu poate fi experimentat, adică percepem în experiență " Dacă înțelegem ființa supratemporală, este doar pentru că ne putem imagina și o putem experimenta Din această analiză scurtă, iterativă a doctrinei contradictorii a timpului a lui Kant, întrebarea se ridică cu o vigoare reînnoită: a fost afirmația lui Kant că timpul, ^s-forma experienței interne, sau în interior și onoare și ii și, adică nu a fost arbitrar? wow-ka-s și poate simți, - când este, fără îndoială (pentru Kant însuși) o Formă a experienței senzoriale exterioare și poate fi exprimată "numai cu ajutorul percepției externe"? Vom încerca să dovedim în acest articol corectitudinea următorului silogism, a cărui primă premisă îi aparține lui Kant, iar a doua este contrară afirmației insuportabile a lui tocmai citat: *) Această întrebare poate fi adresată și lui Schopenhauer, care spune direct că există două jumătăți esențiale în ideea de lume: "Die eepe ist das Objekt: dessen Form ist Raum und Zeit Die andere Halite aber, das Subjekt, liegt nicht in Raum

u Zeit, denn Sie ist gana und ungetheilt in jedem Vorstellenden Wesen" (W a W , I,) De unde știa Sh asta, dacă nu din experiența interioară supratemporală? Biblioteca "Runivers" DESPRE TIMP deși sunt pe deplin de acord cu cealaltă învățătură a lui despre cunoașterea transcendentală a "Formelor sensibilității" (și a timpului însuși), Formelor "a priori" de activitate rațională și morală, precum și a evaluării estetice: Timpul este doar reprezentarea mea a timpului - în afara reprezentării timpului nu există timp În conștiința de sine, toate relațiile de Fapte psihice sunt percepute și cunoscute de noi în afara sau în afara "reprezentării timpului" În consecință: conștiința de sine, ca mod de a percepe relațiile Faptelor psihice, este o activitate nesupusă timpului *) În legătură cu prima întrebare menționată mai sus despre dacă timpul poate fi considerat Forma conștiinței de sine sau a intuiției interioare, mai există una, foarte semnificativă: este posibil, așa cum a făcut Kant, să distingem Forma "reprezentării"? a vieții mentale din Forma vieții sau ființei sufletului însuși? în raport cu fenomenele lumii exterioare (pentru conștiință), este clar că le imaginăm în Formele stărilor (reprezentărilor) noastre mentale, și nu așa cum ele există în sine, independent de conștiință, să ne apară diferit de ceea ce este, atunci când "reprezentarea" însăși este un fel de ființă spirituală și o componentă necesară a acesteia Fără îndoială, propunerea lui Schopenhauer este adevărată că intuiția interioară este cunoașterea directă a celei mai autentice ființe spirituale, pentru că este tocmai această ființă spirituală autentică însăși Nicio prismă străină de percepție între conștiință, ca formă de ființă spirituală și ca obiect al conștiinței de sine, pe de o parte, și cunoaștere, ca activitate a conștiinței de sine, adică subiectul, pe de altă parte, nu poate fi imaginat, căci conștiința, ca și conștiința de sine, este *) Acest silogism corespunde schemei: A este B, C nu este B, prin urmare C nu este A Acesta este al doilea mod al figurii silogismului, numit "Camestres", despre care - în orice logică * Biblioteca "Runivers" c grotă activitatea unuia și aceluiași subiect: această prismă (prisma sensibilității) dintre subiectul cognoscibil și subiectul care se cunoaște de sine nu poate exista și a spune că "reprezentarea" vieții psihice este diferită de viața psihică însăși înseamnă a spune absurditate Dacă cunoaştem lumea exterioară, fizică, prin prisma formelor subiective ale sensibilităţii noastre, atunci nu vom cunoaşte fiinţa noastră spirituală în mod direct şi obiectiv, aşa cum este ea, fără nicio prismă senzuală, adică în mod autentic, și nu simbolic, nu în astfel de Forme și reprezentări, care se presupune că îi sunt străine și în ce fel există, ci doar "se reprezintă" pentru noi, ci în astfel de forme, în care există de fapt în esența sa? Aceasta este a doua întrebare principală a analizei noastre ulterioare Principalele noastre teze sunt următoarele: Timpul nu este o formă de experiență interioară, psihică, suprasenzorială Există Forme speciale de experiență interioară, psihică sau de conștiință de sine, diferite de spațiu și timp, și la care spațiu și timp, aceste Forme de experiență senzorială, se raportează ca cazuri speciale de relații de Fapte psihice, și anume, numai atunci când sufletul interacționează cu lumea exterioară · În Formele experienței interioare sau conștiinței de sine, cunoaștem și găsim adevăratele Forme și legi ale ființei spirituale: acestea nu sunt modalități prismatico-subiective de "reprezentare" a ființei spirituale în "fenomenele" ei Dimpotrivă: spiritul, ca lucru în sine, poate fi cunoscut de noi direct în experiența noastră interioară sau în conștiința de sine Metoda sau ordinea dovedirii acestor teze va

fi următoarea: I Vom lua în considerare gradul și formele de participare ale conștiinței de sine sau experienței interioare în domeniul "senzualului" însuși Biblioteca "Runivers" DESPRE TIMP x sau experiență externă, de ex procesarea mentală a acestuia, și aflați imposibilitatea de a considera aceste Forme ca expresii ale relațiilor spațio-temporale Să analizăm semnificația acestor Forme de conștiință de sine și experiență interioară în afara câmpului de prelucrare a materialului experienței senzoriale, i e în domeniul conștiinței de sine în sens strict și vom încerca să arătăm că Formele speciale ale experienței senzoriale - spațiu și timp - sunt doar cazuri speciale de ordinul Faptelor mentale (și anume, în procesul de interacțiune a conștiinței) cu mediul extern) Să luăm în considerare mai detaliat câteva alte cazuri speciale tipice ale ordinii elementelor conștiinței în conformitate cu Formele de bază indicate de "conștiință de sine" (în special în domeniul gândirii logice) și să încercăm să deducem toate Formele esențiale a conștiinței de sine din cele două principii principale ale sale Să arătăm că în categoriile și Formele generale ale conștiinței de sine, cu toate cazurile lor particulare, cunoaștem adevărata natură a spiritului, și nu manifestările lui aleatorii, simbolice *) VIII Cele mai simple forme de conștiință de sine sau experiență interioară suprasensibilă sunt conștiința identităților și diferențelor, dependențelor și independențelor stărilor mentale între ele și unele față de altele Și mai presus de toate, aceste Forme de conștiință de sine însoțesc și condiționează procesarea elementelor experienței senzoriale, adică, senzații externe și organice, în idei despre obiecte și fenomene ale lumii fizice Prin ele însele, aceste senzații sunt împrăștiate și curg în conștiință în dezordine, fragmentar și haotic Când suntem în stare de veghe și mental *) Bcdk vom realiza aceste studii, bineînțeles, în schema lor logică generală, și nu în toate detaliile și detaliile care vor fi solicitate mai târziu, pentru a finaliza lucrarea noastră, un eseu separat Biblioteca "Runivers" n GROT energia noastră se află într-o stare de tensiune constantă "în direcția eforturilor de a percepe impresiile exterioare", sau, așa cum am spus mai sus, într-o stare de atenție neascuțită *), atunci toate simțurile noastre sunt deschise la posibile impresii, iar afluxul acestor impresii este inevitabil zhen prin toate organele în același timp și în paralel, astfel încât este necesară munca internă a conștiinței de sine pentru a le ordona și a le aranja în sisteme, pentru a le combina în grupuri și a crea dintr-un flux dezordonat de impresii imagini întregi ale percepțiilor în spațiu (obiecte) și în timp (fenomene) senzații, legătura și separarea lor în funcție de gradul de dependență dintre ele Și astfel, aceste procese simple de conștiință de sine stau la baza combinațiilor de senzații speciale în serii şi relaţii spaţio-temporale Că aceste operații de identificare și distincție, percepție a conexiunilor sau dependențe ale senzațiilor sunt Forme cu conștiință de sine, adică de conștiință a relației dintre senzațiile noastre, ca evenimente mentale, desigur, nu pot fi supuse niciunei îndoieli, deoarece aceste operații se referă în aceeași măsură la senzațiile actuale de ordin senzual, precum și relația lor cu toate celelalte, deja dobândite idei, de asemenea la sentimente, emoții b, aspirații, concepte, idei care sunt reproduse în conștiință în legătură cu impresiile senzoriale curente și, de obicei, apar în ea involuntar, fără niciun efort, de multe ori chiar imperceptibil, din "magaziile conștiinței noastre de sine" , numită memorie **) *) Vezi anterior articol, capitolul VI, p **) Când am aderat personal la un punct de vedere pur mecanic și fiziologic în interpretarea dezvoltării

conținutului mental, am încercat să explicăm percepțiile identităților, diferențelor, conexiunilor și dependențelor de senzație prin ipoteza specificului "creierului mental sau central" senzaţii" (vezi Op despre reforma logicii " , capitolul III, în special p -) Dar această ipoteză: i) nu poate fi dovedită şi Biblioteca "Runivers" DESPRE TIMP În același mod, nu există nicio îndoială cu privire la corectitudinea afirmației că percepția internă a identităților, diferențelor și dependențelor dintre senzații constituie o condiție necesară pentru ordinea lor în spațiu și timp Este necesar să fii conștient de identitatea eforturilor perceptive individuale pentru a fi conștient de o anumită lungime a unei linii sau de o suprafață uniformă de culoare sau de o anumită durată a unui sunet și este necesar să fii conștient de diferență între aceste eforturi perceptive pentru a fi conștient de contiguitatea a două obiecte diferite de senzație vizuală sau succesiunea, de exemplu, a două sunete diferite În același mod, este necesară combinarea unui număr de senzații la fel de dependente unele de altele, sau separarea lor ca independente, pentru a dobândi o imagine a unui obiect în spațiu sau a unui fenomen în timp, ca grup integral și coerent de impresii, independent de un alt grup întreg de impresii (din imaginea altui obiect sau fenomen) Astfel, identificarea și distincția, conexiunea și separarea, ca cele mai simple acte ale conștiinței de sine, preced sau condiționează psihologic formarea grupurilor spațio-temporale de percepții în conștiință Dar "precedează* nu înseamnă "precedă în timp* , deoarece: I) nu se recunoaște timpul acestor acte de identificare și distincție, legătură și separare, care stau la baza construcției imaginilor spațio-temporale de noi și nu este reprezentat de noi, dar întrucât timpul este "doar o reprezentare și o formă subiectivă a conștiinței**, atunci acolo unde nu este recunoscut, nu există deloc, iar) se datorează tocmai distincției și identificarea, conectarea și separarea senzațiilor că imaginile relațiilor spațio-temporale apar pentru prima dată Evident, așadar, cât de absurd este să vorbim despre timpul identificărilor și al diferențelor de senzații în conștiința de sine, când însăși discreția timpului (ca se confirmă fiziologic și experimental și h) nu adaugă nimic la înțelegerea proceselor elementare menționate ale conștiinței de sine, care sunt percepute prin experiență internă sau intuiție și sunt supuse analizei, doar ca fapte ale conștiinței de sine Biblioteca "Runivers" N GROT şi spaţiu) sunt produsul acestor identificări şi distincţii*) Prin urmare, atunci când psihologii experimentali își pun sarcina de a măsura timpul celor mai simple acte de identificare și distincție, ei se află într-o poziție foarte ciudată Din punctul de vedere al conștiinței de sine, este destul de clar că identificarea și diferența, legătura și separarea senzațiilor nu numai că determină însăși reprezentările spațiului și timpului, dar ele însele, ca și diferitele acte mentale, condiționează și implică atât de mult fiecare alte ttpyra că între ele nu poate exista nicio succesiune și nicio schimbare temporară Identificarea presupune diferența, iar diferența presupune identificarea; unirea unor senzatii unele cu altele presupune separarea lor de altele, si invers; împreună cu aceasta, identificarea este în același timp o unire, iar diferența este o divizare, precum și invers Între timp, din punctul de vedere al psihologilor experimentali care cred că identificarea, distincția și toate celelalte acte ale conștiinței de sine necesită timp, trebuie, desigur, să admitem că fie identificarea precede distincția, fie invers; dar ceea ce precede este evident realizat mai repede, într-un interval de timp mai mic De aici și sarcina: să măsoare timpul de identificare și distincție și să

stabilim care dintre ele are loc mai devreme și este cel principal De altfel, această problemă a fost încercată să fie rezolvată în studiul său "Despre legea percepției" (Odesa,) de către veneratul nostru psihofiziolog, prof Filosofia Universității Novorossiysk, H N Lange**) Ca urmare *) M Guyot în studiul său interesant "Originea ideii timpului" (traducere rusă a lui Smolensk,) exprimă un gând similar: "Percepția diferențelor și asemănărilor este prima condiție a ideii de timpul, are drept rezultat conceptul de dualitate, iar cu ajutorul dualității se creează un număr Astfel discriminarea, elementul primar al intelectului, nu are nevoie nici măcar de ideea timpului pentru aplicarea ei; dimpotrivă, ideea de timp o presupune" (p) **) Vezi esp Rev eu, cap V din cartea sa, pp - Biblioteca "Runivers" DESPRE TIMP din cercetările sale s-a dovedit că pentru conștientizarea asemănării a două impresii este nevoie în medie de , OÓ sec fără lipsă de similitudine Concluzia în sine pare ciudată, deoarece este clar că "conștiința asemănării este în mod logic conștiința absenței diferențelor" Dar capătă o semnificație și mai ciudată atunci când, din investigațiile unui alt experimentator de la Moscova (Profesor asociat privat A S Belkin), rezultatele s-au dovedit a fi exact invers, și anume că timpul mediu de distincție este de , - , secunde, iar timpul mediu al conștiinței asemănării este de , - , sec , din care s-a putut deduce că sentimentul de diferență este mai mult actul principal al spiritului decât "sentimentul asemănării" sau, mai precis, decât actul de Identificare*) Deja din aceste rezultate curioase, inconsecvente, ale studiului "experimental" al timpului de identificare și distincție , se poate concluziona că sarcina de a măsura acest timp stabilită de psihometrie este o sarcină insuportabilă Dar un experiment mental foarte simplu poate arăta și mai clar inconsecvența lui Dacă, după cum cred psihofiosologii școlii lui Wundt, orice discernământ al relațiilor actelor mentale în conștiința de sine, și în special discernământul relațiilor dintre senzații, are loc "în timp și poate fi măsurat prin acesta, atunci sarcina este determinată *) Domnii fiziologi experimentali, de altfel, vorbesc în zadar despre sentimentul asemănării ca pe un fapt psihic primar: conștiința asemănării este conștiința identității parțiale, adică identitate între diferențe În consecință, un psiholog strict nu poate compara între ele decât acțiunile de identificare și diferență, ca primare, și nu sentimentele (?) de asemănare și diferență Cititorul revistei va găsi o prezentare a cercetărilor domnului Belkin și o comparație a acestora cu cercetările domnului Lange în "Report on the dispute of N N Lange", plasat în secțiunea a II-a a cărții a -a a jurnalul (paginile speciale bii - i), unde s-au tipărit și tezele domnului Lange și obiecțiile foarte serioase la opiniile domnului Lange cu privire la relația dintre procesele de identificare și distincție - Profesorul L M Lopatin și S S Korsakov Biblioteca Runiverse n grotă diviziunile "timpului identificării și distincției" pot fi modificate după cum urmează: văd o minge rostogolindu-se pe podea și, în același timp, percep cu simțurile externe lungimea și direcția liniei de-a lungul căreia se rostogolește, adică o relație de impresiile în spațiu, precum și durata și viteza mișcării, adică raportul impresiilor cuiva în timp Și așa, am stabilit o sarcină pentru conștiința mea de sine: să determine experimental ce este în această conștiință de sine Faptul mai de bază și mai premergător: conștiința liniei și direcției mișcării sau conștiința vitezei și duratei acesteia (raportul dintre conștiințe ale acestor două percepții în conștiința de sine este complet similară sau analogă cu relația yu conștiința identităților și diferențelor dintre senzații)

După ce am stabilit o astfel de sarcină, desigur, nu voi face efectiv măsurători psihometrice (pe care, totuși, nu le interzic domnilor psihofiziologi), ci doar îi voi arăta inconsecvența logică Să presupunem că din astfel de măsurători psihometrice reiese că am perceput în conștiința de sine mai devreme (în timp *) direcția mișcării în spațiu decât viteza și durata acesteia (adică, timpul), apoi se dovedește că am fost mai devreme conștient în mine însumi forma spațială de mișcare decât timpul său, dar mai devreme înseamnă - П ~ al conceptului de proprietăți (activități și state); III) conceptul de procese Biblioteca "Runivers" A KOZLOV și IV) conceptul de categorii (principii de cunoaștere, puncte de vedere, în terminologia lui Teichmüller) I Creaturi Totul (das All) și corelativ *) cu el ceva (final), suflet, spirit ; materie (în sensul începutului), atom, zeu, λόγος II Proprietăți (activități, state) Act și potență, senzual și spiritual, adevărat și aparent (imaginar), nemurire, rațiune **) (activ și pasiv, teoretic și practic, φρόνησέ̧ς sau înțelepciunea practică, care, totuși, nu trebuie confundată cu prudența lumească în sens egoist), gândire , iubire, armonie, fericire III Procesele Ciclul vieții (transmigrarea sufletelor), căderea departe de minte (de la normă etc), lupta (în lume), mișcarea perpetuă (curgerea) IV Categorii Apariția și transcendența și imanenţă; libertate și necesitate; teleologie și cauză activă; materie (în cunoaștere) și formă Întrucât acestea și alte concepte, a căror istorie o urmărește Teichmüller, îmbrățișează sfere vaste ale cunoașterii și ale vieții, el consideră fiecare concept în legătură nu numai cu întregul sistem filozofic căruia îi aparține, ci și în legătură cu cunoașterea specială a diferitelor stiinte În același timp, dezvăluie o vastă și solidă cunoștință, în primul rând, cu științele naturii (fizică, chimie, anatomie, fiziologie), în al doilea rând, cu științele istorice (istorie propriu-zisă, antropologie, arheologie etc) și în final, cu stiintele filologice În filologie, cititorul este frapat nu numai de cunoștințele sale a mai multor limbi noi, ci și de posesia sa rară a limbilor greacă și latină, precum și de cunoștințele sale cu monumentele și scrierile literaturii egiptene În ceea ce mă privește, am făcut achiziții atât de valoroase în Istoria conceptelor, încât evaluez beneficiul primit de la aceasta pentru dezvoltarea finală și stabilirea propriilor mele opinii filozofice, nu mai puțin decât beneficiul muncii asidue la studiul multor lucrări despre istoria filozofiei, autori scrisi de diferite directii *) În cele mai multe cazuri, aceste concepte nu sunt de imaginat fără corelativele lor **) Se folosește și în sensul de a fi, logos Biblioteca "Runivers" GUSTAV TEIHIYULLER Mă voi întoarce acum la celelalte scrieri ale lui Teichmüller și voi sublinia, în al doilea rând, pe cea mai importantă pentru propriul său sistem Neue Grundlegung der Metaphysik"'-/ von Gustav Teichmüller Breslau, Teichmüller, referindu-se la ea, o numește peste tot metafizica sa, dar ar putea la fel de bine să numească această lucrare teoria sa a cunoașterii Cert este că, după părerea mea, cele două discipline filozofice, metafizica și teoria cunoașterii, în relația lor continuă una cu cealaltă, nu pot fi expuse separat, fără o oarecare confuzie din repetițiile constante ale aceluiași lucru, astfel încât în esența nu contează dacă filosoful numește expresia principiilor fundamentale ale sistemului său metafizică sau teoria cunoașterii*) Cu toate acestea, dacă tratăm conținutul acestei, ca să spunem așa, figurii lui Ianus cu două fețe într-un mod complet abstract, care, totuși, este dificil de realizat în practică, atunci este posibil să se determine cu privire la aproape fiecare propoziție

care intră în expunerea generală a unui sistem filozofic, fie că aparține metafizicii sale, fie că aparține teoriei ei a cunoașterii Dacă în poziția centrului de greutate se află în conceptul de ființă, realitate, atunci el aparține metafizicii; dacă se află în ideea de cunoaștere (gândire) îndreptată către ființă, atunci propoziția se aplică *) Aici, pozitivismul filozofic, care neagă fundamental metafizica și, aparent, nu recunoaște decât teoria cunoașterii, va intra într-o contradicție acută cu mine Dar protestele și contradicțiile pozitivismului s-ar dovedi a fi bazate pe un fundament imaginar, doar aparent, pentru că odată cu negarea οτ-~Ί a metafizicii, adică, doctrina existenței sau realității cu adevărat existente, de fapt, se neagă și teoria cunoașterii, căci a cunoaște, în sensul exact al cuvântului, nu poate fi cunoscut decât existentul În ceea ce privește numeroasele expresii în care pozitiviștii, alături de recunoașterea incognoscibilității existentului, afirmă încă posibilitatea cunoașterii, aceste expresii sunt doar sofisme, așezându-se pe un joc de cuvinte și fraze care în esență nu au sens logic, dar conform corectă din punct de vedere gramatical și care se presupune că conține un gând real Astfel, de exemplu, poziția destul de comună în pozitivism, "că nu cunoaștem esențe, ci doar fenomene", ascunde erori și contradicții logice, imperceptibile, mulțumită în parte corectitudinii gramaticale a frazei și în parte, substituite inconștient sub termenul: "fenomen * concepte metafizice aparținând materialismului naiv sau științific Biblioteca "Runivers " A KOZLOV la teoria cunoaşterii Dacă ne uităm acum, din acest punct de vedere abstract, la cartea lui Teichmüller tocmai amintită, atunci dintre cele două părți în care este împărțită cu multă pricepere într-un mod extern, una aparține mai mult metafizicii, iar cealaltă teoriei cunoştinţe Aceste două părți sunt "ontologie", sau doctrina lumii reale și sau doctrina "lumii aparente" Въ În primul rând, se rezolvă problema ființei și se caută criterii pentru a distinge ceea ce există de ceea ce nu există și ceea ce doar pare să existe Fidel metodei sale de "istorie a conceptelor", Teichmüller subliniază mai întâi că printre filosofi, din cele mai vechi timpuri până în timpurile recente, definiția conceptului de ființă era "în mare dispreț", și dacă a fost atins de cineva (de exemplu , Kant și alții), apoi în cea mai mare parte superficial și, prin urmare, întrucât definițiile lor ale acestui concept erau nesatisfăcătoare, indicațiile surselor sale sunt eronate Mai departe, discutând sursele conceptului corect de ființă, Teichmüller explică în primul rând că nici limba cu formele sale, nici opinia generală curentă nu pot fi asemenea surse, deși în ambele există, parcă, o premoniție instinctivă și vagă a adevăr Astfel, Teichmüller infirmă în primul rând recunoașterea actuală a realității așa-ziselor lucruri exterioare (spațiale) și demonstrează că această recunoaștere se bazează pe o concluzie falsă, care se bazează pe proiectivism naiv, inconștient, adică un set de acte de trimitere de către oameni (și chiar animale) a produselor propriei activități mentale din ei înșiși în-afară sau în afara În același mod, el contestă viziunea mai corectă, dar totuși unilaterală, potrivit căreia conceptul de ființă este cules din conștiința activităților noastre mentale: sentimente, dorințe, senzații, acțiune-culoare (în special), gândire*) Sursa ideii de a fi este, în cuvintele lui Teichmüller, în "intuiția intelectuală", adică într-un act corelând între ele diverse elemente ale imediatului *) Reprezentanții acestui punct de vedere sunt, de exemplu, bătrânul Fichte sau, în vremea noastră, Lotze, care folosește termenul de viață în sensul de activitate reală în general Biblioteca

"Runivers" GUSTAV TEIKHMULLER mi și conectându-le într-un întreg inseparabil La animale această unire are loc destul de inconștient (asocierea mecanică a senzațiilor în imagini) și rămâne în această formă pentru totdeauna; la oameni, cu toate acestea, intuiția de la acest nivel inferior trece la unul superior, adică devine un concept de ființă care poate fi mai mult sau mai puțin clar conștient și precis definit, ceea ce, după părerea mea, Teichmüller crede pe bună dreptate, nu a fost încă făcut în mod corespunzător în filosofie Acest concept, luat în general și în ansamblu, se desfășoară printre oameni, potrivit lui Teichmüller, "trei etape de dezvoltare: înainte de posesia unei limbi, aceasta este recunoscută, dar vag", ca la animale; apoi "evidențiat în mod conștient în cuvânt" și în cele din urmă deja "o persoană care gândește (filosofează) o determină" (p) Pentru ca o persoană să-și poată forma un concept corect de ființă, nu este nevoie de nimic altceva, cu excepția presupunerii că posedă elementele conștiinței simple, imediate Aceste elemente nu constituie însă decât, ca să spunem așa, materie primă externă: la ea trebuie adăugată și dialectica, sau munca dificilă de conectare, descompunere și corelare a gândirii, constând în separarea logic corectă a elementelor inițiale ale conștiinței de cele complexe și derivate , comparându-le între ele, pe de altă parte, pentru a le împărți în diferite zone și clase, apoi pentru a vedea cum se relaționează între ele în intuiția intelectuală inconștientă și, prin urmare, să o credem, să o aducem la o conștiință clară și să dau rezultatul final al toate aceste operaţii dialectice o definiţie clar formulată *) Această lucrare dialectică ne conduce, potrivit lui Teichmüller, către trei domenii ale ființei, legate: în primul rând, cu cel care face *) Întrucât în Teichmüller atât întregul sistem, cât și punctele sale particulare, ca, de exemplu, teoriile gândirii, definițiile etc , diferă semnificativ de cele predominante în filosofia și logica modernă și, din moment ce, în același timp, el este un gânditor foarte precis, apoi un scurt rezumat punctul său de vedere prezintă mari dificultăți, mai ales că folosește o terminologie specială pentru a-și exprima teoriile Neavând timp și spațiu liber pentru o expunere detaliată a definiției sale a conceptului de ființă, voi încerca, pe cât posibil, să evit terminologia lui și, în același timp, să rămân cu totul fidel gândirii sale Biblioteca "Runivers" A KOZLOV știri (sau, în terminologia lui, la "ființă reală"); în al doilea rând, la un anumit conținut (sau, în terminologia sa, "ființă ideologică, ideală"-ideelles Sein), și în al treilea rând, la substanță (în terminologia sa, "ființă substanțială") Activitățile sunt numeroase și pot fi clasificate în diferite grupuri mai mari și mai mici Ele se schimbă, fără a se repeta niciodată și rămânând identice, și diferă în timp (acum, înainte, după) și în conținut, deoarece nu apar niciodată (nu sunt recunoscute) în afară de el Conținutul (de exemplu, senzații elementare, categorii inițiale, gânduri individuale și, în continuare, senzații complexe, imagini și sisteme întregi de concepte, gânduri etc), care diferă doar în activitățile cu care este conectat, rămâne în sine întotdeauna la fel, indiferent de câte ori se repetă în activități, și nu are nicio legătură cu timpul și, prin urmare, trebuie înțeles fără timp În ceea ce privește al treilea element sau substanță, în primul rând îl găsim în propria noastră conștiință individuală și îl numim "Eul nostru", care constituie baza necesară pentru conectarea activităților cu conținutul, de exemplu, activitatea de a vedea cu conținutul său - culorile , activitatea de auz cu conținutul său - sunete etc , activitatea de gândire cu conținutul său - diverse gânduri, activitatea dorinței cu conținutul său - diverse stări și

obiecte Toate acestea se contopesc în "Eu", care îmbrățișează activități și conținut Acest "eu" vede culori și aude sunete și așa mai departe și gândește concepte și dorește una sau alta stare și relație cu obiectele "Eu", ca și conținutul, este atemporal și, raportând unele elemente ale conștiinței la altele, "rămâne același și identic în toate" Conceptul de ființă este definit de Teichmüller indicând unitatea "Eului", ca substanță, în raport cu activitățile și conținutul său Această definiție poate fi exprimată astfel: "Ființa constă în conștiința directă a substanței sale, a activităților sale și a conținutului lor în relația și unitatea lor reciprocă" Deoarece unitatea și identitatea "Eului" pot fi înțelese în moduri diferite și, de fapt, au fost înțelese și definite de diferite Biblioteca "Runivers" GUSTAV TEICHMUILvIERI dar în diferite sisteme de filozofie, Teichmüller explică acest punct în detaliu În primul rând, întrebarea este: cum să înțelegem unitatea "eu"? Aparent, în primul rând, această unitate trebuie înțeleasă ca numerică ("numerică"); aceasta înseamnă că "eu" este unul în comparație cu numeroasele sale activități, sau unul în relația sa cu "tu", "el" ("ea", "el"), în general cu alte ființe Desigur, acest lucru este adevărat, dar numai în sensul că numărul poate fi aplicat lui "eu", sau că "eu", luat în abstract, poate fi numărat Dar întrucât "Eul" în sine nu este un număr, atunci unitatea numerică nu constituie deloc esența sa, astfel încât un singur "Eu" nu poate fi plasat alături de obiecte sensibile individuale, sau cu concepte sau cu decizii ale voință etc etc , pentru că unitatea tuturor acestor lucruri depinde numai de "Eul" gânditor, care le are în conștiința sa și le pune laolaltă în socoteală Unitatea reală a "Eului" nu depinde de gândirea nimănui, pentru că este una și indivizibilă în natura sa substanțială De aceea Kant se înșală când crede că "Eul" nu poate fi numit substanță, pentru că nu este dat, ca și alte lucruri, în contemplarea senzuală Mai departe, unitatea "eu" nu poate fi înțeleasă în sensul sumei mai multor termeni (activitate cu conținut), căci suma este un concept special din termeni; sunt părți, fiecare dată despre sine, iar suma este doar un concept în care ne exprimăm opinia despre întreg, care este alcătuită din numărarea termenilor Suma, ca întreg, este determinată de părțile sale; "Eul", însă, nu depinde deloc de activitățile și conținutul său și, conform conceptului său, le precede, deși în același timp le cuprinde pe toate în sine, ca o substanță care își conține accidentele Prin urmare, unitatea "Eului", pentru a o distinge de toate celelalte unități, se potrivește cel mai mult cu numele de "substanță a lnagului despre unitate" În ceea ce privește termenul "identitate I", Teichmüller distinge între "identitate calitativă" *) și "identitate numerică" "Eu" nu poate fi diferit calitativ, pentru că totul *) Deci, de exemplu, toate numerele pare, precum și numerele impare, sunt calitativ (în calitate) identice între ele, dar diferite numeric: nu , nu Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" A KOZLOV distincțiile care s-ar putea face între "eu" văzând, auzind, gândind diferite gânduri etc , nu privesc deloc pe "eu" însuși, ci sunt doar diferențele de activități, care, desigur, sunt multe și diferit Deci, "eu" este unul (numeric) și identic (calitativ) cu toate diferențele în activitățile și conținutul său Și nu numai un "eu", ci toate celelalte "eu" sunt, de asemenea, identice calitativ, unul cu celălalt, numeric, dimpotrivă, sunt diferiți Activitatea, prin care se formează orice concept, este gândirea, compararea și corelarea elementelor deja date ale conștiinței și combinarea lor într-un singur concept, constituind, în comparație cu elementele, o nouă unitate de cunoaștere În același timp, pentru

gândire este cu totul indiferent dacă în mulțime și deseori, sau singur și rar, s-au întâlnit elementele care urmau să fie combinate într-unul și același concept *) În ceea ce privește conceptul de ființă, un singur exemplu de conștiință directă a fiecărei ființe gânditoare despre sine și activitățile sale cu conținut constituie un temei absolut suficient pentru formarea sa Dar, în orice condiții se formează un concept, acesta are proprietatea de a se rupe de solul formării sale (care, în esență, ar trebui să corespundă termenului actual: abstracție) și apoi se aplică oricăror alte exemple sau instanțe, în orice număr dintre ele Numărul de astfel de aplicații este ceea ce se numește domeniul de aplicare al conceptului Exact în același mod, conceptul de ființă este rupt din pământul său natal, fiecare conștiință individuală, iar noi, având dreptul de a face acest lucru, în virtutea ideii și a legii cauzalității, extindem, prin analogie, conceptul a ființei, format prin intermediul unui exemplu dat în noi înșine, unei multitudini de alte ființe (care sunt pentru noi "tu" și "el, ea, ea") cu propriile lor *) Prin urmare, este neîntemeiată cerința actuală, conform căreia pentru un concept este nevoie de o multitudine de exemple sau exemple ale acestui concept, date în experiență și observație Desigur, multe exemple pot, ca să spunem așa, să întărească conceptul în conștiință, dar este esențial ca conceptul format pe mai multe, sau chiar pe un exemplu, să fie adevărat și corect Dacă această cerință nu este îndeplinită, atunci nimic altceva decât rău nu va veni din cea mai mare întărire în mintea conceptului greșit Biblioteca "Runivers" Gustav Teichmüller cu conținut și reprezentând și "unitate substanțială" Din cauza lipsei de timp și spațiu, trebuie să mă limitez expunerea ontologiei lui Teichmüller la această indicație relativ detaliată a - constituind punctul său cel mai important - formarea conceptului de ființă Acum voi face doar o simplă enumerare a acelor probleme foarte importante cărora le consacră această parte a metafizicii sale și pe care le-a pus și rezolvat cu o originalitate și profunzime neîndoielnice Aceste probleme, de exemplu, sunt: "originea conceptului de lume exterioară"; apoi vine, din câte știu eu, pentru prima dată prelucrată sistematic în filosofie doctrina "cu privire la cunoașterea iconică sau simbolică (semiotische Erkenntniss)" Această învățătură este atât de importantă încât, în ciuda greutății extreme de a o transmite în câteva cuvinte, voi face totuși o încercare, deși cu riscul că nu va reuși Faptul este că diversele noastre activități: senzoriale-voliționale, motorii (senzitive) și cognitive, au ca rezultat produse diferite care nu sunt reductibile unele la altele Sentimentele, dorințele și mișcările sunt recunoscute doar, dar deloc esența cunoașterii, care constă în imagini (Anschau-ungsbilder), concepte, judecăți și concluzii; între timp, în permanență vorbim, gândim, raționăm despre primele de parcă ar fi și cunoștințe Prin urmare, apare o problemă foarte dificil de rezolvat: cum este posibil pentru ceva care, prin însăși esența sa, nu este un obiect al activității cognitive (ci este pur și simplu o stare a subiectului - un sentiment resimțit sau o dorință, o mișcare resimțită) a deveni cumva cunoaștere, adică cum să reziste subiectului ca obiect Această problemă este rezolvată în teoria cunoașterii simbolice (semiotisch) sau simbolică a lui Teichmüller, unde un simbol sau un indiciu este țesut în elementele obișnuite ale cunoașterii specifice, așa cum ar fi, despre ceea ce este accesibil tuturor și fiecărui gânditor din conștiința sa individuală și cu care toată lumea completează imagini, concepte, judecăți, inferențe, i e un indiciu de sentiment, voință și mișcare (senzație) *) Notă- *) De exemplu, invit cititorii să compare

judecăți aproape identice: "Mă duc, el (adică sinele altcuiva) se duce * Judecată: Mă duc, cu excepția fenolului^ * Biblioteca "Runivers" A, KOZLOV Viața noastră practică, constând din relații sociale infinit variate ale oamenilor între ei (obiceiuri, decență, politețe, semne externe ale relațiilor interne etc , etc), este deosebit de bogată în cadrul unor astfel de cunoștințe iconice Continuând enumerarea punctelor cuprinse în ontologie, pe care am întrerupt-o, voi reține și doctrina relațiilor dintre substanțe și accidente și un întreg capitol care tratează conceptul de neant în opoziție cu conceptul de ființă Apoi mă îndrept către fenomenologie, sau a doua parte a metafizicii lui Teichmüller Pot, din păcate, să dau doar un indiciu foarte scurt asupra conținutului fenomenologiei; constă în teorii extrem de originale și temeinice ale timpului, spațiului și mișcării, care constituie forme de perspectivă în care "eu" nostru gânditor dispune imagini ale lucrurilor care alcătuiesc lumea aparentă, creată de activitățile noastre, ca urmare a interacțiunii noastre reale cu lumea reală a substanțelor, între care ei Obține propriul loc și sinele nostru atemporal și fără spațiu Am văzut deja că așa-zisele lucruri ale lumii exterioare nu au realitate și sunt doar produse proprii proiectate în exterior și, între timp, aparent, spațiul și timpul le îmbrățișează, iar mișcarea, parcă, determină toate schimbările care iau loc în ele Aceasta ridică o întrebare importantă: ce sunt timpul și spațiul? Deoarece, conform conceptului de ființă, există doar substanțe și activitățile lor cu conținut corespunzător, atunci căruia dintre aceste trei domenii ale ființei ar trebui Pe de altă parte, constând într-o schimbare de loc, există încă multe stări diferite de care sunt direct conștient, precum: modificarea ritmică a celor mai diverse senzații musculo-tactile atât în întregul corp, cât și în ambele jumătăți ; mai departe, o modificare constantă a senzațiilor vizuale și auditive (lumini, culori și umbre, bătăi și zgomote de apropiere și retragere etc), în sfârșit, diverse modificări ale senzațiilor de temperatură etc , etc În judecată: el merge, cu excepția fenomenul de schimbare (aparentă) a locului, nimic din toate cele de mai sus nu este dat direct conștiinței mele; și atunci când acest lucru este necesar, atunci trebuie, în judecată: el vine, să înlocuiesc toate cele de mai sus de la sine, ceea ce va constitui deja o cunoaștere simbolică, simbolică, unde în elementele special cognitive actele reale ale celorlalte activități ale noastre legate de ele sunt subînțelese Biblioteca "Runivers" GUSTAV TEPHMUELLER relaționați timpul și spațiul cu mișcarea? Răspunzând la această întrebare, fenomenologia lui Teichmüller demonstrează că timpul și spațiul nu sunt substanțe și nu există de la sine El arată în continuare că nu sunt, de asemenea, activități sau proprietăți ale lucrurilor Aceasta înseamnă că pentru ei rămâne doar zona de conținut a activităților, căreia îi pot aparține Dar, se întreabă mai departe, conținutul ce activități și ale căror substanțe sunt spațiul și timpul? Fenomenologia lui Teichmüller răspunde la aceasta, că o astfel de activitate aparține gânditorilor, adică substante umane De aici rezultă de la sine că alte substanțe cunoscute nouă, de exemplu, animalele, timpul și spațiul sunt necunoscute, deoarece nu gândesc Mai mult, deoarece de ceva timp și oamenii (în copilăria timpurie) nu arată activitate de gândire, ideile de timp și spațiu nu aparțin inițial oamenilor, adică nu le sunt înnăscute, ci se dezvoltă treptat, începând din prima copilărie și, potrivit lui Teichmüller, trec prin diferite etape, de exemplu, subiectivă, obiectivă și abstractă Aceasta, desigur, elimină teoria lui Kant, conform căreia timpul și spațiul sunt a priori gata făcute, "forme pure de contemplare" a lucrurilor Cu toate acestea,

există și un punct în învățătura lui Teichmüller despre spațiu și timp în care el abordează punctele de vedere ale lui Kant Deși ideile sau conceptele de timp și spațiu sunt produse ale gândirii, acestea sunt concepte de un fel special, și anume cele pe care Kant le numește categorii, adică astfel de scheme generale care servesc la formarea și înțelegerea unei multitudini de produse particulare ale gândirii Teichmüller numește astfel de concepte categorice puncte precum, de exemplu, asemănarea, diferența, cauza, efectul, scopul, mijloacele etc Timpul și spațiul, conform definiției lui Teichmüller, nu sunt altceva decât forme de ordine în perspectivă (acum, înainte? după - în timp; alături, deasupra, dedesubt, în față, în spate, la dreapta, la stânga - în spațiu) pt continutul ideologic care apare ca urmare a activitatilor noastre reale Diferența dintre ele este că forma timpului este incomparabil mai extinsă și mai bogată decât spațiul Timpul îmbrățișează conținutul ideologic al tuturor activităților noastre: gândirea, reprezentarea, sentimentul-volitiv și mișcarea (simțirea); Biblioteca "Runivers" A KOZLOV spațiul are o zonă mică de aplicare Inițial, doar zonele senzațiilor vizuale și tactil-musculare sunt supuse ordinii spațiale și abia atunci, ca urmare a așa-zisei asocieri de idei, produsele și alte activități de senzație sunt localizate în spațiu Mai mult, timpul oferă baza de bază pentru ideea de spațiu, și anume ideea de simultaneitate: spațiul este în primul rând simultaneitate Acum, printr-o simplă enumerare, voi îndrepta atenția cititorilor asupra diferitelor puncte din două vaste capitole ale fenomenologiei lui Teichmüller, care cuprind teoriile sale despre timp și spațiu În capitolul despre timp, găsim învățături: despre originea ideii de timp în conștiința umană, despre cele trei dimensiuni ale acesteia (timpul trecut, viitor și prezent) și despre relația acestor măsurători * învățătura despre prezența timpul trecut și viitor în prezent, în funcție de "Eul" nostru atemporal, care postulează și distinge toate timpurile prin conținutul lor și, în sfârșit, doctrina liberului sau desprins de solul său conceptul de timp și apariția, ca urmare, a ideii de infinitatea timpului Apoi urmează: o distincție remarcabilă în profunzime între conceptele de timp și durată temporală și doctrina relativității absolute a acestui din urmă concept și aplicarea lui la întreaga lume În același mod, secțiunea despre deducția diferitelor concepte legate de timp este originală, mai ales remarcabilă este doctrina sistemului tehnic mondial, care stă la baza unei consecințe promițătoare, temporale în conștiința fiecărui subiect uman și, în sfârșit , , doctrina conexiunii atemporale dintre cauză și efect Aproape aceleași puncte sunt luate în considerare în capitolul despre spațiu, cum ar fi, de exemplu, aplicarea cantității în spațiu, și mai departe, întrebări: despre infinitul spațiului și finițiunea sau infinitatea lumii, despre spațiul geometric și deducția de dimensiunile sale Teichmüller dedică, de asemenea, un capitol special mișcării, pentru care timpul și spațiul constituie o presupunere necesară Neconsiderându-le reale, el, desigur, neagă realitatea și mișcarea și o înțelege și ca o formă de perspectivă, pe deplin explicată din subiectul gânditor Mișcarea nu este altceva decât vizibilă în timpul binecunoscutei epe- Biblioteca "Runivers" GUSTAV TEIKHMUELLER De exemplu, o schimbare constantă a obiectului activității vizuale sau musculo-tactile, atunci când se compară imaginile care apar ca urmare a acesteia în mintea unui subiect atemporal și identic Teichmüller, desigur, respinge viziunea destul de obișnuită a mișcării ca mărime în sine și admite doar că cantitatea poate fi aplicată și mișcării, așa cum este aplicată timpului și spațiului, dar că, prin natura sa,

mișcarea nu este deloc legat de cantitate În același mod, Teichmüller nu consideră inexactă viziunea obișnuită în practică, conform căreia viteza de mișcare este raportul dintre timp și spațiu, și consideră că conceptul de viteză nu decurge din acest raport (deoarece timpul și spațiul sunt incomensurabile), dar datorită comparării unei mișcări cu alta • (cea mai lentă cu cea mai rapidă) În ultimul capitol al fenomenologiei, Teichmüller, parcă, își rezumă tot conținutul Ceea ce se numește de obicei un obiect sau un obiect (de exemplu, această piatră, acest copac, acest câine, acest om) constă numai din termenii pe care îi experimentăm și îi adăugăm în unitatea propriului nostru act de imaginație a senzațiilor *} Apoi, prin proiecție inconștientă, aceste unități imaginare sunt plasate în aceeași formă de perspectivă a spațiului Desigur, aceste unități (lucruri) au și ele doar o valoare de perspectivă, pentru că fiecăruia le par diferite (ceea ce are cineva în dreapta, atunci *) Apropo, trebuie să remarc că, în opinia mea, Teichmüller, ca și alți gânditori, dezvăluie o atitudine oarecum șovăitoare față de această activitate, comună nouă la animalele superioare Recent, în raport cu imaginația sau fantezia, filosoful Froschammer recent decedat, după părerea mea, a luat calea cea bună recunoscând semnificația independentă a acestei activități, deși în același timp a exagerat această semnificație În loc să pună imaginația la egalitate cu sentimentul, voința, gândirea, a vrut să facă din ea, ca Schopenhauer al voinței, activitatea principală, ceea ce, desigur, nu este adevărat Deși, în opinia mea, imaginația nu poate fi redusă la celelalte activități ale noastre, pe de altă parte, ea nu provine deloc din ea Întrucât fantezia este tot ce ține de gândire, este amestecată constant cu ea și invers, este produsă din ea În general, există opinii neclare și nedefinite asupra fanteziei, în opinia mea, multe puncte dificile și controversate apar în filozofie, cum ar fi, de exemplu, dezacordul în definițiile activității artistice și sarcinile acesteia sau întrebarea controversată dacă gândirea există la animale etc · Biblioteca "Runivers" A KOZLOV celuilalt, la stânga, ceea ce unuia i se pare mic, apoi mare altuia etc etc) În același capitol, Teichmüller subliniază cum o înțelegere insuficientă sau falsă a proceselor de formare a acestor lucruri aparente duce la direcții filosofice false Materialismul pornește de la credința în realitatea propriilor noastre imagini proiectate și, dorind să descopere în continuare ceea ce unește aceste imagini necontenite în schimbare, divizând și compunând variat, vizibile și tangibile, el, ca ultimă fundație și cauză a acestora, presupune, prin analogie cu aceleași imagini, sub denumirea de atomi, homoiomeri și molecule, realități invizibile și intangibile, din care vrea să construiască și să explice întreaga lume a lucrurilor Desigur, cu această construcție, subiectul gânditor și constructor însuși nu își poate găsi și recunoaște locul, desigur, deloc supus percepției senzoriale, deoarece această percepție este doar acțiunea ei La rândul său, idealismul opus materialismului, care a înțeles deja absența realității în imaginile senzoriale în continuă schimbare, îl caută în concepte generale: și în această eroare, ca și în materialism, realitatea în general și în special realitatea acelui individ "Eu" sunt pierdut în același mod, care imaginează această lume vizibilă a lucrurilor și, prin activitatea sa gânditoare, produce realitățile imaginare ale idealismului, adică genuri, specii, legi, ordine, idei etc În cele din urmă, după ce a descoperit inconsecvența materialismului și idealismului, pozitivismul mai prudent, aparent, renunță la toate esențele și substanțele, vizibile și invizibile, și propovăduiește existența fenomenelor fără corelarea lor, ființe reale

*), și urmând idealismului, aranjează aceste fenomene în genuri, tipuri, legi și concepte, sau, mai bine zis, un fel de umbre, nu se știe cum, de cine și de ce sunt aruncate "Pozitivismul", spune Teichmüller, "este o doctrină goală**) El se ocupă doar de fenomene și neagă existența *) Permiteți-mi să reamintesc cititorilor că adesea acest corelat este împrumutat în secret din materialismul științific sub formă de atomi, molecule, forțe fizice și așa mai departe **) Aici are un joc de cuvinte german: "der Positivisnius ist keine Lehre, sondern nur eine Leere" Biblioteca "Runivers" Gustav Teichmüller proprietăți: atât ceea ce este cât și ceea ce este ceva El măsoară umbra și neagă soarele și trupul care aruncă umbra Pozitiviștii sunt copii fără părinți, și nu numai ca după dreptul roman: quasi sine pâtre filli, dar și fără mamă; sau altfel, ei sunt ucenici fără profesori, cunoscători fără spirit cunoscător, obiecte fără subiect Într-un cuvânt, pozitivismul este pur și simplu o opinie care nu poate da nicio seamă de conținutul său" (p) Deci, cea mai comună trăsătură a tuturor celor trei tendințe filozofice negate de Teichmüller este că ele fie neagă complet, fie distorsionează acel purtător neîndoielnic al întregii realități și al agentului real, care este dat fiecărui om, parțial chiar animal, aflat în conștiința sa imediată și pe care noi, oamenii, îl numim cuvântul: "eu" Materialismul o reduce complet la nimic, în timp ce idealismul înlocuiește conceptul general de "eu" în locul "eu-ului" viu și, în cele din urmă, pozitivismul refuză să-l cunoască cu adevărat și îl transformă într-un cuvânt gol, în forma gramaticală de o propozitie A treia lucrare a lui Teichmüller, publicată în , care trebuie subliniată ca fiind foarte importantă pentru cunoașterea sistemului său, este Neue Grundlegung der Psychologie und Logik Dar întrucât o expunere amănunțită a acestui eseu a fost făcută de o altă persoană, și anume E A Bobrov, în aceeași revistă, trimit cititorii la cartea a ș-a "Întrebări de filosofie și psihologie", pp și urm departament special În cele din urmă, nu pot să nu menționez, în al patrulea rând, lucrarea extinsă a lui Teichmüller, care a apărut în sub titlul "Religionsphilosophie" și prezintă o definiție și o clasificare foarte originală a conceptului de religie, precum și o descriere detaliată a tuturor formelor de religie religii, cu excepția creștinilor skikh Această lucrare conține, în general, mult material pentru diverse părți ale sistemului filozofic al lui Teichmüller și, în plus, reprezintă, parcă, o introducere în teologia sa, care a rămas neelaborată și nu a apărut în lume Voi spune acum câteva cuvinte despre opera lui Teichmüller care a dat naștere prezentului meu articol Ea, după cum se poate vedea din prefețele atât ale editorului traducerii, E A Bobrov, cât și ale lui Teichmüller însuși, a apărut, ca să spunem așa, în exterior Biblioteca "Runivers" A KOZLOV du, și anume, de dragul îndeplinirii îndatoririi atribuite lui Teichmüller de către universitate - de a ține un discurs act în Subiectul discursului a fost ales de Teichmüller în amintirea conversațiilor sale cu celebrul naturalist Karl Ernst Baer, care a trăit ultima dată din viață la Dorpat și a murit cu puțin timp înainte de festivalul universitar Aceste conversații au avut ca subiect în principal teoria lui Darwin, care a fost tratată de Baer, care era interesat de modul în care Teichmüller, un filozof familiarizat și cu știința naturii, se raporta la aceasta Reamintind aceste conversații, Teichmüller și-a exprimat atitudinea față de darwinism într-un discurs act, bineînțeles, din punctul de vedere al sistemului filozofic, pe care l-a urmat, totuși, atunci nu a primit încă acea formă finală *), în care a apărut mai târziu scrieri Conținutul lucrării: "Darwinism și

filozofie" se referă la acea disciplină, care, sub denumirea de filosofia naturii, este întotdeauna inclusă în cercul părților care alcătuiesc un sistem filosofic complet Desigur, nu fiecare filosof individual are o filozofie a naturii pe deplin elaborată și completă, uneori se limitează la doar câteva prevederi care sunt incluse, de exemplu, în părțile centrale ale sistemului: metafizica și teoria cunoașterii Cât despre Teichmüller, el nu are această disciplină filosofică separat, dar principiile ei principale sunt suficient exprimate tocmai în acest discurs despre darwinism și pe alocuri în celelalte scrieri ale sale Totuși, pentru cititorul, nefamiliarizat cu filozofia lui Teichmüller și în general cu tendința leibniziană, acest discurs scurt și concis, în care Teichmüller a trebuit să vorbească nu mai mult de o oră și jumătate din punctul său de vedere despre o astfel de serioasă și predare complexa ca vinism de dar,- este foarte greu de inteles **) *) Deci, de exemplu, conceptele de materie și formă, care au stat la baza acestei lucrări, par să semene, prin modul în care sunt exprimate, cu aceleași concepte din filosofia lui Aristotel, deși, desigur, în esență din sistemul lui Teich-Muller, el nu este nicidecum nu poate fi considerat un aristotelic **) Această dificultate, din păcate, este ușor sporită de traducerea în limba rusă și, prin urmare, eu, conform proverbului: "amicus Plato, sed magis amica veritasdol- Biblioteca "Runivers" Gustav Teichmüller Această înțelegere este împiedicată chiar și de faptul că teoria lui Darwin, prin multe scrieri populare și articole din reviste, a devenit mai mult sau mai puțin cunoscută în rândul publicului educat în general, nu numai din străinătate, ci și aici, și deci critica la adresa darwinismului, din din punct de vedere filozofia lui Teichmüller poate părea ceva sălbatic și chiar ideea este că darwinismul, ca orice altă teorie natural-științifică, pur empirică din fizică, chimie sau biologie, presupune realitatea timpului, spațiului, mișcării și, în cele din urmă, materiei, cu care filosofia de tip leibnizian, și în consecință și a lui Teichmüller, nu se poate împăca Prin urmare, de îndată ce darwinismul părăsește sfera științelor biologice private: botanica, zoologia și, poate, antropologia, pe baza filozofiei naturale, atunci în mod firesc poate fi o varietate de o singură direcție filozofică, și anume, materialismul, la tăcere soția să facă un mic reproș editorului traducerii, E A Bobrov Încercând să facă "traducerea extrem de apropiată de original, aproape cuvânt cu cuvânt" (vezi prefața, p V), a încălcat uneori limba rusă, introducând neologisme neobișnuite în limba literară și dând frazei rusești o construcție necorespunzătoare, astfel încât traducerea, deși destul de corectă, s-a dovedit grea pe alocuri și chiar întunecând gândul De exemplu, voi indica câteva pasaje pe care le voi lua la întâmplare din primele pagini ale cărții În prefața lui Teichmüller despre pagina avem sintagma: traducere literală a germanului: "um das draussen gelassene Ding an sich *, dar, după legătura frazei cu cea anterioară și după gândurile autorului, ar trebui, după părerea mea, să fie tradus după cum urmează: "nu despre lucrul lăsat fără atenție: în sine" pe aceeași pagină avem: "Consider toată această direcție (kantiană) ca o oprire"-expresia care a tradus în germană: "ich halte diese" ganze Rîch-tung für eine Stagnation"; după părerea mea, ar fi mai corect să transmit această frază astfel: "Consider toată această direcție ca fiind o stagnare sau o oprire", dar adăugați pentru claritate "în dezvoltarea filozofiei" La pagina avem sintagma: "filozofie, pentru a privi în jurul lumii conexiunea", care a tradus în germană: "um den Zusammenhang der Welt zu ûberschauen" Aș prefera să o traduc astfel: "pentru a înțelege mai clar legătura cu

lumea" În opinia mea, acest lucru este chiar incorect și ar trebui tradus după cum urmează: "toate aceste teorii sunt varietăți de materialism " Dar destule dintre aceste exemple; în toată cartea se poate aduna chiar și o mică parte din ele! A KOZLOV crin și implicit asumat de naturii-darwiniști *) Întrucât Teichmüller, în principiu, nu a putut intra în dispute private cu privire la faptele observate din domeniul biologiei empirice sau despre interpretarea de către paleontologi a rămășițelor din scoarța terestră din lumea vie care a existat de milioane de ani, el, acceptând tacit aceste fapte, trebuia să le explice din punctul de vedere al filozofiei sale naturale Dar, din moment ce, pe de altă parte, filosofia lui naturală nu putea fi în contradicție cu propria sa metafizică și teoria cunoașterii, el, desigur, nu putea împărtăși cu darwinismul ipotezele sale inițiale, adică realitatea timpului, spațiului, mișcării și materiei, precum și realitatea imaginilor lucrurilor proiectate în spațiu Deci, Teichmüller nu trebuia decât să transforme - nu faptele empirice ale biologiei, ci explicația filozofică a acestor fapte și naturile care decurg din ea - doctrina filosofică a originii lumii ființelor vii Deci, de exemplu, în locul realității timpului, conform căreia existentul cu adevărat nu este la început, apoi este și apoi nu mai este, ar fi trebuit să pună principiul atemporității tuturor ființelor reale; în loc de originea unor ființe din altele, să elaborăm o teorie a tipurilor eterne și neschimbate ale tuturor ființelor lumii și să derivăm toată diversitatea formelor lor în diferite epoci din legile care domnesc în întregul sistem al naturii și modifică tipurile sale de bază în virtutea interacțiunii lor Această teorie și deducție rezolvă în cele din urmă antinomia aparentă dintre rațiune (adică concepte) și sensibilitate (adică imagini senzuale date în percepție) În același timp, este complet imposibil de rezumat întregul curs al raționamentului lui Teichmüller, deoarece toate *) Acest lucru nu interferează deloc cu faptul că Darwin și alți darwiniști, mai ales din englezi, pot fi deiști, creștini, în general oameni religioși În astfel de cazuri, se dezvăluie doar fenomenul unui dualism foarte obișnuit, conform căruia Dumnezeu, spiritul, sufletul nemuritor se rotesc într-un fel de lume "epifenomenală", iar lumea, investigată de știința empirică, exactă, este supusă legile de fier ale materiei și ale energiilor ei În esența sa, filozofarea darwinismului aparține inevitabil materialismului Gustav Teichmüller opera sa a fost deja comprimată în ultima măsură posibilă Închei articolul meu cu speranța că dacă, după citirea lui și a articolului de mai sus al lui E A Bobrov, cititorul devine interesat de filosofia lui Teichmüller, nu se va teme de dificultățile care vor trebui depășite la citirea eseului: "Darwinism și Filosofie" Apoi, poate, cititorul va trece la alte lucrări ale lui Teichmüller, pe care, îmi permit să le afirm, dacă nu-l atrag complet către a patra direcție, Loeb-Nitziană, atunci în orice caz va extinde semnificativ orizontul lui gândire filosofică A Kozlov Teoria naturalistă a cunoașterii (Cu privire la articolele prof I M Sechenov) I M Sechenov a publicat în ultima vreme mai multe articole care tratează chestiuni epistemologice Ne referim tocmai la cele trei articole ale sale: "Impresiune și realitate" ("Buletinul Europei", , mai), "Gândire și realitate obiectivă" ("Ajutor pentru foame " Moscova, , pp -) și discurs ținut la deschiderea celui de-al IX-lea Congres al Naturaliștilor și Medicilor Ruși; acest discurs a fost publicat în Gândirea Rusă pentru ianuarie și se intitulează: "Despre gândirea obiectivă" din punct de vedere fiziologic Aceste trei articole

complementare reciproc au ca subiect o problemă filozofică foarte importantă, și anume problema relației gândirii noastre cu realitatea și a dreptului nostru de a ne obiectiva stările subiective Prof Sechenov ocupă un loc cu totul special în știința rusă, motiv pentru care ar trebui să se acorde atenție articolelor sale Cert este că profesorul de fiziologie servește ca exponent al unei anumite tendințe filozofice, pe care l-a exprimat cu multă fermitate și dogmatism și care are un număr mare de admiratori în rândul naturaliștilor Faima pe care I M Sechenov a dobândit-o cu lucrările sale excelente despre fiziologie îi face pe cititori să presupună că scrierile filozofice ale lui I M Sechenov sunt la fel de amănunțite și tratează aceste lucrări cu mai puțină critică decât este necesar Prin urmare, consider că nu este de prisos să fac câteva observații despre articolele Prof Sechenov În orice caz, simplul fapt că Prof Sechenov a ridicat Biblioteca "Runivers" TEORIA NATURALISTICĂ A CUNOAȘTERII chestiunea filozofică a cunoașterii și încearcă să o rezolve, îi face venerabilului fiziolog o mare onoare: naturaliștii săi asemănători, simțind dificultatea de a rezolva astfel de întrebări din punctul lor de vedere, preferă de obicei să le treacă în tăcere Naturalismul este puternic în fizică, slab în etică și complet, se pare, neputincios în epistemologie Sensul raționamentului prof Sechenov este însă mult diminuat de împrejurarea că ridică întrebări epistemologice nu în toată profunzimea și amploarea lor, ci pornește din presupuneri dogmatice, care nu numai că au fost criticate, ci au nevoie cu adevărat de critică Astfel, articolul "Impresie și realitate" de prof Sechenov încheie cu cuvintele: "Inutil să spun că la baza oricărui raționament am pus convingerea imuabilă inerentă fiecărei persoane în existența unei lumi exterioare ra - imuabil în aceeași măsură sau chiar mult mai mare *) decât încrederea tuturor că mâine, după seara asta, va fi o zi Nu am nicio îndoială că această credință există la toți oamenii, dar teoria cunoașterii trebuie să afle de unde provine această credință și ce valoare are A afirma imuabilitatea acestei convingeri înseamnă a prejudeca cea mai esențială întrebare; mai mult, această afirmație dogmatică presupune o serie întreagă de altele Lumea exterioară este pentru mine "exterioară" pentru că se află în spațiu - în consecință, este necesar să ne asumăm existența spațiului chiar în acea formă, în acele trei dimensiuni, care îi sunt de obicei atribuite Această presupunere poate fi făcută numai de cel care nu acordă nicio importanță învățăturilor psihologiei moderne despre formarea unei scheme spațiale în conștiință sau de cel care crede că, pe lângă spațiul și timpul creat de minte, există și real spațiu și timp, identice cu primul în care există obiecte În acest din urmă caz, va fi necesar să atribuim realitatea tuturor acelor concepte care apar din spațiu și timp, adică conceptelor de mișcare, graniță, poziție etc , etc Exact asta este ceea ce Prof Sechenov Cel mai consistent ar fi să vorbim despre realitatea tuturor Imuabilul are grade? Biblioteca "Runivers" E R A D L V b calitate în general Aceasta însă, prof Sechenov, desigur, nu o poate face; prin urmare, el trebuie să distingă, ca și Locke, calitățile primare care aparțin obiectelor înseși, de cele secundare, subiective pe care le atribuim Pentru a face această distincție, adică este foarte greu de trasat o linie între cele două lumi, dar după părerea mea, pe care însă nu o impun nimănui, este imposibil: trăim în lumea cunoașterii noastre și nu intrăm niciodată în contact cu lumea obiectivă oriunde, prin urmare, și să găsim calitățile obiective ale obiectului, mai ales în experiență, nu putem Acest lucru, însă, nu exclude deloc posibilitatea ca cunoașterea noastră să apară în legătură cu unele impulsuri venite din lumea obiectivă, pe care o numim

lumea exterioară - de fapt, complet în zadar, pentru că atunci când obiectul m-a afectat, el încetează să mai existe să fie exterior mie Învățătura că "lumea este o reprezentare" nu neagă deloc diferența dintre reprezentările pur subiective și cele cărora le acordăm o semnificație obiectivă; în consecință, și din punctul de vedere al acestei învățături, se poate distinge foarte bine între calitățile obiective și cele subiective; este imposibil doar să spunem că noi, oriunde și oricând, în contact cu obiectele, le putem recunoaște calitățile În această contradicție (a lumii obiective și a subiectivului) sunt destul de mulți, și nu numai naturaliști, și de aceea căutarea calităților obiective ale unui obiect se realizează foarte des, deși întotdeauna cu același eșec Este interesant de urmărit cum prima propoziție dogmatică pe care am menționat-o a fost prof Sechenov presupune o serie întreagă de alte afirmații dogmatice, evident false Iată ce spune domnul Sechenov: "Cunoașterea exteriorului poate fi și necondiționată, dacă legile spiritului, după care se construiește știința lumii exterioare, au aceleași rădăcini cu legile lucrurilor care există și iau loc în afara noastră; sau dacă - cel puțin - aceste legi se află într-o corespondență definită, strictă unele cu altele Primul nu poate fi încă dovedit; prin urmare, în prezent, doar acesta din urmă este recunoscut, dar acest lucru este deja la fel de incontestabil Acesta îl vom folosi pentru a trage următoarele două concluzii Următoarele prevederi trebuie recunoscute ca pietre de temelie ale compromisului: identitatea semnelor senzoriale de la obiecte externe trebuie să corespundă identității re Biblioteca "Runivers" TEORIA NATURALISTICĂ A CUNOAȘTERII asemănări, asemănarea semnelor - asemănarea realităților și, în final, diferența de semne - diferența în realitate Dacă există o corespondență strictă între legile a ceea ce este reprezentat și ceea ce este real, atunci aceasta admite deja posibilitatea unor asemănări particulare între ele, ca cele mai simple cazuri de corespondență Este complet de neînțeles de ce prima propoziție, destul de clară și necesară, "nu poate fi încă dovedită, în timp ce a doua, complexă și puțin înțeleasă, trebuie recunoscută ca indiscutabilă La urma urmei, doctrina a două lumi este bună numai în poezie, dar în teoria științifică presupune confuzie și o lume poate fi recunoscută perfect ca inexistentă pentru noi (Ding an sich) Aceasta, în esență, este ceea ce prof Sechenov, căci el spune că doctrina unității lumii nu a fost încă dovedită Cele două propoziții care "deduc" (deși nu există de fapt nicio concluzie, ci o simplă comparație de afirmații) prof Sechenov, desigur, sunt false, pentru că identitatea semnelor senzoriale înseamnă pentru noi identitatea realităților și nu "ar trebui să îi corespundă " Prof Sechenov, dimpotrivă, ar trebui chiar să nege orice corespondență: de exemplu, o senzație de lumină poate veni dintr-o lovitură în ochi cu un pumn și dintr-un curent electric și din razele de lumină - aici se pare că avem identitatea semnelor , dar în niciun caz identitatea realităţilor Pe pozitia a doua, prof Sechenov, în locul corespondenței stricte, înlocuiește o asemănare specială, care nu este deloc același lucru O lege poate corespunde unei anumite categorii de cazuri, dar deloc asemănătoare acestora: de exemplu, legea pedepselor corporale nu seamănă deloc cu obiectul căruia i se aplică Înarmat cu aceste două prevederi, prof Sechenov caută asemănări între obiecte și calitățile lor cu senzații El constată că într-o imagine vizuală, conturul reprezintă ceva ce aparține atât obiectului, cât și subiectului "care îndrăznește să afirme că conturul vizual este, poate, o ficțiune fără o căptușeală reală Ca concept, un contur este, desigur, o abstracție, dar ca semn

senzual, este o fațetă separată a două realități, " etc transmite aproximativ corect, adică conform realității, așezarea relativă a obiectelor pe un mic Întrebări de filosofie, KN $ Biblioteca "Runivers" E R A D L O V Shih zone de pe suprafața pământului "De acord cu validitatea mărturiei și cu privire la dimensiunea obiectelor" În cele din urmă, și "mișcarea reprezentată și actuală coincid una cu cealaltă" Deci, iată ce este real: contur, perspectivă, plasare, dimensiune și mișcare Nimeni nu se îndoia cu adevărat că perspectiva are o bază în realitate, la fel cum nimeni nu este capabil să înțeleagă ce ar putea însemna că mișcarea reală coincide cu cea imaginată Explicația prof Sechenov și concluzia din acesta sunt atât de originale încât trebuie să le scriu: "Acest fapt (adică, că ochiul, urmând mișcarea unui obiect, se mișcă singur) are o semnificație profundă, reprezentând în corpul uman singurul caz unde exteriorul perceput și care se mișcă pe aceeași cale, organul senzorial, coincid unul cu celălalt în activitățile lor De aici rezultă de la sine că, în raport cu mișcările pe care ochiul este capabil să le urmeze, cele imaginate și cele actuale coincid unul cu altul Și, desigur, judecăm mărimea unui obiect după senzațiile vizuale și tactile, dar nu rezultă deloc că senzațiile sunt indicatori ai realității, căci mărimea unuia și aceluiași obiect poate fi foarte diferită în senzații, și toate aceste mărimi corespund realităţii Este ușor de observat că calitățile enumerate, pe care prof Sechenov atribuie unui obiect care nu îi aparține deloc, ci spațiului și timpului, adică forme de realitate care sunt reale într-un sens diferit de cel al obiectelor; în consecință, nicio corespondență, cu atât mai puțin asemănare cu realitatea prof Sechenov nu a fost găsit În al doilea articol: "Gândirea și realitatea obiectivă", care servește drept continuare a celui pe care l-am analizat, prof Sechenov își pune întrebarea ce relație cu realitatea se află gândirea noastră, toate elementele sale, adică obiectele, semnele și relațiile lor reciproce Cu o oarecare tensiune, se poate înțelege în continuare că senzația poate corespunde realității și poate semăna cu ea; este mult mai greu de înțeles ce fel de realitate poate corespunde celor trei membri ai judecății, ca să nu mai vorbim de faptul că obiectul în sine, în afară de calitățile sale, este o simplă ficțiune Și cred că două întrebări Biblioteca "Runivers" TEORIA NATURALISTICĂ A COGNIȚIEI prof Sechenov: "În ce măsură conexiunile și relațiile dintre obiectele externe pe care le simțim (?!) reprezintă departe de realitate și în ce măsură sunt produse ale organizării unei persoane și sunt impuse de minte asupra lumii sale externe" oricine are o conștiință liniștită poate răspunde că gândul că există un proces care are loc în conștiința omului, iar legătura în care omul pune obiecte în gândurile sale nu este deloc o cip cu realitatea, deși exprimă realitatea Toate relațiile, cumva asemănările, diferențele, legăturile cauzale etc , etc , desigur, găsesc conștiința omului; omul vorbește despre ele în termeni de stări de conștiință, care sunt întreaga realitate; nu există altă realitate pentru o persoană, cu excepția stărilor de conștiință și nu poate fi Prof Sechenov gândește diferit: el crede că organul perceptor nu creează, ci împrumută din realitate elementele impresiilor complexe, care se numesc o grămadă în modul verbal de gândire Înseși legăturile prof Sechenov reduce la următoarele: izolarea obiectelor, distincția semnelor în ele, recunoașterea prin semne, compararea prin asemănare și punerea într-o relație cauzală Analizând aceste conexiuni, Prof Sechenov ajunge la următoarea concluzie: "Toate elementele gândirii obiective, în ceea ce privește conexiunile și relațiile obiective pe care le simțim în spațiu și timp, corespund realității" Astfel, acest

al doilea articol - "Gândirea obiectivă și realitatea" - reprezintă a doua etapă a epistemologiei naturaliste Mai întâi s-a demonstrat că anumite proprietăți ale realității sunt reproduse exact prin senzații; acum se demonstrează că legăturile în care devine gândul fenomenelor între ele sunt identice cu legăturile fenomenelor însele Din nou, și aici ar fi mai consecvent să afirmăm că realitatea externă și cea interioară sunt identice în toate, dar acest lucru, evident, nu poate fi afirmat, deoarece gândirea unui obiect nu este obiectul în sine și, prin urmare, Prof Sechenov recurge la termenul ambiguu "corespondență", pe care, după cum am văzut, îl înlocuiește uneori cu asemănarea Nu poate exista nici o îndoială că gândirea, atunci când este adevărată, corespunde realității, dar nu este deloc asemănătoare cu aceasta Este perfect adevărat că separarea simțită și imaginabilă a obiectelor din spațiu este impusă minții noastre din exterior (adică, pre- * Biblioteca "Runivers" E R A D L O V idei despre lumea exterioară), dar nu este clar ce poate însemna afirmația că "izolarea senzorială corespunde realului, în măsura în care actele vizuale și tactile transmit contururile obiectelor în mod similar cu realitatea" Exact același lucru trebuie spus despre asemănare Este de la sine înțeles că, observând asemănarea sau diferența dintre ideile sale, o persoană se ghidează după semnele pe care le găsește, dar este complet de neînțeles ceea ce ar putea însemna că "asemănarea și diferența găsită de o persoană între obiectele pe care le simte sunt esența asemănărilor și diferențelor reale" Este ușor să arăți complet inutilitatea acestui gând Să presupunem această dublă asemănare - obiecte unul cu celălalt și gânduri despre obiecte unul față de celălalt La urma urmei, prof Sechenov nu va argumenta că o asemănare reală este suficientă pentru ca o persoană să o observe imediat (dacă ar fi așa, atunci gravitația universală ar fi fost descoperită nu de Newton, ci de Adam), la fel cum el nu va argumenta împotriva faptului că oamenii deseori văd o asemănare (sau diferență) acolo unde nu sunt (merită să amintim doar diferitele interpretări științifice ale aceluiași fenomen) În consecință, obiectele pot fi atât de asemănătoare între ele pe cât doresc, dar această asemănare nu poate seduce pe nimeni atâta timp cât asemănările sau diferențele de idei, adică, singura realitate accesibilă omului nu a fost găsită În acest fel, πρώτον ψεύδος se reflectă în mod fatal asupra raționamentului prof Sechenov După ce a eliminat problema de bază a epistemologiei despre dreptul de a ne obiectiva ideile, naturalismul trebuie să facă în mod natural o serie întreagă de presupuneri nedovedite, inutile și de neînțeles Al treilea articol: "Despre gândirea obiectivă din punct de vedere fiziologic" este parțial o repetare a conținutului primelor două într-o formă mai completă și mai completă, dar tratează parțial o nouă întrebare, și anume relația dintre gândire și fiziologic elemente, și nu la elementele realității în general Dacă în cele de mai sus ne-am oprit doar la ideile călăuzitoare ale Prof Sechenov, acum să analizăm mai în detaliu acest discurs pentru a caracteriza modul de gândire al venerabilului fiziolog Doar în unele cazuri vom recurge la conținutul articolului anterior "Gândirea obiectivă și realitatea" Biblioteca "Runivers" TEORIA NATURALISTICĂ A CUNOAȘTERII Să precizăm mai întâi conținutul discursului Fiecare gând este format din trei elemente: predicatul, subiectul și conjunctivul Gândul tuturor și se rezumă mereu la aceste trei elemente, trebuie să le găsim echivalentele fiziologice Pentru a face acest lucru, trebuie să stabiliți sensul general al acestor trei elemente: predicatul și subiectul sunt produsele unor influențe externe asupra simțurilor noastre, în timp ce legătura

înseamnă o relație Relațiile sunt triple: coexistență, succesiune și similitudine Un gând obiectiv este un grup articulat în care membrii cu caracter obiectiv pot fi conectați în trei moduri diferite: prin asemănare, coexistență, consistență Gândurile, ca grup articulat, corespund unei impresii senzoriale articulate, în care nu sunt reprezentate în mod sensibil nu doar echivalentele subiectului și predicatului, ci și echivalentul legăturii Prin impresie articulată, autorul înțelege ceea ce este dat de un organ de simț exercitat, care, pe lângă partea principală, include anexe, de numărul și varietatea cărora depinde bogăția impresiei în conținut Echivalentele fiziologice ale subiectului și predicatului sunt reacțiile de fază ale organului de simț exercitat la o influență externă complexă Echivalentul ligamentului este reacția motorie a organului de simț exercitat, care face parte din actul de percepție Memoria compară obiectele prin similitudine Memoria este stocată și reprodusă Pentru a reproduce vechiul, trebuie să existe întotdeauna o nouă impresie mai mult sau mai puțin asemănătoare cu cea reprodusă Memoria este rădăcina vieții mentale "Așadar, elementele gândirii obiective fără cuvinte sunt produsele acțiunii lumii exterioare asupra organelor noastre de simț, iar factorii din cooperarea cărora ia naștere gândul sunt influența externă repetată, organul de simț exercitat și organele memoriei În ceea ce privește procesul gândirii, în cazul în care se naște direct dintr-o impresie reală, actul gândirii corespunde fiziologic unei serii de reacții separate ale unui sentiment exercitat la o influență externă complexă Când un gând apare sub forma unei amintiri, atunci baza sa fiziologică este repetarea procesului nervos anterior, dar numai în sistemul nervos central Biblioteca "Runivers" E R AD LOV Acesta este conținutul discursului lui I M Sechenov, așa cum este publicat în Russkaya Mysl În ciuda exactității și distincției cu care pare să exceleze, acest discurs nu este pe deplin inteligibil Voi încerca să subliniez unele dintre nedumeririle pe care le-a provocat Cu aproximativ de ani în urmă, D S Mill a exprimat ideea că fiziologia, în comparație cu psihologia și în capitolele corespunzătoare, a rămas în urmă cu cea din urmă, adică în loc să explice fenomenele psihologice, ea însăși are nevoie de îndrumare psihologică Adevărat, în ultima vreme fiziologia a făcut progrese extraordinare, dar legătura dintre suflet și corp a devenit inteligibilă, datorită lor? Poate fiziologia să indice echivalentele activității mentale? Nu îndrăznesc să neg, dar cred că această sarcină este foarte, foarte dificilă Prof Sechenov, după ce a luat-o, în primul rând, este obligat să stabilească subiectul cercetării sale El n-a făcut El vorbește despre gândire obiectivă, dar ce este? Nu poate fi considerată ca o definiție a indicației că "aceasta este gândirea de către obiecte din lumea exterioară (!?), percepută de simțuri", și că aceasta este "cea mai simplă formă de gândire care apare în copilărie și este caracteristică, într-o anumită măsură, chiar și a animalelor" Degeaba am căuta definiții ale gândirii obiective în alte articole ale Prof Sechenov Este evident că acest termen i se pare atât de clar și binecunoscut prof Sechenov că nu consideră necesar să-și dea definiția S-ar putea crede că prof Sechenov vorbește despre percepții, adică despre despre modul în care imaginile obiectelor sunt compuse în conștiința noastră, dar conținutul vorbirii ar confirma doar parțial o astfel de presupunere: percepția, desigur, într-un anumit sens poate fi numită un gând, iar activitatea mentală a conștiinței noastre participă la ea formare, dar în acest caz nu este clar cum prof Sechenov, enumerând elementele gândirii, indică trei: subiectul, predicatul și conjunctivul Această diviziune aparține, fără

îndoială, gândirii abstracte, iar în actul percepției aceste elemente pot fi găsite doar pe scurt Este necesar, deci, să presupunem că prin gândire obiectivă I M înseamnă o astfel de gândire în care subiectul este imaginea obiectului, iar predicatul este, de asemenea, fie imaginea obiectului, fie calitatea acestuia Dar într-un astfel de caz, diferența dintre gândirea obiectivă Biblioteca "Runivers" TEORIA NATURALISTICĂ A COGNIȚIEI nu și gândirea în general - nu, pentru că cea mai simplă judecată, de exemplu: "acest copac este verde", este o combinație a unei imagini concrete (obiective) cu o idee abstractă (verde) Prin urmare, prof Sechenov caută cu adevărat echivalente fiziologice pentru toată gândirea Într-un asemenea caz, însă, îl putem întreba pe autor pe ce bază consideră că este posibil să afirme că fiecare gând are trei elemente Autorul se referă doar la recunoașterea universală a faptului că așa este în rândul tuturor popoarelor Dar aceasta, în primul rând, nu este așa și, în al doilea rând, dacă ar fi așa, atunci referirea la recunoașterea generală sau prevalența faptului nu ar servi deloc ca dovadă și justificare a necesității acestuia Nu este așa, căci în propozițiile impersonale, precum cele mai simple, par să nu existe trei elemente și nu știu dacă se poate crede că aceste trei elemente se găsesc neapărat la copii și animale *) Dar chiar dacă s-ar putea obține prin analiză trei elemente dintr-o propoziție impersonală, atunci indicarea prevalenței generale (pe care, de altfel, este imposibil de demonstrat) în gândirea acestor trei elemente nu ar include o dovadă a nevoia de trei, și nu mai mult sau mai puțin Astfel, începând cu o definiție proastă, prof Sechenov își continuă analiza cu o afirmație dogmatică nedovedită Următoarea propunere a prof Sechenov, stabilind sensul acestor trei elemente Este imposibil, în primul rând, să afirmăm despre subiect și predicat că numai ele sunt produse ale influențelor externe asupra organelor noastre de simț, deoarece în aceeași relație este posibil să spunem același lucru despre legătură și legătură (adică, relații) nu ar fi apărut în gândire fără influențe externe; în al doilea rând, nici subiectul, nici predicatul nu ar fi apărut, doar din cauza influențelor exterioare, deoarece în apariția imaginii *) Academicianul Mikloshich și prof Brentano consideră că este posibil să se vorbească nu numai despre o propoziție impersonală, ci și judecăți, prin urmare, admit posibilitatea unui gând format dintr-un număr mai mic de elemente decât cele trei indicate de obicei predicat, subiect și copula Nu ar fi o exagerare să spunem că trebuie să presupunem existența acestor trei elemente separate și în ele? În orice caz, acest lucru ar necesita clarificări și dovezi Biblioteca "Runivers" E RADDOV chemarea participă la activitatea conștiinței; de exemplu, cărei influențe exterioare îi corespunde predicatul: bun, frumos? Prof Sechenov recunoaște uneori activitatea conștientă în senzații; deci, el spune: "Comparația este semnificativă dacă similitudinea afirmată în propoziția în trei părți pare să ne simțim ca atare Are sens dacă, de exemplu, se spune că un bărbat cu picioare lungi și un nas lung arată ca o macara și nu va avea sens dacă aceeași formă este comparată cu o țestoasă)) *) De fapt, ambele comparații au sens, iar a doua este doar mai puțin reușită; dar astea sunt fleacuri, e important - doar că prof Sechenov recunoaște semnificația senzațiilor și o neagă, așa cum vom vedea, în actele superioare ale activității mentale Nu s-a dovedit nimic și afirmația că sensul legăturii căreia îi corespund relațiile se epuizează prin conviețuire, continuitate și asemănare Unde au mai rămas alte relații, nereductibile la cele trei de mai sus, de exemplu, cantitatea, asemănarea, cauzalitatea, oportunitatea (care nu este doar continuitate) etc ? Prof Sechenov nu a

făcut nimic pentru a dovedi afirmația că există doar trei relații De unde provine ligamentul sau care este echivalentul lui fiziologic? Acestui prof Sechenov dă un răspuns foarte ciudat: într-un sentiment muscular Senzațiile musculare sau musculare au jucat un rol foarte important în ea încă de când psihologia engleză le-a acordat atenție Ei sunt creditați cu formarea schemelor spațiale și temporale Au existat multe controverse pe această temă: două școli - empiric și nativistă - au prezentat opinii direct opuse: prima a susținut că conceptul de spațiu nu este înnăscut și că el apare în conștiință datorită asocierii dintre musculare, vizuale și tactile senzații; a doua școală spune că în activitatea originară a conștiinței (de exemplu, în opunerea obiectului subiectului) **) trebuie să existe spațiu *) Ajutor pentru foame, p **) Apărătorii acestui punct de vedere ar trebui să afle nu de ce proiectăm anumite senzații, adică plasăm în spațiu, dar, dimpotrivă, ar fi necesar să arătăm de ce nu proiectăm toate senzațiile, în timp ce distincția dintre subiect și obiect este o formă generală de activitate conștientă Cauza acestui lucru ar trebui căutată în calitatea senzațiilor, adică pentru a apăra ideea lui Lotze de semne locale, într-o formă oarecum modificată Biblioteca "Runivers" TEORIA NATURALISTICĂ A COGNIȚIEI un element vital și nu poate fi creat prin activitatea senzațiilor, deoarece senzațiile în sine presupun deja o influență externă, presupun spațiu, adică ceea ce doresc să explice originea Fără a nega importanța senzației musculare, nativiștii limitează doar rolul care i se atribuie de creator din nimic Și cred că nativiștii au dreptate În special, trebuie subliniat că senzația musculară este atribuită unor funcții aparținând unor acte mult mai înalte ale conștiinței, și anume memorie și gândire De exemplu, pentru a concluziona despre viteza de mișcare a oricărui obiect, senzația musculară care însoțește mișcarea trebuie asociată cu imaginea vizuală a obiectului și cu ideea că acesta și același obiect a ocupat poziții diferite în puncte diferite ale timp; această identificare se poate face numai prin gândire ghidată de datele memoriei Același lucru trebuie spus și despre asemănarea, care, în opinia prof Sechenov, este stabilit de memorie Fără a nega participarea memoriei în unele cazuri de identificare sau recunoaștere a asemănării, ar trebui totuși spus că recunoașterea asemănării poate face uneori fără participarea memoriei, de exemplu, atunci când două obiecte sunt date în percepție, asemănarea dintre care pot observa imediat cu o privire (ca asemanare doua picaturi de apa); dar fără de care nici o recunoaștere a asemănării nu poate avea loc vreodată, este fără participarea gândirii care găsește asemănarea În prezentarea legilor asocierii, aceștia fac de obicei greșeala de a pune la același nivel asocierea prin contiguitate și asemănare, în timp ce a doua nu este deloc o asociere, ci un act al conștiinței active a unei persoane și a începutului a unei asocieri prin contiguitate Deci, prof Sechenov a atins o întrebare foarte complexă și interesantă și a considerat-o, conform punctului de vedere naturalist, foarte unilateral Nu a expus toate dificultățile, ci a oferit o soluție gata făcută unde este nevoie de cea mai amănunțită analiză psihologică Dogmatismul în astfel de cazuri aduce doar rău, mai ales dacă afirmațiile dogmatice sunt rostite de o asemenea autoritate precum prof Sechenov În loc să trezească gândirea și să o avanseze, soluțiile gata făcute pot servi doar ceea ce Kant numea ignava ratio E Raddov Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Recenzie de cărți Alexander Bain, profesor emerifus de logică la Universitatea din Aberdeen Simțurile și Intelectul A patra editie Londra XXXII-P p șilingi Lucrarea clasică a prof Ben se află acum la a -a ediție, mult

revizuită în unele departamente Având în vedere vârsta foarte respectabilă a Prof Bain (are peste de ani) si intervalul lung care s-a scurs de la aparitia ultimei editii a III-a (in ; ed I-in , - -), aceasta noua editie a operei sale este o surpriza placuta Aproape toți oamenii de știință recunosc importanța capitală a lucrărilor prof Baena: acesta este canonul psihologiei empirice; ele sintetizează cele mai importante, principalele rezultate ale analizelor făcute de ea până acum Luați în considerare adesea lucrările Prof Ben sistematizarea materialului exclusiv introspectiv, date de autoobservare analitică Deci, prof V James spune că "în tratatele prof Bain, avem, poate, ultimul cuvânt al acestei metode (adică subiective), luate izolat, ultimul moment al tinereții psihologiei, încă netehnică și general accesibilă, precum chimia sau zoologia lui Lavoisier înainte de folosirea microscopului "*) Această părere este foarte inexactă: deși *) Un semn al majoratului psihologiei ca știință, prof James consideră, după cum se știe, introducerea unui experiment "care se interesează în fiecare moment despre datele autoobservării, dar eliminând nesiguranța acestora printr-o verificare mai amplă și calcule statistice" Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Õ baza muncii prof Ben și constituie datele unei analize introspective, sau subiective, efectuate în conformitate cu toate cerințele unei metodologii strict științifice (care ar trebui să fie conținutul real și esențial al psihologiei, ca știință a datelor conștiinței), dar autorul nu aparține în niciun caz principalilor oponenți ai metodelor obiective - observația și experimentul Dimpotrivă, multe capitole și secțiuni ale lucrării sale se bazează pe date și concluzii obținute prin aceste metode, întrucât aceste metode erau practicate în momentul în care au apărut primele ediții ale acestei lucrări Principalele avantaje ale lucrărilor prof Baena - chibzuință și armonie a planului, completitudine, epuizare a tot ce este esențial în acest domeniu; în subtilitatea, profunzimea, rigoarea analizei, în claritatea uniformă și abundentă a prezentării, în acordul concluziilor teoretice cu datele experienței cotidiene, nu numai că nu i se poate nega lui Bain, dar, probabil, este greu să-l depășești Uneori i se reproșează verbozitatea, ceea ce îngreunează studiul, abundența excesivă de exemple etc În opinia noastră, o dezvoltare detaliată a întrebărilor și o abundență de exemple, dimpotrivă, reprezintă un avantaj extrem de important pentru un astfel de teorie, care are ca scop principal adevărul științific și aplicabilitatea concluziilor sale la practică, și nu doar gloria efemeră a inventatorului său Numai acea teorie poate fi recunoscută ca fiind pe deplin consolidată și solidă, care a fost dezvoltată pentru astfel de particularități, testate pe o astfel de masă de cazuri particulare, precum teoria psihologiei empirice Se știe că psihologia empirică este criticată și atacată din multe puncte de vedere Unii spun că ea, punând legile asocierii la baza tuturor operațiunilor spiritului, neagă sau, cel puțin, ignoră, fără îndoială, capacitatea de creație inerentă spiritului, aria manifestărilor sale libere, nesupusă niciunei legi și, prin urmare, reduce viața spiritului la o necesitate "mecanică", necondiționată predeterminată de aceste legi, necesitate "de fier" O astfel de opinie a fost deja discutată în literatura psihologică și s-a subliniat că legile spiritului, ca toate "legile naturii", nu reprezintă nimic din exterior, impus cu forța fenomenelor cunoscute Acestea sunt acelea existente cu adevărat, uniformități ale fenomenelor, cazuri de constante și necondiționat Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE secvențele lor; dacă spiritul ascultă de ceva în ele, atunci numai propria sa natură, și nu vreo influență externă, violentă;

a nu asculta de propria natură este absolut de neconceput: este pură prostii În continuare, s-a subliniat că și cu prezența "legilor" asociației, capacitatea creatoare, constructivă a spiritului rămâne în plină forță și că prof Aceste fenomene nu sunt în niciun caz ignorate de Bain, li se acordă locul lor cuvenit în teoria lui Să subliniem aici încă o împrejurare, care nu a fost suficient de avansată în litigiu Dacă se poate spune că asocierea prin contiguitate este impusă din exterior, impusă de ceva independent de activitatea de sine a spiritului nostru, atunci nu același lucru se poate spune despre asocierea prin asemănare În general, această lege a "asociației prin asemănare" nu este întotdeauna înțeleasă corect: uneori este considerată doar nedefinită, fără a spune nimic, alteori este complet negat, spunând că nu există nicio operațiune a spiritului aici, că fiecare lucru, fiecare fenomen este asemănător într-o anumită privință cu toate celelalte lucruri și fenomene O neînțelegere majoră este ascunsă aici: spiritul nu numai că constată că "totul este similar într-o anumită privință cu orice altceva", dar și determină cu exactitate aceste relații similare, găsește grade a asemănării, analizează obiecte, evidențiind similare din diferite etc Această observare separată și exactă a asemănărilor este, fără îndoială, o operație independentă a minții: nu există asemănări în obiecte; sunt doar semne pe care noi înșine le recunoaștem ca fiind asemănătoare Între timp, importanța asocierii asemănărilor este evidentă din faptul că toate procesele de grupare și clasificare atât a stărilor separate ale spiritului nostru, cât și a agregatelor lor: obiectele și fenomenele naturale se bazează pe percepția asemănărilor Aici se află rădăcina unor procese precum generalizarea, abstractizarea, definirea și, deoarece, după cum se știe, orice progres în știință se reduce la schimbări în definiții și clasificări, atunci, se pare, "activitatea liberă a spiritului" rămâne domeniul propriu si conform legii asociatiei prin asemanare Nu putem urmări în detaliu modificările pe care Prof Ban în această nouă ediție a operei sale și în această scurtă notă vom spune doar parțial, parțial traduce prefața sa Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE au fost publicate atât în Europa, cât și în America cu mai multă vigoare decât în orice perioadă anterioară a istoriei filosofiei, acum public din nou, spune prof Ben, este o lucrare cu acele completări, modificări și corecții, pe care am considerat de cuviință să le fac Am încercat să profit de toate indicațiile numeroase ale literaturii filosofice moderne și, rămânând fidel majorității punctelor de teorie și planului general de construire a lucrării, am îmbunătățit prezentarea și am corectat ceea ce mi s-a părut neclar sau inexact exprimat Capitolul despre sistemul nervos a fost rescris în întregime de Dr W Leslie Mackenzie; a dat şi instrucţiuni pentru catedra de fiziologia simţurilor Această parte fiziologică, contrar părerii multora care au sfătuit să o arunce cu totul, s-a dovedit a fi foarte utilă în practică pentru clarificarea multor întrebări pur psihologice Mai departe, prof Bain trece la definirea domeniului psihologiei "Acum se recunoaște în general", spune el, că psihologia sistematică trebuie separată de metafizică - adică problemele cunoașterii și ale ființei - oricât de strâns ar fi ele legate între ele Analiza subiectului și obiectului este o sarcină pur psihologică, dar natura percepției noastre asupra lumii materiale este cu totul diferită În același mod, ceea ce se numește acum "epistemologie", deși are o rudenie cu psihologia, duce însă la rezultate de un fel aparte, care se află în afara psihologiei pure Dintre părțile separate ale eseului, capitolul despre instinct a fost

revizuit considerabil, cu scopul de a distinge mai clar latura fizică de cea mentală și de a atribui sensul propriu fiecăruia dintre ele "Întrebarea originii acelor produse mentale", continuă prof Bain, pe care îl știm doar pe deplin dezvoltat, ocupă în general un loc mare în cercetarea psihologică Fie că anumite concepte de bază, precum spațiul, timpul, rațiunea, simțul moral, sinele sau persoana, sunt instinctive, fie că sunt produse ale experienței și educației, au constituit multă vreme principalul subiect de controversă în domeniul filosofiei a minții Poate că disputei i se acordă importanță într-un mod oarecum artificial; în orice caz, a fost tratat cu mai mult decât curiozitate teoretică Oricum ar fi, pentru studiu și Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE dovada întrebării a fost aruncată în lumină nouă de teoria evoluției, indicând posibilitatea transmiterii ereditare a abilităților și achizițiilor dezvoltate anterior Acum întrebarea nu mai este despre dorința kantiană de a demonstra că conceptul de spațiu, ca formă de gândire, precede orice experiență individuală, ci despre dacă avem încă de la naștere capacitatea de a realiza pe deplin toate cele trei dimensiuni ale lumii exterioare, sau nu O astfel de viziune asupra esenței întrebării schimbă întreaga natură a studiului acestor fundamente, deoarece ne privează de dreptul de a determina începutul absolut al oricăruia dintre conceptele fundamentale majore și ne obligă doar să studiem creșterea și dezvoltarea lor în sfera accesibilă observației noastre și doar pentru a concluziona prin analogie despre creșterea sau modul lor de dezvoltare probabilă înainte de intrarea lor în acest tărâm În orice caz, este deja posibil, fără teamă de obiecții, să dovedim că experiența sau adaptarea (achiziția) este cauza finală a acesteia, al cărei studiu depășește limitele surselor de cunoaștere pe care le avem la dispoziție După ce a subliniat cele mai importante modificări și completări introduse în expunere, prof Bain trece la latura metodologică a problemei și își clarifică atitudinea față de așa-numita psihologie experimentală "Recunosc, în sensul cel mai larg", spune el, "posibilitatea progresului în studiile psihologice prin intermediul unui experiment bine conceput Investigațiile numite în mod obișnuit psiho-fizice au dat deja unele roade și ridică așteptări și mai mari pentru viitor Dar chiar și în cele mai bune condiții, ei pot acoperi doar o mică parte din vastul domeniu al studiului psihologic; produse însă, alături de introspecţie, pot accelera progresul cercetării psihologice, şi mai ales în domeniul aplicaţiilor practice "Psihologia lui Aristotel", scrisă de Groth, nu este inclusă în această ediție, deoarece a fost inclusă în eseul postum al autorului despre Aristotel Trebuie să sperăm că acum lucrarea prof Ben va fi tradus în limba rusă și va găsi o primire bună nu numai în rândul specialiștilor, ci și în publicul cititor în general, deoarece în toată literatura psihologică există puține lucrări care Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE GBP> rya ar oferi o asemenea cantitate de cunoștințe și ar influența atât de puternic dezvoltarea capacității de autoobservare și de analiză psihologică a realității, precum lucrările prof Ben /ÎN Ivanovski Benjamin Kidd Evoluția socială, p, în -vo Londra, Cartea este un succes în Anglia: apărută în lumină la începutul anului în curs, a trecut deja prin mai multe ediții și a fost remarcată de critici serioase; așa că merită să te oprești acolo Încă de la început, autorul declară necesitatea implementării consecvente în domeniul științei societății a acelor metode științifice de cercetare cărora biologia modernă își datorează realul progres Aceste metode și tehnici l-au condus pe acesta din urmă la o teorie evolutivă atât de fructuoasă Și înseși fundamentele fenomenelor sociale ar trebui căutate în fenomenele

biologice, întrucât societatea umană este și una dintre diversele manifestări ale vieții, de altfel, cea mai complexă dintre cele accesibile cercetării noastre științifice Datele biologiei moderne și generalizările largi ale teoriei evoluționiste sunt ceea ce autorul dorește să folosească în studiul evoluției sociale; își exprimă dorința de a se ghida după o observare complet imparțială a fenomenelor sociale și de a evita toate opiniile preconcepute O astfel de sarcină, desigur, este atât de dificilă, încât nu te poți aștepta nici măcar la ceva complet întreg și armonios atunci când încerci să o rezolvi: trebuie să te mulțumești cu comparații pline de spirit și presupuneri îndrăznețe Tema principală a cărții este că biologul, observând în ce constă evoluția societății, trebuie să ajungă la concluzia că nu constă deloc în dezvoltarea intelectului, ci în dezvoltarea sentimentelor altruiste și că aceasta corespunde pe deplin principiului selecției naturale, deoarece duce la faptul că lupta pentru existență - condiție inevitabilă a întregului progres, a oricărei dezvoltări - capătă din ce în ce mai mult caracterul unei lupte în condiții mai egale, ca urmare a egalizarea persoanelor de diferite poziţii şi origini diferite Toată civilizația modernă se mișcă în această direcție, îmbunătățind astfel condițiile Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE lupta și selecția naturală și, în consecință, condițiile progresului Dezvoltarea sentimentelor altruiste și-a avut întotdeauna sursa în sistemele religioase, întrucât nejustificat de rațiune (care, potrivit autorului, nu poate decât să justifice aspirațiile egoiste ale individului), altruismul regăsit în concepțiile religioase, contrazicând mereu rațiunea, una sau alta adică toate acele sacrificii pe care lumea le procesează asupra individului și pentru care motivul nu poate găsi în niciun fel nici cea mai mică justificare Procesul mondial în evoluția sa generală vine la om, o ființă înzestrată cu o nouă forță - mintea Omul, participând la procesul mondial și la evoluția generală a vieții organice, dorește, ca ființă rațională, să își dea socoteală despre ceea ce este el personal în acest proces universal general, care este sensul existenței sale, ca individ fiind, incapabil să primească nimic din consecințele viitoare vreuna dintre activitățile sale Nu poate fi rezolvată prin rațiune, dar religiile o permit De când omul a apărut ca o ființă înzestrată cu rațiune, au apărut inevitabil religiile, adică acelea sau altele nu sunt raționale, nu sunt înțelese de rațiune, explicații ale sensului vieții, relația personalității noastre individuale cu procesul lumii Această semnificație a religiilor în istoria omenirii a fost, în opinia autorului, încă puțin apreciată și doar o semnificație atât de importantă a lor poate explica biologului evoluționist faptul remarcabil al semnificației dominante a religiilor în evoluția socială Religiile sunt factori necesari în această evoluție, împacând aspirațiile raționale ale individului egoist cu scopurile nerezonabile ale procesului general de dezvoltare a vieții lumii, care, poate, nu are nicio legătură cu scopurile umane Autorul consideră incorecte explicațiile originii religiilor dintr-un sentiment de frică, frică etc (Spencer, Letourneau etc), demonstrând că mintea, văzând lipsa de sens a existenței individuale, creează concepte religioase de neînțeles pentru mintea, provocând comportamentul etic al unui individ Cu ce îi datorează omenirea modernă ideea egalității umane, ideea egalității umane? Rațiunea și expresia sa cea mai înaltă - știința - nu este Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE ar putea; la urma urmei, tot ceea ce se știe din cercetările științifice despre concepția, dezvoltarea, ereditatea oamenilor, despre calitățile fizice, mentale, morale ale diverșilor indivizi - toate acestea sunt împotriva

egalităţii umane, împotriva drepturilor egale ale oamenilor Iar istoria omenirii confirmă faptul că realitatea inegalităţii umane nu a fost doar recunoscută, ci şi susţinută de toate legile şi nu s-a menţionat nicio nedreptate a acestei inegalităţi Nicio moralitate utilitarista nu poate justifica aspiratiile altruiste nerezonabile ale unui individ Oprindu-se pe formula de baza a utilitaristilor: "cea mai mare fericire a celui mai mare numar de oameni", pe care Herbert Spencer in "Data of Ethics" a dat-o parca pe o baza stiintifica, autorul neaga corectitudinea acestei invataturi, ca fiind incompatibila cu datele ştiinţei evoluţioniste Întreaga doctrină a utilitariştilor se destramă din faptul, incontestabil, că forţa evolutivă care acţionează în societatea umană este îndreptată spre progresul organismului social în ansamblu, iar interesele celor care nu s-au născut încă, care trebuie să fie născuţi în sute, mii de ani, chiar şi inimaginabile generaţii viitoare, faţă de care niciunul dintre indivizii existenţi în prezent nu are treabă, joacă un rol remarcabil, preeminent Doar credinţele religioase, întotdeauna inaccesibile raţiunii, neînţelese, adesea complet nerezonabile, au dat, dau şi vor da idealuri nerezonabile, altruiste În evoluţia socială, aceste idealuri altruiste au condus şi continuă să conducă omenirea pe calea progresului, întrucât, prin egalizarea oamenilor de diferite poziţii şi origini diferite, fac din ce în ce mai drepte condiţiile luptei pentru existenţă Aceasta duce la o diferenţiere a tipurilor umane, la o individualizare din ce în ce mai mare a membrilor individuali ai societăţii, la o izolare tot mai mare a indivizilor şi la o distanţă mai mare de viaţa turmei; iar în asemenea condiţii, lupta pentru existenţă "dău rezultate din ce în ce mai bune", în care constă progresul social Este posibil, totuşi, să încheiem această notă cu ceea ce V Kidd îşi începe cartea: "În ciuda marilor progrese pe care ştiinţa le-a făcut în ultimul secol în aproape toate celelalte Questions of Philosophy, KN $ θ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE direcţii, trebuie să admitem că o adevărată ştiinţă a societăţii umane nu există încă deloc)) Nikolai Abrikosov - Sărbătorirea a de ani de la naşterea lui N I Lobachevsky de către Universitatea Imperială Kazan Kazan, pagini La octombrie , după cum se ştie, au trecut o sută de ani de la naşterea strălucitului geometru rus N I Lobachevsky, a cărui memorie a trăit mereu şi a fost foarte onorat la Universitatea din Kazan; aici N I a primit studii superioare şi i-a dedicat întreaga viaţă, în funcţiile de profesor, apoi de rector La iniţiativa prof Kovalsky, publicarea Lucrărilor complete ale lui N I Lobachevsky despre geometrie a fost întreprinsă încă din - în volume; a ieşit însă abia în - În , Societatea de Fizică şi Matematică din Kazan a cerut permisiunea Consiliului Universităţii să întocmească prin abonament capitala numită după N I Lobachevsky pentru înfiinţarea unui premiu şi amenajarea unui bust al Societăţii N I şi al administraţiei publice a oraşului Kazan; festivităţile au continuat timp de trei zile (- octombrie) Acum a ieşit o descriere detaliată a acestor festivităţi, publicată prin hotărârea unanimă a Consiliului Universităţii, conform propunerii rectorului Cartea constă într-o descriere a festivităţilor, un discurs al rectorului Universităţii, care conţine o biografie a lui N I , salutări, adrese, telegrame de felicitare şi scrisori (i) primite în zilele festivităţii de la diverse persoane, societăţi şi instituţii , atât rusă cât şi străină , şi din discursurile profesorilor: θ M Suvorov, A V Vasiliev şi A I Smirnov şi director al şcolii reale I A Iznoskov Un portret foarte bun al regretatului om de ştiinţă este, de asemenea, ataşat cărţii Vom încerca acum, pe baza discursurilor profesorilor Suvorov şi Smirnov, să

subliniem pe scurt meritele lui Lobaciovski în critica principalelor propoziții și prepoziții ale geometriei și semnificația lucrărilor sale pentru psihologie și teoria nosnànin Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Geometria folosită în mod obișnuit a fost expusă în mod sistematic, după cum știm, de Euclid cu de ani înainte de PX, dar primele concepte și axiome geometrice au fost elaborate, desigur, mult mai devreme, prin experiența cumulativă a întregii omeniri antice Acest fapt este experimentat Originea axiomelor geometriei nu a fost observată atunci și nici mult timp după aceea Având în vedere simplitatea extremă, claritatea și, s-ar putea spune, repetiția nesfârșită a percepțiilor noastre spațiale, baza inductivă, experimentală a geometriei a dispărut complet din vedere și a fost considerată o știință pur deductivă a axiomelor înnăscute în spirit și axiomele necesare referitoare la spațiu S-a uitat că aceste axiome nu sunt altceva decât unele dintre primele și cele mai evidente generalizări ale noastre referitoare la obiectele naturale și că geometria este o știință "exactă" și neapărat de încredere numai în măsura în care teoremele ei decurg în mod necesar din axiomele care stau la baza ei Deoarece aceste axiome sunt adevărate, toată geometria este adevărată; conector alte axiome sunt imaginabile, iar o altă geometrie: "axiome, cum ipotezele primare care exprimă legile de bază ale spațiului stau la baza tuturor construcțiilor și demonstrațiilor"; "acestea sunt ipoteze, așa cum le-a numit Riemann, sau fapte care stau la baza geometriei, așa cum le numește Helmholtz" Experiența unui spațiu real, euclidian, s-a repetat de nenumărate ori în viața fiecărui individ, atât de întărită și întărită în mintea principalelor caracteristici ale acestui spațiu, încât nu a fost în niciun caz considerat o realitate obținută doar din experiență și teoretic neexcluzând posibilitatea unor spații cu proprietăți de bază complet diferite, dar este singura formă posibilă, necesară, a percepției noastre asupra lumii exterioare Din cele trei poziții pe care Euclid le-a pus la baza geometriei sale: i) figurile în plan și în spațiu pot fi mutate fără pliuri și rupturi,) o linie dreaptă este complet determinată de oricare două dintre punctele sale și h) dacă din orice punct se va trasa o linie dreaptă perpendicular pe acesta, iar din alt punct al aceleiași drepte se va trage vreo linie oblică, apoi perpendiculara și oblicul trebuie să se întâlnească, primele două păreau destul de evidente, justificate de toate zilnice * Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE experimente și observații și, prin urmare, au fost recunoscute ca adevărate necondiționate, axiome care nu necesită dovezi, sunt înnăscute în om A treia propoziție nu era atât de evidentă și părea necesar să se verifice prin experiență sau să se demonstreze deductiv că, oricât de aproape ar fi oblicul de perpendiculară, se va intersecta în mod necesar cu ea, chiar dacă la o distanță foarte îndepărtată de linia dreaptă și inaccesibile pentru noi Întrucât o astfel de verificare directă este imposibilă din cauza limitărilor experienței noastre senzoriale, Euclid a recunoscut această ultimă propoziție ca o presupunere necesară a postulatului geometriei Dar majoritatea geometrilor de după Euclid, străduindu-se pentru o posibilă rigoare și sistematicitate, au ajuns la concluzia că nu era nevoie să considerăm această propoziție ca un postulat de nedemonstrat, că era posibilă și ar trebui găsită pentru ea o dovadă adecvată, care a fost căutată în ambele direcţii - abstract logice şi concret empirice În conformitate cu direcția generală a gândirii teoretice, la început au mers pe prima cale: au căutat dovezi deductive ale acestei propoziții, pe care, prin convingere comună, Euclid nu le-a văzut Dar

toate aceste încercări au suferit un eșec decisiv, iar acum, în legătură cu succesele strălucitoare ale cunoașterii experimentale și dezvoltarea teoretică a metodologiei științifice, încetul cu încetul se ajunge la ideea căutării dovezilor prin observație directă și experiență Tocmai de aici și-a început lucrarea N I Lobachevsky despre geometrie Una dintre consecințele propoziției despre care se pune întrebarea, "o consecință care înlocuiește complet propoziția însăși", este teorema conform căreia suma unghiurilor oricărui triunghi este egală cu două unghiuri drepte, dacă numai propoziția lui Euclid este valabil; dacă, contrar poziției lui Euclid, admitem existența unor înclinate care nu întâlnesc o perpendiculară, atunci suma unghiurilor triunghiului va fi mai mică de două drepte și, mai mult, cu cât triunghiul este mai mare, cu atât este mai mare suma unghiurilor se va abate de la două drepte Aceasta a fost consecința pe care Lobaciovski a vrut să o folosească pentru a verifica a treia propoziție a lui Euclid În acest scop, el a luat cel mai mare dintre triunghiurile disponibile pentru măsurarea noastră, și anume triunghiuri, a căror bază este diametrul orbitei pământului, iar vârful opus este o stea fixă și a găsit Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE sau cât de departe în astfel de triunghiuri se poate abate suma unghiurilor de la două drepte S-a dovedit că, chiar și în cele mai mari triunghiuri, suma unghiurilor poate diferi atât de puțin de două drepte, încât această diferență este ascunsă în erorile de observație Astfel, observarea directă a eșuat, nu a distrus geometria lui Euclid; nu ar fi putut reuși, întrucât spațiul real este spațiul euclidian și toate reprezentările noastre geometrice și instrumentele de măsură sunt construite pe baza axiomelor acestui spațiu, este imposibil, folosindu-le, să obținem infirmații ale acestor axiome^ Deci, s-a dovedit că spaţiul real, în limite accesibile observaţiei noastre, ^ este spaţiul euclidian Dar acest eșec nu l-a răcit pe Lobaciovski - abia acum a trecut la o altă metodă de gândire științifică: a decis să deducă și să construiască o serie de teoreme, pornind de la o presupunere opusă celei de-a treia euclidiene și lăsând primele două în vigoare "S-a dovedit că nici una dintre aceste teoreme nu este complet diferită de teoremele geometriei euclidiene da," nu reprezintă nicio ilogicitate "Astfel, Lobaciovski creează, în paralel cu geometria lui Euclid, o nouă geometrie, care cu aceeași comoditate poate servi la rezolvarea tuturor întrebărilor legate de plan și spațiu, precum și geometria lui Euclid Deși Lobaciovski își numește geometria "imaginară", ea este la fel de imaginară ca și geometria lui Euclid; care dintre ele este corectă, ce fel de spațiu există de fapt (în întregul său, și nu numai în limitele accesibile observației noastre), măsurătorile nu dau un răspuns, deoarece doar părți foarte mici din spațiu sunt accesibile măsurătorilor noastre și cum, în general, părți mici ale suprafețelor curbate par plate, apoi părți foarte mici ale spațiului sau planul Lobaciovski (planul Lobaciovski, construit în spațiul nostru euclidian, ia forma unei suprafețe curbe, din care părți mici au forma unei șei ; aceasta este așa-numita "suprafață cu curbură negativă constantă"} nu da abateri de la spațiul euclidian și de la plan Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE spațiu, totuși geometria euclidiană ar putea fi considerată ca o metodă aproximativă de rezolvare a problemelor legate de formele geometrice de dimensiuni mici, așa cum se practică acum când se măsoară părți mici ale suprafeței pământului, când nu acordăm atenție formei sferice a pământului (discursul prof Suvorov) Semnificația acestor descoperiri și construcții ale lui Lobaciovski este foarte mare • În primul rând, sunt un succes remarcabil în sens matematic, întrucât deschid vaste

perspective de analiză - o generalizare a conceptului de spațiu, reducerea spațiului nostru euclidian de la gradul de singurul posibil, necesar - la cel grad de pur și simplu real împreună cu multe altele, posibil; munca celor mai noi geometri a creat, pe baza lucrărilor lui Lobaciovski, o întreagă specialitate! noua ramură a matematicii - geometria mai multor dimensiuni În al doilea rând, lucrările lui Lobaciovski și direcția geometriei create de el servesc drept una dintre dovezile remarcabile ale apariției inductive a axiomelor geometriei; Întrucât spațiul euclidian nu este o formă necesară a percepției noastre, deoarece împreună cu el multe altele sunt posibile teoretic, atunci ce explică prezența în spiritul nostru a acestei forme particulare de spațiu? Evident, întrucât tocmai aceasta este dată de experiență (în toate qtq, atât condițiile subiective, cât și obiective), tocmai aceasta se construiește puțin câte puțin din experiență, devenind forma reală a percepției noastre asupra lumii exterioare Cu alte cuvinte, geometria, ca știință a naturii, în mod necesar, ca să spunem așa, impusă nouă de experiența noastră, nu suferă nici cea mai mică pagubă, nu pierde nimic din caracterul ei obligatoriu bazat pe experiența universală a omenirii și, de Desigur, în cazurile de dezacord între teoremele sale și datele experienței, trebuie mai întâi să suspectăm dovezile celor din urmă sau să găsim noi condiții care să schimbe problema, mai degrabă decât să negăm validitatea axiomelor geometriei noastre Dar, din punct de vedere matematic, grație acestor investigații, geometria ~~ s-a generalizat în același mod în care fusese generalizată anterior aritmetica în algebra; - de aici a venit dezvoltarea de noi metode analitice, iar rezultatele obtinute aici si-au gasit aplicatie in diverse ramuri ale matematicii si au fost instrumente de cercetare imbunatatite Ele pot fi utile și pentru geometrie, deoarece, reprezentând o generalizare a geometriei Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE relații calice, pot indica astfel de conexiuni și dependențe între propunerile de geometrie, pe care nu ar fi posibil să le sesizeze fără ajutorul lor și, astfel, pot deschide noi căi de cercetare asupra spațiului real Iată cum prof Smirnov semnificația lucrărilor, a căror bază a fost pusă de lucrările lui N I Lobachevsky: "O atitudine dublă este posibilă față de astfel de idei În primul rând, acestea sunt esența presupunerilor pentru care nu există nicio bază în acele fenomene sau mișcări care constituie obiectul observației științifice Prin urmare, cu greu este necesar să le acordăm semnificația ipotezelor științifice, care ar trebui acum să fie supuse verificării sau care ar putea avea un impact asupra observațiilor și teoriilor științifice Dar, pe de altă parte, în considerațiile lui Riemann și alte neogeometrie, de fapt, o gândire profundă a limitărilor cunoașterii umane, din cauza căreia judecățile noastre cele mai, aparent, cele mai de încredere pot include o eroare sau se pot dovedi a fi eronate în condiții complet noi de observație și experiență Neogeometrele protestează împotriva oricărui dogmatism, adică împotriva oricărei presupuneri necritice a unui absolut certitudinea cel puțin a unor părți din cunoștințele noastre " Ele smulg, ca să spunem așa, gândirea din realitatea reală, construind mental posibilități, chiar dacă nu există cu adevărat nicăieri Astfel, ideile și lucrările lui Lobaciovski, acest "Copernic al geometriei", sunt una dintre cele mai mari victorii din ultimul secol al acelei viziuni asupra lumii, care este definită cel mai îndeaproape prin termenul de "idealism empiric"; i-au pus numele la egalitate cu marii fondatori ai "epocii noastre de studiu empiric al naturii" contemporane Pe de altă parte, ele sunt și triumful capacității abstracte,

matematice, de construire a minții a spiritului uman, care se numește uneori "creativitatea sa liberă - libertatea creativă rațional" și care, mai presus de acțiune-^ reală, creează liniștea posibil Dacă în domeniul minții această abilitate se manifestă în astfel de cuceriri ale gândirii precum rezultatele lucrărilor lui Lobaciovsky, atunci în sfera voinței, ghidată de sentiment, ea se exprimă în construirea idealurilor V Ivanovski Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE G Dumas Les états intellectuels dans la melancolie Paris, Alcan p în Autorul începe cu o analiză a întrebării, ce precede melancolicul - un sentiment de deprimare sau un gând trist? Majoritatea observațiilor vorbesc pentru prima presupunere, - "pacientul are gânduri triste pentru că este trist)) (p); pacientul pare să încerce în mod constant să-și explice starea sa dezamăgită; el caută cutare sau cutare fapt în viața lui pentru a-și explica starea; o stare de abătut direcționează gândul tocmai în această direcție, iar gândul de tristețe, la rândul său, intensifică starea de abătut a pacientului Una dintre dovezile că sentimentul precede gândirea, autorul o vede în discrepanța dintre intensitatea simțirii și motivele date de pacient (p) Nu credem că în acest fapt se poate vedea dovezi că sentimentul precede gândirea; de fapt, melancolicul diferă parțial de o persoană normală prin aceea că cea mai mică cauză, care nu ar avea aproape niciun efect asupra unei persoane sănătoase, îl întristează Nu știm dacă acest lucru se datorează faptului că pacientul are deja un sentiment de tristețe și cea mai mică împingere în stare îl va crește, sau dacă nu există deloc un astfel de sentiment, dar se dezvoltă foarte ușor Alături de cazurile de melancolie care încep cu o tulburare a simțirii, autorul subliniază că există și melancolie cu început intelectual; ele apar după un oarecare șoc psihic, iar în aceste cazuri bolnavii își explică întotdeauna starea de abătut prin aceeași cauză, tocmai prin faptul după care s-a produs melancolia Mai departe, autorul studiază aboulia (aboulie), care însoțește aproape constant melancolia; în cele mai multe cazuri, pacientul se gândește să facă ceva, de exemplu, să scrie o scrisoare, dar nu poate decide asupra acestui lucru și se justifică cu un anumit motiv, de exemplu, că altcineva poate citi scrisoarea etc În melancolie, totul este, în general, mental actele încetinesc În concluzie, autorul ajunge la concluzia că în melancolie gândirea este supusă constant legii sintezei, adică pacientul își oferă în mod constant o explicație a sentimentelor și acțiunilor sale Acest Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE, coordonarea este inconștientă, pacientul se înșală inconștient În a doua parte a lucrării sale, autorul încearcă pe de pagini să demonstreze teoria lui Lange și James, că sentimentul este conștiința schimbărilor organice și, prin urmare, este condiționat de acestea El arată că în melancolie toate procesele vieții organice sunt slăbite, pacientul se simte obosit și copleșit Când melancolicul încearcă să-și explice starea, el indică această oboseală și diverse schimbări organice Din toate acestea și din faptul că atunci când activitatea organismului devine normală, melancolia trece, autorul concluzionează că sentimentul de melancolie este altceva decât conștiința acestor modificări în organism, adică există un set de senzații care însoțesc aceste schimbări Considerăm că aceste considerații sunt insuficiente pentru a trage o concluzie generală în favoarea teoriei lui Lange Victor Henri Cărți și broșuri noi primite de editori I S Andreevski Geneza științei, principiile și metodele sale Partea a II-a Kiev, p V K Bart Cercetare asupra simțului locului și a memoriei acelui simț Disertație pentru gradul de Dr med Iuriev, p Dr George Bertenson Perspectivă nouă SPb pagini N Ya Grot Principalele

puncte în dezvoltarea unei noi filozofii Ed Intermediar pentru cititorii inteligenți XXXVI M pagini M Demkov Despre educația morală (catedra de Pedagogie Colecția , Nr O IV Ivanov Rolul politic al teatrului francez în legătură cu filosofia secolului al XVIII-lea M , XXII-F p C p k Prof A Kirpichnikov Dostoievski și Pisemski Experiență de caracteristici comparative (două prelegeri publice) Odesa, în p Dr K Krastev Etudi și critici Sofia pagini Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Paul Leuckfeld Despre teoria logică a inducției Retipărire specială din Arhiv f Istorie d Filozofie Biblioteca internationala Publicat de G Beilenson şi I Yurovsky Odesa -Nr F Streisler Originea familiei p C k - Nr şi A Fullier Psihologia bărbatului și a femeii și fundamentele ei fiziologice pagini Despre vârstele omului pagini Structura de stat a Imperiului German p Noua economie politică pag C k - Nr Alfred Binet Mecanismul gândirii (tradus din engleză) , p C k Prof I G Orshansky Pozitivism și contism SPb pagini Raport privind activitățile Comitetului Societății de Sobrietate Tobolsk pentru + (primul) an Tobolsk, + pagini V Rozanov Legenda Marelui Inchizitor F M Dostoievski Experiența comentariului critic SPb , U- R ° k* pagini Lucrări de Grigory Savvich Skovoroda, culese și editate de prof D I Bagalem Ediție aniversară (-) Cu un portret al lui, o vedere a mormântului și fotografii scrise de mână Volumul al Colecției Societății Istorice și Filologice Harkov Harkov, CXXXI+i + p C p Alfred Fulier Descartes Pe din franceza A P Tătarinova, ed prof N Ya Grota Cu anexa unui capitol din "Istoria noii filosofii" de W Windelband: "Baruch Spinoza" Ed Intermediar pentru cititorii inteligenți XLI M , p exemplare N Şevcenko Poziția logicii printre alte subiecte ale cursului gimnazial Harkov pagini Biblioteca "Runivers" II Revizuirea revistelor Philosophische Studien, vol , carte , p - Wundt Despre cauzalitatea psihică și principiul paralelismului psihofizic În acest articol, Wundt examinează problema cauzalității psihice cu scopul expres de a evidenția fundamentele corecte ale psihologiei; în același timp, el are în vedere, în principal, o nouă direcție în psihologia fiziologică, care capătă clar un caracter materialist (Münsterberg, Ziegen etc) În primul rând, Wundt explică modul în care înțelege principiul paralelismului psihofizic Principiul paralelismului psihofizic în istoria științei a apărut sub o dublă formă: ca o presupunere metafizică care depășește limitele experienței, deoarece consideră natura exterioară și ființa spirituală, ca paralele între ele forme de manifestare a unei substanțe absolute , și ca postulat empiric, la care se ajunge fiziologia, pe de o parte, și psihologia, pe de altă parte, de îndată ce încearcă, pe baza conceptului de cauzalitate dezvoltat de știința naturii, să dea socoteală despre relațiile reciproce dintre procesele fizice și mentale ale unui organism viu Viziunea metafizică (în Spinoza) este lăsată fără luare în considerare de Wundt El vorbește doar despre acel principiu al paralelismului care decurge din luarea în considerare a cauzalității naturale - ca postulat empiric Interacțiunile psihofizice, conform experienței, sunt posibile în două direcții: fizic și psihic și psihofizic Primul îl avem în cazul în care unii Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV sau considerăm un efect fizic asupra organismului ca o cauză care produce un efect mental, de exemplu, o senzație A doua formă apare atunci când un impuls volitiv, considerat drept cauză, dă naștere unei mișcări Potrivit lui Siegwart, presupunerea că cauzalitatea fizică este ceva închis în sine este o inducție de valoare îndoielnică, care cade de îndată ce ne confruntăm cu fapte care ne vorbesc despre efectul cauzelor psihice asupra vieții fizice, sau cauzele fizice asupra psihicului Potrivit lui Wundt,

principiile dovedite în analiza fenomenelor simple ar trebui aplicate studiului proceselor complexe, cu excepția cazului în care se pot aduce argumente directe împotriva unui astfel de transfer Astfel de argumente directe nu pot fi obținute din luarea în considerare a interacțiunilor psihofizice, deoarece ele sunt destul de supuse presupunerii că formează și un cerc închis de procese naturale; dar cu anumite procese fiziologice se asociază simultan și natural anumite procese mentale care, fiind în afara cercului proceselor naturale, nu contrazic principiul naturii închise a acestora din urmă Cu această presupunere, rămâne postulatul că procesele fizice pot fi explicate numai din alte procese fizice, dar legătura regulată a anumitor fenomene mentale elementare cu procesele fiziologice este dată în considerare sub ipoteza unei cauzalități directe atât psiho-fizice, cât și fizico-psihice Poziția astfel formulată nu este altceva decât principiul paralelismului psihofizic și tocmai în sensul în care este relevat de experiență fără nicio legătură cu ipotezele metafizice Dacă suntem de acord că, în cazul anumitor procese fizice din centrii senzoriali, anumite senzații apar într-o manieră legală, atunci, evident, presupunerea că ambele procese, fizice și mentale, se desfășoară paralel unul cu celălalt și presupunerea că procesul fizic acționează asupra sufletul și îl induce la senzații, sunt doar expresii diferite pentru același fapt, care nu diferă în niciun fel în raport cu latura fizică a proceselor, ci în raport cu latura mentală, ele diferă doar prin aceea că cea de-a doua expresie, alături de un lanț închis de evenimente fizice, preia și influența acestuia din urmă asupra sufletului, în care efect numai coexistența naturală a proceselor mentale elementare cu anumite membri ai procesului cauzal fiziologic este empiric conexiuni Principiul paralelismului se limitează la exprimarea acestui fapt empiric, în timp ce principiul cauzalității fizico-psihice îi adaugă o presupunere metafizică, conform căreia sufletul este, parcă, un tip special de substanță, accesibilă influențelor fizice şi producând la rândul său şi anumite influenţe fizice Această substanță se abate de la alte substanțe materiale numai prin aceea că acțiunea forței asupra ei nu dispare din legătura generală a forțelor fizice; este ca şi cum această sursă de transformare psihică a excitaţiei nu ar exista deloc Astfel, numai într-o formă poate fi admisă propoziția de cauzalitate psihofizică de un fel special, tocmai în forma în care este identică, pe de o parte, cu principiul cauzalității naturale închise și, pe de altă parte, cu principiul paralelismului Nimic nu ne împiedică să spunem că efectele psihice ale cauzelor fizice sunt procese mentale care decurg din seria cauzală fizică în așa fel încât apariția lor să nu producă nicio modificare în cursul acestor serii fizice; Efectele fizice ale cauzelor mentale sunt procese fizice care sunt în mod natural legate de stările psihice, dar în același timp, considerate fizic, nu pot fi deduse pe deplin decât din seria cauzală fizică Acesta este sensul în care noi pretutindeni în psihologie vorbim despre relații cauzale psihofizice; aceasta este o altă formă de exprimare a principiului paralelismului Pentru aplicarea empirică a principiului paralelismului în domeniul psihologiei, sunt directoare următoarele prevederi: I Ultimele elemente ale reprezentărilor noastre constau în senzații, care, decurgând constant din impresii, se desfășoară în paralel cu procesele fizice, coexistând în mod natural cu acestea în timp eu / Despre metoda de conectare a acestor elemente, adică despre forma de reprezentare care decurge din ele, principiul paralelismului nu poate da nicio concluzie

Singura consecință pe care o admite este că unei coexistențe sau succesiuni regulate într-o zonă îi corespunde o coexistență regulată și succesiune similară într-o altă zonă Felul nostru de a înțelege aceste forme psihice este întotdeauna produsul unui proces de conștiință, care, ca atare, este "complet incomparabil cu orice proces fizic, astfel încât acestea din urmă nu pot da nicio seamă de el Din punctul de vedere al acestor viziuni de bază ale sale asupra legii paralelismului psihofizic, Wundt critică psihologia materialistă a lui Münsterberg și Ziegen Psihologia materialistă operează pe baza a două postulate: i) întregul conținut al conștiinței este format din senzații separate și) toate conexiunile senzațiilor pot fi explicate doar fiziologic Încercările individuale de a explica psihologia materialistă sunt toate de acord că reduc procesele mentale la cele fiziologice și cred că în acest fel explicația lor psihologică este complet completată După o critică amănunțită a anumitor prevederi ale psihologiei lui Münsterberg și Ziegen, Wundt continuă să-și prezinte viziunea asupra cauzalității mentale Putem vorbi de cauzalitate în viața mentală în măsura în care avem de-a face cu legile evenimentelor mentale care forțează gândirea noastră logică să aplice principiul cauzei și efectului Legătura evenimentelor mentale exclude aplicarea ecuațiilor cauzalității În această ultimă împrejurare - că principiile cauzalității psihice, așa cum ar trebui să ne așteptăm în avans pe baza proprietăților fenomenelor spirituale în comparație cu relațiile fizice ale cauzalității, sunt ceva absolut diferit de cauzalitatea fizică - și arată clar că ne spune că ambele forme de cauzalitate pot fi observabile pe același substrat real, individul psihic, că nu interferează între ele și nu se referă la fapte diferite, ci oferă principii complementare pentru explicarea aceleiași conexiuni faptice Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Principiile care sunt privite ca un semn specific al cauzalităţii psihice în comparaţie cu cauzalitatea fizică sunt următoarele: i) principiul actualităţii pure a acţiunii sau evenimentului (des Geschehens);) principiul sintezei creative,) principiul analizei conexe Să le privim în ordine Principiul actualității pure a acțiunii Sub ea, Wundt înțelege faptul că fiecare conținut mental este un proces (Actas), că, în consecință, obiectele permanente pe care știința naturală trebuie să le presupună în domeniul său nu există în domeniul mental, adică, în limitele experiențelor noastre imediate Din această actualitate a acțiunii rezultă că principiul cauzalității psihice este și principiul cauzalității pur actuale Prin urmare, ca cauză a unui anumit eveniment unic, poate exista întotdeauna un alt eveniment sau o anumită sumă de evenimente fără nicio participare a obiectelor permanente Necesitatea acestui principiu decurge direct din faptul că în orice știință experimentală, atât ca cauze, cât și ca efecte, numai conținutul experienței poate fi acceptat Dacă în domeniul psihic tot conținutul experienței sunt evenimente pure, atunci este clar că doar astfel de evenimente pot intra aici în relația de cauzalitate Pentru a recunoaște clar ce este un "eveniment pur", trebuie să ne abstragem de la toate relațiile psihofizice și să luăm un punct de vedere pur psihologic, adică trebuie să presupunem ca date elementele simple ale proceselor mentale și să încercăm să răspundem la întrebare în funcție de ce legi se combină aceste elemente și acționează unul asupra celuilalt în combinațiile lor Dar dacă dorim să explicăm acest lucru din punct de vedere psihologic, atunci nu trebuie să înlocuim niciodată procesele fiziologice paralele cu acestea în locul proceselor mentale Subiectul fiecărui eveniment psihic este un individ psihic cu toate proprietățile sale reale, iar

acesta este dat pur și simplu în totalitatea tuturor experiențelor psihice; de aceea individul psihic este o legătură permanentă a evenimentului psihic însuşi Odată cu legătura continuă a evenimentului, prin care toate experiențele mentale ale individului sunt conectate între ele, există o altă proprietate importantă a psihicului cauzalitate chimică Cauzele apropiate și precis decisive ale unui singur eveniment nu trebuie să fie neapărat evenimente care preced imediat în timp efectul, dar pot fi înlăturate în mod arbitrar în timp din evenimentul care a provocat Aproape și îndepărtat deopotrivă formează părțile constitutive ale unei conexiuni, fiecare legătură poate deveni actuală în orice moment Fiecare individ psihic, sub forma unor așa-zise dispoziții (Anlagen), aduce cu el un anumit număr de condiții inițiale care determină doar realitatea specială a cauzelor psihice proprii În domeniul psihic este incomparabil mai dificil decât în cel fizic să tragem o linie între cauzele imediate și cele mai îndepărtate ale unui anumit eveniment, astfel încât în majoritatea cazurilor de cauzalitate psihică complexă nu putem determina cauzele adevărate decât în termeni foarte nedeterminați Existența și influența importantă a unor astfel de dispoziții inițiale este fără îndoială, dar este, de asemenea, cert că ele au întotdeauna doar rolul unor condiții mai îndepărtate, și nu cauze directe De exemplu, dacă luăm zona cea mai complexă a acțiunilor voliționale umane complexe , apoi un fel de acțiune penală adică, după toate probabilitățile, de ori în io cazuri este determinată de predispoziția inițială; dar acesta din urmă în sine nu poate produce niciun efect imediat, la fel cum pământul însuși nu poate produce căderea niciunui corp, decât dacă este adus într-o poziție adecvată Există o diferență esențială între astfel de facultăți originale și condițiile permanente ale evenimentelor naturale Aceste dispoziții acționează întotdeauna într-un mod neschimbător, dar experiența învață că ele însele, din cauza cauzelor reale concurente, sunt supuse unei modificări constante Prin urmare, ele trebuie de asemenea privite doar ca condiții schimbătoare care modifică într-un fel condițiile mentale reale, dar în același timp, la rândul lor, sunt modificate constant de fiecare eveniment individual Dacă, deci, aceste dispoziţii schimbătoare nu privează cauzalitatea psihică de actul ei natura alnagoică, este cu atât mai puțin cu acele produse complexe ale multor incidente singulare, pe care noi înţelegem ca abilităţi dobândite Subiectul care acționează nu este orice condiție permanentă, ci suma cauzelor și condițiilor, dintre care primele constau în evenimente psihice, cele din urmă în facultăți în continuă schimbare, care au caracter de stări în schimbare, și nu de proprietăți permanente Diferența dintre cauze și condiții din domeniul psihic constă în faptul că recunoaștem drept cauze psihice asemenea temeiuri pentru evenimente care sunt ele însele esența evenimentelor; recunoaştem drept condiţii mentale acele stări modificate de evenimente noi, pe care le numim dispoziţii înnăscute sau dobândite · În aceste proprietăți sunt semne esențiale ale diferenței dintre cauzalitatea mentală și cea fizică Cauzalitatea fizică pornește și de la conceptul de eveniment, pentru că acolo unde nu are loc nici un eveniment, problema cauzalității nu se poate pune Dar în fiecare cauză fizică, condițiile constante iau parte imediat, pornind de la obiectele neschimbate ale naturii și intrând prin urmare în fiecare ecuație a cauzalității; ele fac posibilă pentru prima dată o relaţie stabilă între cauze şi efecte Natura cauzalității fizice este substanțială Este destul de diferit în cauzalitatea psihică, pentru că acolo nu există

obiecte psihice ca purtători constante de evenimente În variabilitatea condițiilor care intră în cauzalitatea psihică stă cea mai evidentă diferență exterioară a acesteia față de cauzalitatea fizică și anume imposibilitatea de a prezenta o relație cauzală de acest fel sub forma ecuațiilor cauzale Există o altă diferență între cauzalitatea mentală și cea fizică Între timp, deoarece cauzalitatea fizică poate fi găsită prin intermediul unei serii de inferențe și presupuneri pe care le adăugăm la conținutul percepției, găsirea cauzelor psihice este o chestiune de analiză psihologică directă a conținutului conștiinței, deoarece ultimii factori ai cauzalității psihice sunt fapte directe ale conștiinței și nu forțe sau substanțe ipotetice care sunt acceptate pe baza analizei În domeniul psihic, relația cauzală este dată direct în percepția interioară Aceasta este, de asemenea, baza pentru faptul că cauzalitatea psihică este primară, cauzalitatea fizică este derivată Întrebări de filosofie, KN z Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Principiul sintezei creative Prin aceasta Wundt înseamnă faptul că elementele mentale, prin interacțiuni cauzale, produc compuși care, deși pot fi explicați psihologic din părțile lor constitutive, totuși posedă în același timp proprietăți noi care nu erau conținute în elemente Deoarece sinteza mentală produce ceva nou în toate astfel de cazuri, Wundt o numește creativă Fiecare percepție este descompunabilă în senzații elementare Dar nu este niciodată o simplă sumă a acestor senzații, deoarece din combinarea lor iese întotdeauna ceva nou, care posedă trăsături deosebite care nu sunt conținute în senzații Astfel, de exemplu, dintr-o multitudine de impresii luminoase, punem cap la cap reprezentarea unei forme spațiale - Principiul sintezei creative conține o trăsătură distinctivă importantă a cauzalității mentale de cea fizică Calitatea acțiunilor fizice este constant prefigurată în cauzele lor Spre deosebire de aceasta, produsul oricărei sinteze mentale conține noi proprietăți, ceea ce se explică prin faptul că deja în viața spirituală individuală se manifestă progresivitatea dezvoltării mentale Această legătură a sintezelor creative într-o serie progresivă de dezvoltare, în contrast cu legea constanței energiei fizice, Wundt numește principiul creșterii energiei spirituale Principiul analizei relaționării se găsește în împărțirea oricăror formațiuni în părți separate Această împărțire nu se realizează în așa fel încât părțile separate de întreg să formeze unități existente în sine, ci întotdeauna în așa fel încât să rămână în legătură cu întregul din care provin și, ca urmare a acestei relații constante , capătă propria semnificație La fel ca principiul sintezei creative, principiul analizei corelative poate fi dezvăluit la toate nivelurile dezvoltării mentale Dintr-o astfel de înțelegere a cauzalității psihice, este ușor să tragem o concluzie cu privire la care ar trebui să fie părerile lui Wundt asupra adevăratelor sarcini ale cercetării psihologice În opinia sa, este "o combinație constantă de studii ale relațiilor cauzale fizice și mentale" Complexitatea acțiunii mentale nu numai că nu exclude experimental Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV metoda, dar dimpotrivă, o face destul de necesară Sarcina metodei experimentale este de a "îmbunătăți observația prin repetarea arbitrară și variația condițiilor" "Serviciul pe care îl poate face este că perfecţionează observaţia interioară sau chiar, mai exact, singurul o face posibilă" "Dacă aș fi întrebat", spune Wundt, "care este valoarea psihologică a observației experimentale pentru mine, atunci aș răspunde că a creat în mine o viziune complet nouă asupra naturii și dependenței proceselor spirituale " "Dacă am vrut să rezumam ceea ce datorez în concepțiile mele psihologice metodei experimentale, atunci nu pot decât să răspund:

la tot ceea ce consider adevărat și de necontestat în acest domeniu Și dacă aș fi mai întrebat dacă aceste concepții psihologice mi-au oferit vreun punct de vedere pentru a discuta subiectele științelor spirituale, adică limbă, obiceiuri, artă, istorie etc , atunci trebuie să răspund la asta: pentru că am în general, opinie independentă în aceste domenii, datorez tot ce este esențial, ceea ce privește nu faptele în sine, ci punctele de vedere generale, opiniilor pe care le-am dobândit în psihologie ■ G Chelpanov Monistul Vol Nr - Lloyd Morgan Trei laturi ale monismului Viziunea monistă asupra lumii este exprimată în principal în trei domenii; în teoria cunoaşterii respinge orice diferenţă reală între subiect şi obiect, văzând în acestea din urmă numai produse ale diferenţierii experienţei noastre directe; în interpretarea sa asupra naturii, el consideră spiritul nu ca ceva supranatural sau supranatural, ci la fel de mult un produs al evoluției ca omologul său fiziologic, creierul În cele din urmă, în spirit și în trup, vede două laturi egale ale realității pe care o numim organismul uman Acest ultim monism ^ este diferit de învățăturile "genistice" (unilaterale) ale materialismului (la care Morgan face referire la teoria Lester Ward) și psihismul * Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV H H Williams Doctrina lui Kant despre scheme Autorul încearcă să facă lumină asupra unuia dintre punctele obscure ale Criticii rațiunii pure - doctrina schemelor Green și Care au găsit această doctrină complet superfluă; între categoriile și conținutul experienței se introduc scheme de inutilitate, ca un tertium quid Williams arată cât de incomplet ar fi în analiză să se limiteze la categoriile și faptele cărora li se aplică categoriile Faptele de percepție și categoriile de gândire sunt comune tuturor oamenilor și în orice moment; evoluţia gândirii umane constă într-o schimbare a punctelor de vedere, ghidată după care oamenii aduc faptele în categorii, într-o schimbare a tipurilor de gândire; aceste tipuri de gândire sunt esența schemelor Autorul își ilustrează poziția cu istoria diferitelor concepte științifice; el se ocupă mai în detaliu asupra istoriei conceptului de substanță, categorie care era inerentă atât minții lui Aristotel, cât și minții lui Helmholtz, dar a fost aplicată de aceștia în moduri diferite Paul Carus Etica și ordinea cosmică Articolul prezintă o critică a celebrului discurs al lui Huxley "Evoluție și etică", dar autorul examinează și opiniile similare ale lui Mill exprimate în experiența sa "despre natură" Esența criticii se rezumă la faptul că atât Huxley, cât și Mill au confundat legile eterne și neschimbate ale naturii cu starea temporară și întâmplătoare a lucrurilor Este inutil să le criticăm pe cele dintâi, pentru că ele sunt condiții sine qua non ale oricărei ființe, doar pe baza cărora putem face o evaluare subiectivă a fenomenelor din jurul nostru Succesul în lupta pentru existență nu se datorează întotdeauna și exclusiv superiorității fizice și absenței principiilor morale, restrictive; lupta, ca și viața morală, necesită reținere de sine și, prin intermediul acestui concept, autorul se gândește să facă o punte de la evoluție la etică După ce a promis anterior că nu va scrie nici teodicee, nici cosmodice, autorul prezintă totuși la final o teodicee bazată pe o viziune monistă asupra lumii ("devine evident că nu Dumnezeu este vinovat de condițiile rele ale stării noastre de a fi, ci noi noi insine") Williams Thayer Ts p , s banda p k Solovyov, Vl - Problema națională în Rusia SPb Emisiune I Pret p k , cu traducere p k ; emisiune II, pret p k , s banda p k Strahov, H N -Lupta împotriva Occidentului în literatura noastră Eseuri istorice și critice Cărțile și Ed al -lea SPb si Pret pentru r kg per transfer cop pentru fiecare

carte - Articole critice despre I S Turgheniev și L P P Tolstoi (-) Ed al -lea SPb Pretul este de rub kop , s lane p k - Lumea ca întreg Caracteristici din știința naturii Ed al -lea SPb Preț ruble, per traducere k - Despre adevărurile eterne (disputa mea despre spiritualism) SPb , Pret i rub , cu traducere frecare k - metoda Biblioteca "Runivers " păianjeni naturali și semnificația lor în educația generală SPb Pret rub , din banda frecare k Struve, G E - Introducere în filosofie Varșovia, Preț ruble, cu spawn p k -f- Tao-te-King-Laosi A fost introdusă traducerea din chineză D P Conissi C k , cu trans k Preț ruble, cu transport ruble k Zeller, E - Eseu despre istoria greacii Problema III Despre liberul arbitru Rezumate și articole ale membrilor Societății de Psihologie Prețul este de ruble, cu transfer p k Problema IV G V Leibnits, Opere filozofice alese Faceți un portret Leibniz Transl sub roșu V P Preobrajenski Preț ruble (pe cea mai bună hârtie) și frecare cop (pe unul simplu), zape XV l , vl lumea vv Λ raza j k -f-Teichmüller, G -Darwinism și Problema V Benedict Spinoza Etica și filozofia Traducere de A K Nikolaev Faceți un portret Spinoza Transl N A Ivan- C r , cu bandă p k ¡ tsov A publicat ed V P Preobrazhen- Tokarsky, A A - Terapeutic ¡ skago Prețul este de ruble, cu transfer p k Aplicarea științifică a hipnotismului C k ,; Tat, P G - Despre ultimele succese de pe banda k -Hipnotismul în pedagogie | cunoștințe fizice Transl ed I Ts K , cu banda k -Pe chestiunea lui ¡ M Sechenov Cъ fig SPb Preţul efectelor nocive ale hipnotizării C ' r k , cu traducere p k Căldură-κ , cu trans k - Măsurarea și boală! acea Transl din engleza N S Drentel'na sub zvâcniri convulsive C p , s; ed S A Usova Cъ fig SPb trad p k - International con- ¡ Pret ruble, cu peres p k progres asupra experimentală şi terapeutică | f Falkenberg - Istoria noului * tic hipnotism C k , s banda , filozofii din Nicolae de Cusa (sec XV) k -Epidemii psihice Impresie de la; până acum Traducere în cadrul revistei "Questions of Philosophy and Psychology: ed prof A I Vvedensky SPb gii C k încuiat k Troitsky, M M -psiho- germană logica secolului curent Filosofia istorico-creană Transl cu el M Cercetare non-critică cu o bufniță preliminară, ed M Karinsky SPb Schiţă a succeselor psihologiei în Anglia cu! Prețul este de ruble per transfer k vremurile lui Bacon și Locke Ed al -lea volume ! Chicherin, B N - Misticism in M Pret ruble, cu traducere p k - ¡nauka M Pret rub k , s Știința spiritului Proprietăți și legi generale, trad p k - Spirit filozofico-uman pozitiv În volume Prețul și fiya și unitatea științei Și Prețul este de ruble, pentru ambele volume ruble k , s banda p eu pentru peres k -Proprietate şi stat Trubetskoy, E I , carte - Religioase; stvo volume M - Prețul este de ruble, idealul social al creștinilor occidentali-' de pe alee p k - Bazele logicii şi stva în secolul al V-lea Partea I Liniștea sufletească este bună! metafizică M p C p k , cu traducere p k -Istoria doctrinelor politice Volumele , și M - Preț ruble, cu transport maritim p k, Știință și Religie M Pret ruble, cu traducere p k - Instituţiile regionale din Rusia în secolul al XVII-lea M ' Pret Zr , cu peres p k - Câteva întrebări moderne M Pret p , cu traducere p k -Eseuri despre Anglia si Franta Pret rub , cu Peres p k -Experimente în istoria dreptului rus M Pret p , din banda Gr k Schmidt, Dr E· ν -Euklids Axiom durch eine nene Definiție der geraden Lineie bewiesen Moskau, Preț copeici, din trad k - Fundamentele filozofice ale matematicii și a XI-a axiomă a lui Euclid M Pret k , din banda k - Centrul vieții în corp Preț copeici, pe bandă Yuk Schopenhauer, A -Raze de lumină în filosofia sa Extras din colecția completă de lucrări ale lui Schopenhauer de Julius Frauenshtedt Pe H N Marakueva M căsătorit cu Augustin M Pret p k , pentru Perez cop

Trubetskoy, S I , carte - Metafizica în Grecia antică M Preț ruble, în traducere p k - Pentru abonații revistei și studenții universitari care se adresează direct la biroul revistei, cartea este acordată pentru ruble, de pe bandă pentru frecții k - Păgânism imaginar sau creștinism fals? Răspunde despre Butkevici M Preţ copeici cu redirecționare Actele Societății de Psihologie din Moscova: Emisiune I Arthur Schopenhauer Articole de V I Stein, V Ya Grit, L M Lopatin și V P Preobrazhensky (cu ocazia împlinirii a de ani de la nașterea lui Schopenhauer) Faceți un portret Schopenhauer Pret rub cop , cu transfer p k Problema P Immanuel Kant Prolegomene la orice metafizică viitoare Pe Vl Solovyov Ed al -lea Pretul este de rub copeici, cu transfer p k Biblioteca "Runivers " Pret rub copeici, sa per k -) Pe rădăcina patrulă a legii rațiunii suficiente) voință zero în natură Traducere de A Fet Ed al -lea M Pret ruble k , s banda p k Schopenhauer, A - Lumea ca voință; si prezentare Transl A Feta Ed | al -lea M Pret ruble, din banda p eu cop Stein, Vl - Contele Giacomo Leopardi și teoria sa a infelicității Literar eseu SPb C p k , pe bandă k -A Schopenhauer ca om și gânditor Experienta in biografie TI Spb Pret ruble k , blocat k Padania "Mediator" (pentru cititori inteligenţi):) Împotriva beţiei Discursul prof Păstrăv M C k , s banda k) Nutriția umană în prezent și viitor Prof A N Beketova M C k) Baza științifică a vegetarianismului Anna Kingsford, MD Transl cu un- eu aflu M Ts ZO k , s lane la I) Distracție răutăcioasă Gânduri despre vânătoare IN ; Q-va M Ts k , trad k j) Soţia Povestea lui Anton Cehov M í Ts k , trad k) Ziua numelui Povestea lui Anton Cehov M Ts k) Cadavru Povestea lui P D Boborykin M C k , trad k) Oaspete Drama Ed Brandeis Pe din daneză M Ts k , trad k ,) Slavă blestemată Razskaz' I N Po-tapenko M Ts k , trad k !) Bani Roman Alyrena Transl co ! Suedez M C k k ') Etica alimentelor sau fundamentele morale ale unei diete fără ucidere pentru o persoană X Williams Cu un articol introductiv: "Primul pas" de L N Tolstoi M Ts ZO k cu banda k Camera nr β Povestea lui Anton Cehov M Ts k , cu banda k Cărțile reintroduse în catalog sunt marcate cu semnul Prin birou, puteți scrie și toate celelalte eseuri filozofice în rusă cărți noi scoase ÎN PUBLICAȚIA "MEDIATORULUI" (pentru cititori inteligenți): Osnoshemomenttra^itiiiiiiovoy fiiiiosoiiiiii Preț θb k , cu expediere tb k DECART Compoziție de Alfred FOULIER, transl A Tatarinova, ed N Ya Grota Cu anexa articolului de Viidelband - Baruzg Spinoza Transl ed prof Ξ I GROTA Pret k , cu transport p Biblioteca "Runivers " A APARAT O CARTE NOUĂ: Du Prel FILOZOFIA misticismului Tradus din germană - cu o nouă prefață a autorului - M S Aksenov, publicat de A N Aksakov Sankt Petersburg, Pret p k , studenții beneficiază de o concesiune de rublă Gilyarov A N -Surse despre sofisti Platon ca martor istoric I Metodologie şi mărturii despre sofişti Kiev, Preț ruble k , cu traducere p k Hipnotismul după învățăturile școlii Charcot și ale școlii psihologice (-) Kiev, Preț ruble, de pe bandă p k Puteți scrie din biroul revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" A APARAT O CARTE NOUĂ: eseuri TIGAI GRIGORY SAVVICH, CULEGATE ȘI EDITATE DE prof D I Bagalem Cu un portret al autorului, o vedere a mormântului și fotografii cu scrisul de mână Volumul al Colecției Societății Istorice și Filologice Harkov CXXXI + + pagini Preț ruble, cu poștă ruble k Conţinut; Articol bibliografic critic de prof D I Bagalya "Viața lui Grigory Skovoroda , compilată de prietenul său M I Kovalinsky Scrisori ale lui G S Skovoroda - Lucrări ale lui G S Skovoroda: Tsarkiss, Dialog sau rant despre lumea antică; Conversație, numită doi; Conversație prietenoasă despre pacea spirituală; O conversație numită alfabetul sau primerul lumii; Fabulele din Harkov; predici introductive în cursul

prelegerilor "Despre buna morală creștină"; Ușa inițială către buna morală creștină; Bătălia Arhanghelului Mihail cu Satana; Recunoscător Erodius; Ciocătoarea mizerabilă; Respingerea din op "Șarpele lui Israel"; Poezii; Oda singurătății a Sidroniei - Aplicații Vă puteți abona și primi de la biroul revistei "Întrebări Philos și Psychol " Biblioteca "Runivers " Următoarele ediții sunt vândute în toate magazinele importante S PETERSBURG COMITETUL DE ALFABETIZARE Edițiile tocmai publicate sunt tipărite cu font înclinat Nr Aventurile lui Robinson Kruse Compilat de A N Yakhontov a -a ed nr Krutikov Narațiune de G Kovalenskaya a -a ed Nr Muncitor Povestea lui T G Shevchenko Ed a II-a Nr Villain și Petka Povestea lui A t Pototsky Ed a IV-a nr Epopee și poezii contele A K Tolstoi Ed a II-a IO > Povești și apărare Sevastopol Gr L N Tolstoi " -ed Nr Judecata omului și a lui Dumnezeu De două ori A t Pogossky și G Palisadov Nr Acolo unde este iubire, acolo este Dumnezeu Spune gr L N Tolstoi Nr Doi bătrâni Spune gr L N Tolstoi nr Poltava Poezia lui A S Pușkin nr Povestea despre Ilya Muromets Ed prof etc Miller și I A Shlyapkina ediția a II-a nr Solovki Eseuri de V I Nemirovich-Danchenyo Ed a II-a Nr Ucigaș involuntar Povestea lui V G Korolenko Nr Țarul Alexei cu șoim Povestea lui G P Danilevskagi nr Seara în turnul țarului Alexei Mihailovici O singura data G P Danilevsky # Nr Lucrări alese ale lui M Yu Lermontov Nr Greva foamei și iernare pe Novaia Zemlya Povestea lui S V Maksimova Nr Povești despre treburi din regnul animal N A Rubakina nr Cabana de iarnă pe Studenaya Povestea lui D N Mami-on-Sibiryak Je În noaptea dinaintea Sfintei Sărbători și a Clopotului Vechi Poveștile lui V G Korolenko Nr Între marinari Narațiune K Ài Sianyukovich Nr Doi pomi de Crăciun Povestea lui K M Staniukovici Jè Matlasat Povestea lui F D Nefedov (fără poze) Jê Şase Povestea lui I N Potapenko (fără imagini) Nr Adevărat Povestea lui V M Garshin Nr Cazul Ayaslar Povestea lui V M Garshin Nr Ce nu a fost și broasca este călătoare Poveștile lui M V Garshin Jê Palmier mândru și Povestea lui Hagai mândru Poveștile lui M V Garshin nr Fabulele lui Krylov (cu o biografie) Am numărul Nr Fabulele lui Krylov II numărul Nr Fabulele lui Krylov III newp Nr Fabulele lui Krylov IV numărul Mai mult, următoarea ediție a Comitetului este în vânzare) O colecție de programe competitive și rapoarte privind lucrările în folosul învățământului public, încununate cu premii de la Comisia de alfabetizare k) Legislația privind bibliotecile publice gratuite (săli de lectură) e ediție " Când cumpărați dintr-un depozit din Sankt Petersburg Concesiunea Comitetului de alfabetizare făcută (la edițiile noi)- ° o Instituțiile și librarii care solicită direct la depozitul Comitetului primesc o concesiune specială Cu ocazia împlinirii a de ani de la succesiunea sa au fost publicate fabulele lui A Krylov, ilustrate cu numeroase desene ale unor artiști celebri Biblioteca "Runivers " KOLUBOVSKY-KOMENSKY i To (o lub about in) sk iy, i Tu zdrobești "Enciclop Dicționar* al lui Brockhaus și Efron, vol XI, p Kolubovsky, J Ethische Kultur "Probleme de filosofie*, dep P, carte ib, p SS Raport despre primul număr al unei noi reviste etice Pentru societatea însăși, organul căruia îi deservește, vezi L -k: Society for Ethical Culture "Săptămâna" nr , p - Kolubovsky, Ya Știri și note "Încercare Phil si psiho * carte ib, p c Kolubovsky, I Vezi Wundt, Buletinul Neurologic* Koltsov Vezi Yarmerstedt Kombarye Vezi Ivanovski K omen s k i y, Ya A Marea didactică Tradus din latină de A Schepinsky (Eseu despre viata lui Comenius Marea didactica Note) ■Spb Tip Castiga aur XVC- p de exemplare eu r cop Traducerea a fost făcută cu cea mai mare grijă Uneori nu se poate decât să reproșeze traducătorului că este prea aproape de original* Traducerea este prefațată de o scurtă schiță a

vieții și operei celebrului profesor Notele la traducere sunt făcute cu cunoștință de cauză Recenzie nedeterminată "Vѣs Ebr * și, i ss Răspunde cu simpatie "Nou Ora* Nr (septembrie) - Comenius, Yan Amos Didactică grozavă Capitolul VI Traducere din original, editată de I A Shlyapkin "Rus Început Învățătura* ii, - Capitole traduse care sunt strâns legate de școala populară Komensky, Ya A Diogenes Cinic pe scenă sau despre înțelepciunea convenabilă Compilat o dată pentru performanța școlară și acum publicat în lume de I-A Komensky Traducere de G Yanchevetsky Publicarea revistei "Gimnaziul* Revel Tip "Revelskikh Izvestiya"* Inițial în "Gimnaziul* - , - ; - , - ; ii- , - O încercare originală de a prezenta un capitol din istoria filozofiei în chipuri pe scenă Comenius, Amos Legile unei școli bine organizate Traducere din latină ^ cu prefață și note Π θ Kaptereva SPb Tip Skorokhodov p exemplare k Inițial în anexa la "Rus Scoala* - În notele traducătorului sunt date pasaje paralele din lucrarea lui Comenius "Schola pansophica * Cartea este curioasă doar în sens pedagogic K om e n s k i y, Ya A Lucrări alese, partea Didactică grozavă Traducere din latină de A Adolf și S Lyubomudrov Cu un portret al lui Comenius, o schiță a vieții sale și note explicative Ediție Anuar filosofic, I ° Biblioteca "Runivers " KOMEN SKII librăria "Şcoala primară" M Tip Levenson XXVI - p exemplare i rub k Ediția și traducerea au fost făcute cu mare grijă și pot conta pe un succes sigur Recenzie simpatică în "Rus Gânduri" , s , precum și o recenzie mai amănunțită a lui H Schwanebach în "Journal of Min People's Proev " , - S Kr-v salută cu încântare apariţia unei noi traduceri în articolul său: Marea Didactică a lui Comenius Moscova Vd "Nr Nemulţumit pe deplin de unii dintre admiratorii Comeniusului" Primăvara Europei " , - Compatibil cu întreprinderea anilor Adolf și Lyubo-Mudrov și S I S "Rus Ob " , - Referitor la această ediţie, ideile principale ale lui Comenius sunt expuse de către preot , dep II, p - K om e n s k i y, Ya A Lucrări alese Partea a II-a Didactică grozavă Tradus de S I R Ediția revistei "Gymnasium" Revel Tip "Revelskikh News" Inițial în "Gymnasium" ї- , i- ; - , - ; -η, - ; - , - ; și - , - Traducere fără note Comenius, Yan Amos scoala mamei Traducere cu el M N Învierea SPb Tip scoli pentru surzi II+ p iooo copie- kop Inițial în "Educație" Despre educația familiei O mulțime de observații psihologice Komensky, Ya A Despre cultura talentelor naturale Traducere din latină de L N Modzalevsky Ediția editorilor revistei "Educație" Sankt Petersburg Tip predat, surdomuț de pagini de exemplare de copeici Inițial în "Educație" și (aprox) Traducerea este precedată de o mică introducere Textul este însoțit de note scurte (Komensky) În memoria părintelui pedagogiei moderne, Jan Amos Comenius Despre de ani de la nașterea lui Ed Muzeul Pedagogic al Instituţiilor Militare de Învăţământ SPb Tip Evdokimov p boo copie k Iată un raport complet despre ședința solemnă a "Departamentului numit după Amos Comenius" din martie Apropo, această ediție include mesaje: Despre compoziția lui Comenius "Drumul spre lumină" (A D Weisman); Extrase din "Marea Didactică" tradusă de I A Shlyapkin, plasate tot în "Rus Beginning Teach "; un poem de Leibniz dedicat memoriei lui Comenius; despre compoziția lui Comenius "Toată lumea este un fierar al propriei fericiri" (M A Kholodnyak) (Komensky) A -a aniversare de la nașterea lui Jan Amos Comenius "Nou" nr , retipărit în "Imagine" , - (Komensky) Aniversările a trei centenare ale părintelui Școlii Populare Amos Comenius din Sankt Petersburg - Culegere de discursuri Kapterev, Miropolsky, Modzalevsky și Saint-Hilaire Cu un portret al lui Comenius SPb Ediția librarului N G Martynov Tip Stein " pagini ° copie Această broșură include discursuri aniversare: L N Modzalevsky (Viața și

Biblioteca "Runivers " KOMENSKY - KOREL YING personajul lui Comenius), П F Kaptereva (Școala maternă după Comenius), S I în istoria educației și formării) Nu laudă vorbitorii "Vs Ebr " - Nu tocmai favorabil și recenzia lui K M în "Rus Shk " - , - K omen s k i y, I A Carta şcolii mame Din originalul ceh "Informatorium skoly materské* ( ) tradus prin θ V Riha (Cu un portret al autorului) Nijni Novgorod Tip buze regulă XIV - p exemplare cop În prefață, traducătorul vrea să-l recâștige pe Comenius de la germani, care și-au însușit ilegal acest profesor Traducerea în sine este făcută într-un astfel de stil în care sunt de obicei scrise interlineatoare proaste pentru scriitorii latini și greci Komensky, Ya A Vezi Elnitsky, Kochubinsky, Leve, Leibnits Comnin, Andronic Vezi P Kovalevsky G Compayré Imitația ca instinct educațional "Ped Foaie * Nr , aprilie-iunie, p - Un articol tradus, nu lipsit de interes psihologic Condillac Vezi Devol Koni, A t Vezi Mihnevici Cai cu si, D Marea Știință a lui Confucius "Vopr filos și psiho ", Prinț ib, div I, p - Traducerea este precedată de o scurtă prefață a traducătorului Marea știință este un tratat de etică K o n s s i, D Philosophy of Laos "Încercare Phil și psiho *, Prinț i , sec I, p - Articolul nu este încă terminat Autorul infirmă mai întâi opinia prof Vasiliev că tratatul de morală al lui Laosi a fost scris nu mai devreme de secolul al II-lea î Hr la PX, apoi trece la o expunere a vieții și a învățăturilor din Laos Koit Vezi Gruber, Kozlov, Orshansky, Stolypin Confucius Vezi Conissi Copernic Vezi Lyubimov Korelin, M Umanismul sau renașterea "Enciclop Dicţionar* al lui Brockhaus şi Efron, vol IX, p - Korelin, M Umanismul italian timpuriu și istoriografia sa Studiu critic M Tip Lissner și Roman A fost adunat un imens material bibliografic referitor la Renaștere O recenzie destul de simpatică a lui L în "Ist Greutate * , SS , unde sunt mentionate si zvonurile provocate de disertatia domnului Korelin Familiarizează în detaliu cititorul cu opera domnului Korelin, subliniind trăsăturile acesteia, N Karev: * Biblioteca "Runivers " KORITARI-KORSAKOV Umanismul italian și noul său cercetător "Ves Evr * , - ; , - ; Yu, - Potrivit autorului, opera domnului Korelin, care este un reprezentant al direcției culturale a științei istorice, ar face onoare oricărei literaturi Koritari Vezi Zeleno Gorsky Korngold, Ad Punctele slabe ale unui geniu Volzh Știri* nr , , Despre ciudateniile si excentricitatile oamenilor de geniu, conform unui pamflet al doctorului Cabanes Autorul, însă, nu echivalează geniul cu nebunia Korngold, Ad În memoria lui Charcot (Scrisori din Paris) Volzh Greutate * Nr O încercare de a afla semnificația lui Charcot în știință Kornilov, A A Despre problema afaziei "Vest clinic si instanta psihiatrie și neuropatologie(r), an X, nr I, p - Autorul respinge ipoteza lui Grashey-Wemicke conform căreia trebuie să citim literă cu scrisoare și concluziile pe care le trag din această propoziție Kornilov, A Despre vorbirea umană "Încercare filozofie și psiho *, Prinț , sec П, pp - (nefinalizat încă) Discurs la ședința solemnă a societății psihologice din ianuarie După ce a atins doar puțin problema originii limbii, autorul trece la cuvântul care a fost deja format Materialul articolului său este tulburările vorbirii umane Korovyakov, D Vezi Averkiev Korolkov, A L ^Sm Dühring ^ · Korsakov, N Geniu mondial Amintiri ale lui Galileo "Nov" nr , - Articolul are un conținut aproape exclusiv biografic, cu numeroase desene Korsakov, S S Curs de psihiatrie M Tip Kushnerev VI + pagini + tabele de exemplare ruble Cursul începe cu o scurtă trecere în revistă a fenomenelor normale ale vieții psihice, cu scopul principal de a stabili cu fermitate sensul termenilor psihologici Urmează psihopatologia generală și, în sfârșit, patologia și terapia

particulară a tulburărilor mintale Cursul este adaptat nevoilor studenților la medicină Astfel, clasificarea lui Kraft-Ebing este descrisă în detaliu doar pentru că cunoașterea ei este necesară la examenele din comisiile de stat Dar, pe de altă parte, autorul oferă propria sa clasificare, care include trei grupe principale: i) tulburări simptomatice și tranzitorii;) psihoze şi constituţii psihopatice;) starea de subdezvoltare psihică În general, în multe părți ale cărții se poate observa independența completă a autorului Nu se poate decât să regrete că nu există un index în carte Biblioteca "Runivers " KORSAKOV-KOKHOMSKY B I Vorotynsky vorbește cu simpatie în "Nevr Vest " vol I, nr , p s O contribuție valoroasă la literatura de psihiatrie consideră lucrarea prof Korsakova Alelekov în "Med Despre " Nr , - | (Vezi și articolul său sub nr) Marile beneficii ale noului leadership! indică "Știri, pană și instanță psihiatru și neurop " anul X, nr I, p - Recenzia se referă la neajunsurile cărții, dezlegarea limbii și lipsa de referințe la literatura subiectului Korsakov, S S La psihologia microcefalelor Rezumat în psihologie, societate Raportați în "Întrebare filozofie si psihic carte i , sec II, p - Korsakov, S S Vezi Lopatin Korsunsky, I Protopop P A Preobrazhensky (f iunie) "Dumnezeu Greutatea " , - Tot separat, Sergiev Posad, tip Snegirev II p Eseu despre activitățile defunctului, care a lucrat parțial pentru filozofie Korsunsky, I Vezi Kudryavtsev Kotelnikov, A Filosofia dreptului ca disciplină independentă a Facultății de Drept "Ob " , - Considerând filosofia și fiziologia dreptului ca fiind baza necesară educației juridice, autorul cere de la filosofia dreptului să demonstreze că, pe lângă legi, persoana umană are propriile sale drepturi Filozofia dreptului trebuie să dezvolte criterii ferme atât pentru evaluarea principiilor de drept existente și pentru dirijarea activităților Dacă un astfel de conținut este dat filozofiei dreptului, atunci nu numai că va înceta să fie inutil și izolat, ci va oferi și câteva începuturi pentru activitatea practică a avocatului Kokhomsky, S Încă câteva cuvinte despre "miracolele fără Dumnezeu" ale lui Charcot "Mână pentru sate pastă " Nr , - Kokhomsky, S Magiile hipnotice au vreo comparație cu miracolele religioase? "Ruk pentru sate trecut " Nr , - Desigur că nu, decide autorul, însă, pe baza unor considerații destul de superficiale Kokhomsky, S Referitor la articolul domnului Lev Tikhomirov: Cler și societate în mișcarea religioasă modernă "Rukov pentru sate pastă " nr i, - Referitor la articolul lui L Tikhomirov: Cler și societate în mișcarea religioasă modernă "Rus Despre " , Oricât de ortodox ar părea domnul Tikhomirov, domnul Kokhomsky găsește defecte în Ortodoxia sa Cât timp, - spune autorul, - s-a înălțat cu mintea în acele sfere o persoană laică, care și-a dezvoltat gândul despre Kantakh, Kontakh și Spencer cunoștințe și viață seculară, unde nu este scrisă nicio lege omului, unde spiritul uman este idolatrizat în toate manifestările sale, unde pământul este considerat Biblioteca "Runivers " b Kokhomsky-KRAINSKY, singurul, primul și ultimul câmp al existenței umane și deodată îi spun: duhul tău mândru va fi judecat Acest cuvânt este crud cu un străin de credință care nu s-a obișnuit cu imaginile și gândurile Evangheliei Chiar și domnului Tikhomirov îi este greu să asimileze punctele de vedere ale Bibliei și ale Bisericii, iar pentru el cuvântul despre viața veșnică de apoi, la care un creștin adevărat se străduiește cu toate gândurile sale, este de neînțeles Vezi nota simpatică a lui K-aro în Rus Despre " , - K (o X o ms k i y), S Minune fără Dumnezeu și credință fără credință (Cu privire la scrisorile lui Charcot "Despre vindecarea prin credință" plasate în New Times nr -) "Ruk pentru sate pastă / Nr , - Natura notei este suficient de clară

din titlul în sine Vezi și Nr (Koch) Koch Diagnosticul privat al bolilor mintale · Traducere de medicul A Pisnyachevsky, editat de Dr Vl Yakovenka M Tip Kushne-reva p exemplare cop Ediția rusă include și acele completări pe care autorul a intenționat să le facă la a doua ediție a originalului german Cartea are un interes medical deosebit Kochubinskiy, A A , prof Jan Amos Comenius în soarta istorică a poporului său "Zap Novor UnivL vol , p - Tot separat: Jan Amos Comenius V I Grigorovici Doua cuvinte Odesa Tip Cartierul general al trupelor din districtul militar Odesa Acesta este unul dintre numeroasele discursuri dedicate lui Comenius cu ocazia tricentenarului nașterii sale Potrivit autorului, în afara condițiilor culturale ale dezvoltării intereselor spirituale ale poporului ceh, este imposibil să se înțeleagă pe sine acel umanism înalt care a pătruns în ideile pedagogice ale lui Comenius și care a fost pentru el punctul de plecare Răspunde cu simpatie "Vs Ebr " , - Krainsky, N V Studiul timpului de reacție psihofizică la stimulii tactili și de durere la persoanele sănătoase și neuro- și psihice bolnave Harkov Tip Silberberg - p și i tabel, de exemplare Autorul prefațează opera sa experimentală cu mai multe considerații de natură pur filozofică Dacă fiecare acțiune a noastră, spune el, fie că acel cuvânt sau mișcare, este o idee care a trecut în forță vie și dacă ideea, la rândul ei, este legată de legalitatea strictă și de iritații exterioare ale simțurilor, atunci mai rămâne puțin înainte în pentru a recunoaște o persoană ca fiind atât de strâns legată de natura și situația din jurul său, încât este aproape o simplă mașină care procesează doar iritațiile externe în acțiuni presupuse arbitrare Doar după ce am stabilit o legătură atât de precisă între aceste acte, putem începe să studiem mecanismul fizic al activității mentale și doar considerând toate actele mentale ca funcții fizice ale sistemului nervos central și periferic, ne putem aștepta la rezultate favorabile în studierea lor Luând în considerare proprietățile senzațiilor tactile și de durere, precum și elementele individuale care alcătuiesc timpul reacției psihofizice, autorul trece la Biblioteca "Runivers " KRAFT-EBING-KRYLOV momentul acestei reacții la diverși pacienți neuro- și bolnavi mintal Amploarea reacției psihofizice, deja la oamenii normali, care fluctuează în limite largi, la acești pacienți ajunge uneori la un număr extrem de mare, iar la ei se observă modificări atât de frecvente și deosebite ale proprietăților reacției în sine, cât și ale senzațiilor, încât este departe de ușor să tragi concluzii corecte despre schimbările ei, în comparație cu oamenii sănătoși Autorul se limitează în principal la enunțarea faptelor, evitând ipotezele și generalizările pripite Cea mai mare parte a cărții este ocupată cu scurte istorii de caz ale pacienților examinați și protocoale de studiu În ciuda sărăciei concluziilor, opera autorului trebuie totuși recunoscută ca o contribuție respectabilă la slaba literatură rusă de psihofizică (Frumusețe) Decorare facială Articolul f N "Varşovia Ziua / Nr , retipărit în Volgar * Nr Articolul ilustrează prin fapte relativitatea conceptului de frumusețe între diferite popoare Kraft y-Eb i ng y Hypnotische Experimente Stuttgart Broșura este prezentată de S B : Vârsta sugerată "Rus Viaţa* Nr (retipărit în Kaz Tel/ Nr sub acelaşi titlu) Este raportat și de "Vst în lit /i, - Craft-e bing Noi experimente în domeniul hipnotismului "Rus Ved / Nr Postare bazată pe Augsburger Zeitung Vezi prezentarea prelegerii de către prof Benedict despre experimentele lui Kraft-Ebing în Rus Viața* Nr Potrivit lui Benedict, Kraft-Ebing a fost indus în eroare Pentru experimentele lui Kraft-Ebing, vezi și "Kaz Tel/ Nr (Cronică) Krivenko, S N Culturi singure în sat "Rus Dumnezeu / , - ; , - Un eseu extrem de

instructiv din domeniul eticii aplicate, dedicat activității modeste a asceților ruși moderni ai ideii Krivenko, S N Mănăstiri culturale "Rus Dumnezeu / , - ^ , - Despre colonii de oameni de cultură Date curioase din istoria mișcării sociale ruse din timpul nostru Krivenko, S N Privind singuraticii culturali "Rus Dumnezeu " , A - Generalizările se fac pe baza faptelor culese în articolul precedent Cu cât mediul social este mai indiferent și mai inactiv, cu atât mai strălucitoare aceste luminițe mici și singuratice ale vieții strălucitoare a iubirii sincere pentru aproapele și a credinței într-un viitor mai bun ies pe fundalul său, cu atât mai atractive sunt toți acești profesori și profesori, medici dezinteresați , avocați țărani, umblători, întemeietori de arteli etc P Kronecker Vezi Ivanovski Krylov, A Arhiepiscopul Nikanor ca profesor Novocherkask Tip Don p de exemplare Biblioteca "Runiverse" g aripi ov-Kudryavtsev Autorul, fost elev al Arhiepiscopului Nikanor la Academia Teologică din Kazan, vorbește cu o vorbăreală excesivă despre viața episcopului, despre convorbirile sale cu acesta etc Ca profesor în sensul cel mai înalt, Arhiepiscopul Nikanor, în opinia autorului, influențat toate ramurile vieții Preasfințitul Nicanor a încercat să-și pună gândurile pe nevoia de a-i lumina pe oameni la acțiune și de a-i aduce la bun sfârșit Prezentarea domnului Krylov se remarcă prin dezordine extremă și este adesea întreruptă de digresiuni irelevante Vorbește cu entuziasm despre Arhiepiscopul Nikanor V în "Biserica Vd "Nr ! - , p s , dar în opera domnului Krylov constată o lipsă de dezvoltare precisă Krylov, A În memoria răposatului Arhiepiscop Nicanor la Boz Novocherkask Don tip p și portret o kop (Tipărire separată din "Dieceza Don Vedic" pentru -) Aceasta este poate cea mai completă schiță biografică a Arhiepiscopului Nicanor Apropo, autorul se oprește asupra istoriei originii principalei lucrări filozofice a episcopului Nikanor Krylov, Evstafii Vezi P Kovalevsky Krylov, S Moritz Carrière despre materialism și estetică Moscova Ved " nr i și Un grup de profesori și oameni de știință germani, condus de Pimidkunts, s-a angajat la publicarea unui număr de pamflete cu conținut religios, științific, literar-istoric și socio-politic sub titlul general: Împotriva materialismului Autorul detaliază primul pamflet din această serie: Materialismus und Aesthetik Eine Streitschrift zur Verstàndigung, von Moritz Carriere Stuttgart Pe alocuri domnul Krylov caută paralele cu expunerea filozofului german, împrumutată din istoria trecutului nostru recent Xenofon Amintiri ale lui Socrate Cartea I Cu introducere, note și figuri A explicat K V Moartea Ed al -lea Partea I: text SPb Tip V Vatslik pagini de exemplare Partea P: comentarii de pagini de exemplare Preț pentru ambele părți de copeici [Colecție ilustrată de clasici greci și romani cu note explicative, ed L Georgievsky şi S Manstein] Ediție pentru instituții de învățământ Kudryavtsev, V Fundamentele inițiale ale filosofiei Ed al -lea Serghiev Posad Tip A Snegireva + p i p k Noua ediție este o simplă retipărire a celor vechi Justiția cere să se spună că edițiile care au apărut în timpul vieții autorului sunt făcute mult mai bune pe dinafară Cartea poate fi recomandată pentru o primă cunoaștere a problemelor fundamentale ale filozofiei, deși cititorul nu trebuie să piardă din vedere faptul că, în designul ei inițial, a fost menită să servească drept ghid pentru seminariile teologice și, prin urmare, în mod necesar, trebuia să acorde mai mult spațiu unor astfel de întrebări, cărora în alte sisteme li se acordă un rol mai modest Biblioteca "Runivers " KUDRYAVTSEV-KUDRYASHEV (Kudryavtsev) În memoria lui V D Kudryavtsev Moscova Biserică Vd " Nr , p SS Cu ocazia celei de-a doua aniversări de la moartea lui Kudryavtsev, este subliniată semnificația

sa ca filosof, profesor și persoană Kudryavtsev-Platonov, V D Lucrări Publicarea Frăţiei Sfântului Serghie Serghiev Posad Tip Snegireva T I: Studii și articole de introducere în filosofie și epistemologie Emisiune i (lV-f-i -|- pp); emisiune (p) T II: Studii şi articole de teologie naturală Emisiune i (pagini); emisiune (pagini); emisiune (pagini) Primele două numere ale volumului al -lea au apărut încă din Prețul fiecărei ediții este ir k Primul număr al volumului i a fost precedat de o introducere extinsă, care a inclus: o biografie detaliată a lui Kudryavtsev scrisă de I N Korsunsky (pp i-$), un articol de Alexei Iv Vvedensky "Despre natura, compoziția și semnificația filozofiei lui V D Kudryavtsev" (p -), care a apărut într-o ediție separată (vezi sub nr) și o serie de discursuri rostite la înmormântarea răposatului filosof și în timpul comemorarii potrivit lui, de altfel, și discursul lui Al I Vvedensky: "Despre principiile vitale și practice ale lui Viktor Dimitrievich" (Vezi Anuarul nr) Editorii încearcă cu slujire să reproducă fiecare lucru mărunt aparținând defunctului, fără a exclude semnele de ortografie și de punctuație, cu certitudinea că toate acestea sunt direct legate de imaginea spirituală a filosofului Trebuie mărturisit că cu greu se poate vedea în ortografie vreo urmă de imagine spirituală, iar trăsăturile permise de editori nu vor atrage decât inutil atenția cititorului În acest sens, ar trebui să luăm ca model, de exemplu, edițiile germane ale lui Kant, în care, sub formă de comoditate, tot ce amintește de secolul al XVIII-lea în aparență este expulzat cu grijă Primul număr al volumului I conține articole publicate inițial în revista "Credință și rațiune": i) Ce este filosofia?) Este filosofia posibilă? h) Este filosofia necesară?) Metoda filozofiei) Compoziția filosofiei -În al doilea număr același volum conține: i) Despre principiile de bază ale cunoașterii filosofice,) Analiza metafizică a cunoașterii empirice, h) Spațiul și timpul Religia, esența și originea ei În ediția a II-a a aceluiași volum : Despre monoteism, ca formă originară de religie a rasei umane; Despre indiferența religioasă; Din lecturi despre filosofia religiei În a treia ediție se completează lecturi despre filosofia religiei După cum era de așteptat, "Mosk Biserică Vd "No io, p , în persoana lui T P Același gen de recenzie despre I t P Tikhomirov în" Moscova Biserica Nr - , p s , și I K despre primul și al doilea volum în Teologic bibl, foaie" sept -oct , p - (anexă la "Orientări pentru pastorii rurali") Kudryavtsev, V D Vezi Alexey Vvedensky, P Tikhomirov Kudryashev, M Vezi cartea Volkonsky Biblioteca "Runivers " ° KUZEN-KUTEPOV văr Vezi Aleksey Vvedenskyi (Kulakovsky, Yu) Câteva observații la "Răspunsul* lui Iulian Kulakovsky la întrebarea: "Biserica creștină și dreptul roman în primele două secole*, plasate în" Kiev Universitetskiye News", iulie " Lucrări despre spiritul evreiesc Acad * , - ; , - De asemenea, separat sub titlul: "Mai multe despre această problemă: Biserica creștină și dreptul roman în primele două secole Tip G Korchak-Novitsky p o cop Această dispută liberă languidă asupra prelegerii lui G Kulakovskogo "Khi-Sgianismul și dreptul roman**, hd, se duce la îndeplinire gândul inocent că primii creștini au fost supuși calităților dușmanilor politicii și politicii existente sistem social, iar textele sunt terminate într-o literă simplă traducere paralelă pentru a dovedi corectitudinea traducerii și pentru a expune inamicul în ignoranță, necinste etc (Kulke) Kulke, Ed Zur Entwickelungsgeschichte der Meinungen Leipzig O recenzie destul de simpatică de A T (rachevsky) în "Rus Viața" Jê K u l i b k a, S Vezi Grota (Kuno Fisher) Kuno Fischer Geschichte der Neuern Philosophie Achter Band Arthur Schopenhauer

Heidelberg Despre această ediție au apărut articole: Materiale noi pentru caracterizarea lui Schopenhauer "Nou* Nr , precum și SS: O nouă carte despre Chopin-Hauer "Rus Vd * Nr Kuno Fisher Vezi Spinoza Kuskov, P Idealurile noastre / '(Convorbire pe punte) "Rus Rev * , - Se dă ceva de genul unei liste de idealuri "muritoare", spre deosebire de cele europene În prim plan se află mântuirea sufletului, care, parcă, este idealul inalienabil al omului rus, în timp ce pentru europeni idealul este bunăstarea materială Rusul caută eliberarea de păcat, iar europeanul caută libertatea de păcat Restul idealurilor sunt de același fel Vezi articolul: Conversație despre idealuri (Cărți "Săptămâni * , -) Autorul consideră articolul tendențios, prefăcut, deși nu lipsit de inteligență Yu Nikolayev simpatizează pe deplin cu domnul Kuskov Note literare Idealurile poporului rus Moscova Vd " Nu? Kutepov, N La controversa cu gr L N Tolstoi (Iv A Karishev Viziune ortodox-creștină pe motive adoptată de contele L H Tolstoi în eseul său "Care este credința mea * M) "Stran * - Cartea lui Karyshev, potrivit autorului, din partea minuțiozității sale, Biblioteca "Runiverse" Couture - LAMENNAY acuratețea și minuțiozitatea sunt semnificativ inferioare lucrărilor lui Gusev, Orfano și alții dedicate aceluiași subiect Couture Vezi Ivanovski K u n și s e-K a r n o Vezi Orlov (Kaird) Caird, Edward Evoluția religiei Oxford Rap scurt "Lumea lui Dumnezeu" io, Ku l l er, Dr Nervozitate și nevroze Igiena oamenilor nervoși (Nérvosisme et nevroses Hygiène des nérvés et des névropathes) Tradus sub redacția unei femei medic M M Volkova, cu o prefață de Privatdozent S N Danillo, Sankt Petersburg Tip Suvorin XV-P p exemplare eu r cop -ed a II-a Tip Suvorin XXI - p exemplare eu r k Cartea scrisă popular și uneori superficial de Cullére a fost evident de folos cititorului rus Potrivit autorului, strămoșii noștri aveau prea mult sânge, toate bolile lor aveau nevoie de o lancetă, iar noi avem prea mulți nervi, iar sângele nostru slab nu îi poate liniști Omul modern, care abia a ajuns la maturitate, nu numai că a depus mai mult efort, a muncit mai mult, a îndurat mai multă luptă decât fostul bătrân, dar s-a și bucurat mai mult, a trăit mai multe vicisitudini, a experimentat mai multă durere și suferință În plus, diverse contraste cotidiene, tranzițiile rapide de la o condiție de viață la alta sunt o cauză puternică a tulburărilor sistemului nervos - În ediția a -a a fost adăugat un mic dicționar explicativ de termeni Recenzii simpatice: S - k "Nou " nr ; Nou bp Nr (martie) Susținând cartea lui Kuller, Sev Greutate " (io, y ss) indică traducerea și editarea nesatisfăcătoare L Avrovsky Vezi Suflet Lavrova, E Vezi Manasein Ladvinsky, M O nouă direcție în știința istorică "Istoric Vest " , - Referitor la cartea lui P Nikolaev: "Progres activ și materialism economic" M Elementele principale ale ipotezei materialismului economic nu sunt străine scriitorilor din alte direcții, uneori complet opuse Această ipoteză, în opinia autorului, nu este o invenție artificială a școlii căreia îi aparțin fondatorii ei, ci este un rezultat firesc al cercetării științifice a timpului nostru și este determinată de faptele istorice înseși; (Lakassan) Procesul de creație artistică "Cărți Ned" i, - [Din publicații străine] Cu privire la întrebările lui Lacassagne adresate scriitorilor celebri Laland Vezi Ivanovsky, Maksimova Lamenne Vezi Alexei Vvedensky Biblioteca "Runivers " * LANGE Lange, HN Sufletul unui copil în primii ani de viață Două prelegeri publice Publicarea revistei "Școala Rusă" SPb Tip Skorokhodov pagini kop Bazat pe lucrarea lui Preyer "Die Seele des Rindes" Notă de simpatie V Ye(rmilova) în "Rus Вѣд " Nr ? și, de asemenea, în "Knizh Вѣс " , Lange, N Percepția dreptului "Vopr philos ", etc II, kn , p - ; kn , p - ; kn , p - ; kn acum, p - Un studiu conceput pe scară largă

bazat pe date experimentale Autorul își formulează legea percepției: procesul oricărei percepții constă într-o schimbare extrem de rapidă a unei întregi serii de momente sau pași, fiecare pas anterior reprezentând o stare mentală de natură mai puțin specifică, mai generală Aceste etape ale conștiinței sunt paralele cu cele care s-au dezvoltat în procesul evoluției generale a animalelor Procesul de percepție stă la baza asemănărilor și diferențelor, precum și judecăților Articolul este revizuit de B I Vorotynsky în "Nevr Vest " vol I, nr i, p p - Lange, N N Cercetări psihologice Legea percepției Teoria atenției volitive Odesa Tip PC districtul militar Odesa LVII+ p exemplare p Inițial în Notele Univ Novorossiysk *, vol i Cartea, de altfel, a inclus într-o formă semnificativ modificată și completată următoarele articole: "Legea percepției(r) (vezi aici Nr); "Beitrâge zur Théorie der sinnlichen Aufmerksamkeit und der activen Apper-ception* (plasat în Philosophische Studien de Wundt, vol IV); Într-o amplă introducere, autorul încearcă să demonstreze că la universitățile rusești, cel puțin unele dintre ele, este necesar, după exemplul celor străine, să se înființeze birouri pentru studiul psihologiei experimentale Acest lucru este indicat atât de rolul experimentului ca una dintre cele mai importante metode ale psihologiei, cât și de exemplele universităților străine, cât și de beneficiul general care vine din înființarea unor astfel de instituții Urmează studiul menționat despre legea percepției, cu adăugarea unui studiu istoric al unora dintre învățăturile despre conștiința asemănării și diferenței Al doilea studiu, despre teoria atenției volitive, începe și cu o schiță istorică Atenția este o reacție oportună a organismului, îmbunătățind instantaneu condițiile de percepție În atenție, ca reacții, ar trebui să distingem aceleași forme de bază care sunt caracteristice reacțiilor organismului în general și, în special, ale mișcărilor sale, i e reflex, instinct și formă volitivă În atenția volitivă la imaginea memoriei, se caută o senzație reală corespunzătoare, sau cel puțin o amintire mai concretă Autorul demonstrează această propoziție experimental Întărirea și slăbirea constantă a unei noi reprezentări în complexul general de reprezentări, o delimităm astfel din acest complex și prin repetarea aceluiași proces cu privire la alte părți, obținem o analiză completă sau claritate a acestora Experimentele proprii ale autorului Biblioteca "Runivers " LANN-LEBBOK oferiți-i ocazia să propună o teorie motrică a amplificării memoriei Ca și în vizual, la fel și în amintirile auditive, există de obicei un element motor Această teorie a domnului Lange a provocat remarci critice ale lui Wundt și James, precum și verificări experimentale de către Münsterberg, Eckener, Paes și Marbe După ce le-a supus obiecțiile unei analize critice, omul nostru de știință se consideră îndreptățit să afirme că toate remarcile autorilor numiți nu numai că nu infirmă teoria atenției volitive prezentate de el, ci, fiind interpretate în sensul propriu, confirmă direct, clarificați și demonstrați această teorie Lann, F Vezi Ivanovsky L a o s i Vezi Conissi Lasswitz Vezi Basiști L ca cu pornit Vezi Alexei Vvedensky Lafitte Vezi Alexey Vvedensky, Plotnikov Lakhtin, L Despre viața și lucrările științifice ale lui Nikolai Ivanovici Lobaciovski Prelegere publică susținută cu ocazia centenarului zilei de naștere a lui N I Lobaciovski "Uchen, Zap Iuriev univ " Nr , "p d- Eseu scurt, care nu reprezintă nimic original Lashkov, V Ce este creativitatea SPb Tip Stasyulevich p de exemplare cop Autorul are în vedere exclusiv creativitatea poetică Poezia ocupă locul cel mai proeminent și onorabil printre alte arte de bază și are cele mai multe date pentru descoperirea creativității Grațiosul este de

obicei recunoscut ca obiectul principal al puterii creatoare Dar, în opinia domnului Lashkov, un lucru elegant nu este un obiect, ci o consecință a creativității - Nu se poate spune că autorul a dezvăluit cititorului ceva nou și original - el doar reface vechiul în felul său, dar o reface cu aerul unui inovator Recenzie ironică de D Kovalevsky în "Kolosyakh" , Lubbock, John Frumusețea naturii și minunile ei Traducere din engleză de L D "Lumea lui Dumnezeu" i, - ; , - ; , ibi- ; - ; > - o; , - ; , - Potrivit recenziei "Rus Gânduri" , , aceasta nu este o traducere, ci o modificare extrem de imprudente și neglijentă, denaturând complet înalta demnitate a originalului Vezi următorul număr Lubbock, John Frumusețea naturii și minunile lumii în care trăim Traducere din engleză sub redacția prof A I Pavlova • Cu de politipuri Ed Soldatenkov M VII+ p exemplare eu r cop ' Un fel de filozofie populară a naturii, care, însă, nu intră în profunzimea lucrurilor În comparație cu ediția în limba engleză, traducerea rusă a omis unele dintre cifrele care nu au o importanță semnificativă Mai există o caracteristică a ediției rusești: corectarea slabă Biblioteca "Runivers " LEWE-LEIBNITZ O recenzie incoloră în "Vs Evr " (regiune) Cu multă compasiune, "Rus Dumnezeu" , s și A B în "Rus Viaţa" nr , "Rus Mysl" răspunde foarte simpatic, , s ; "Sev Greutate " și, Lewe, E Monatshefte der Comenius-Gesellschaft Erster Jahrgang "Jour min nar trece " , - O notă simpatică asupra noului jurnal berlinez dedicat lui Comenius Leve, E Bibliografie rusă despre Comenius "Zhur min nar trece " și, - O listă bibliografică simplă a tot ceea ce a apărut despre Comenius în Rusia Leveque Vezi Alexei Vvedensky Leven cu on, P Ya Beccaria și Bentham Eseuri biografice Cu portrete ale lui Beccaria și Bentham, gravate la Leipzig de Gedan Pret cop SPb Tip Societate Beneficii" p oo exemplare [Viaţa oamenilor remarcabili Biblioteca biografică a lui F Pavlenkov] Ambele eseuri sunt scrise destul de interesant, dar doar într-un limbaj prea înflorit Destul de deplasat, autorul începe brusc să se certe cu B N Chicherin, care îl numește pe Bentham "minte limitată" În al doilea eseu, opiniile etice ale lui Bentham sunt prea puțin atinse Recenzie elogioasă în "Journal civil și colț, etc Nr , Levil en' (Le vili ain, F) Igiena persoanelor nervoase Tradus sub redacția, cu note și completări de Dr L O Finkelstein Ediția pentru traducător SPb , tip Skorokhodov IP + -III p i rub [Biblioteca populară de cunoştinţe medicale, vol I] Potrivit traducătorului, cartea lui Levillin a fost corectată semnificativ și completată cu note editoriale În ciuda acestei afirmații emfatice, traducătorul adaugă imediat că capitolul despre structura și funcția nervilor și a sistemului nervos central a fost mult prescurtat În completările sale, domnul Finkelstein atinge subiecte la modă, cum ar fi, de exemplu despre injecțiile Brown-Sekarovskih și spermină O astfel de urmărire a inovației științifice, departe de a fi general acceptată, cu greu poate fi aprobată în ghidul popular pe care autorul ei a vrut să îl ofere cititorului Recenzii simpatice în Rus Gânduri" i, p ; "Sev Greutate " i, s și L N , "Pacea lui Dumnezeu" , Leon al XIII-lea, Papa Vezi Alexei Vvedensky Leibnitz O nouă experiență despre mintea umană Traducere K Și (stomi) pe "Credință și Raz" otd filos , , nr , p - ; , Jte , - ; N? - ; nr i, - ; Nr , - ; Nr - ; Nr , - (neterminat încă) Notele traducătorului sunt destul de ample, în care el încearcă deseori să aducă opiniile lui Leibniz mai aproape de opiniile științei moderne Nu este rezonabil să atașăm observațiilor lui Kirchmann semnificația care Biblioteca "Runivers " LEIBNITS - LESEVICI înclinat să-i recunoască drept traducător Nu este în întregime clar de ce noile experiențe (Nouveaux Essais) sunt numite experiențe noi De mai multe ori există referiri la autori ruși Leib

Nitz O poezie despre moartea lui Comenius Traducere de L Modzalevsky "Rus din timp învață " Yu, Leibniz Vezi Grot, Filippov Lemetr, J Vezi Bulgakov Leontiev, K Vezi Miliukov Leonardo da Vinci Vezi Lyubimov, Milyaev Leopardi, Giacomo Poezii (Colecție completă) Cu o prefață și note Tradus din italiană de V F Pomyan M Tip Volchaninov IX-f-iói p i p k În recenzia "Sev Ves "(, -) a atins concepțiile filozofice ale lui Leopardi Traducerea poemelor, în opinia recenzorului, este făcută palid Leopardi Vezi Caro Leppman Vezi Timofeev Lesgaft, P Educația familială a copilului și semnificația ei Partea I Tipuri de școală (A treia editie) Partea a II-a Principalele manifestări ale copilului (A doua editie) SPb Tip Skorokhodov VI + p exemplare eu r k Autorul insistă energic asupra necesității de a distinge strict între temperament, tip și caracter: temperamentul este înnăscut, tipul este dezvoltat de mediu, iar caracterul este persoana însuși Înțelegând prin caracter manifestarea voinței pe baza unor adevăruri lămurite și ferm stabilite de rațiune, autorul se referă evident doar la personajul ideal, întrucât o astfel de definiție nu se potrivește cu greu vreunuia dintre personajele existente sau existente De aceea autorul trebuie deseori să se abată de la definiția sa și să vorbească, de exemplu, despre un caracter fizic Noua ediție a acestei cărți extrem de instructive se compară favorabil cu cele anterioare în tratarea ei mai amănunțită Cititorul nu va găsi aici un capitol amplu despre ereditate, deoarece acest capitol va apărea într-o formă revizuită într-una din lucrările următoare ale autorului Cartea prof Lesgaft a publicat și în franceză: De l'éducation de l'enfant dans la famille et de sa signification Paris În general, răspunde cu simpatie "Rus Gând * , s , și V E - în în "Rus Vd "Nr , care nu aprobă doar clasificarea tipurilor de copii Lesgaft, P Vezi Kirillov Lesevich, VV Daniel Defoe, ca persoană, scriitor și persoană publică Caracteristicile experienței "Rus Dumnezeu " , - ; , - ; , v - Este atinsă direcția gândirii filozofice engleze în secolul al XVII-lea Biblioteca "Runivers " LESEVICI-L INITSKI (Lesevici, VV) Portretul lui "Petersburg Viața" nr Lessing Vezi Averkiev Lee, vezi Gauss -, Leasing (Lysing) Vezi Danillo (Lilly) Lilly, W S Religia antică și gândirea modernă Rec nici o Academie în "Mir Dumnezeu " , (Lilly) Lilly, W S La dreapta și la greșit Rec nicio Revista trimestrială în "Mir Dumnezeu " , Linev, D A Vezi Astafiev Lynitskyi, P Fine literatură și filosofie "Ver şi Raz ", catedra de filosofie, , nr , - ; nr , - ; nr ii, - ; nr , - ; nr ib, - i , - ; nr , - ; , nr i, i ; nr , - ; nr - ; nr , - ; nr , partea - ; nr ii, - ; nr , - Separat: Harkov, tip provincial, p ruble Distingând în literatura fină două laturi - artistică și morală și socială, autorul urmărește reflectarea opiniilor filozofice printre luminarii literaturii ruse Cu o atenție deosebită, el se oprește asupra a două tendințe literare - slavofilă și occidentală Ca reprezentant al viziunii slavofile în domeniul literaturii fine, autorul îl consideră pe Dostoievski în detaliu Purtătorul de cuvânt al tendinței occidentale în gândirea socio-filozofică rusă este Turgheniev Gândirea în esență este un început negativ: analizează? distruge unitatea, totalitatea - Spre deosebire de gândire, ca început al unui negativ, trebuie să existe principii pozitive, unificatoare Asemenea începuturi Lamy ar trebui să recunoască arta, religia și naționalitatea Arta creează idealuri și astfel indică scopurile finale ale efortului uman: acesta este sensul unic al artei Religia cheamă direct oamenii la comunicare reciprocă Cu toate acestea, conectați ^ ^ adică ^ toți oamenii dacă / scopul este prea departe de a fi realizat De fapt, elnosfjUniting semnificația religiei este de obicei limitată la o singură naționalitate Ortodoxia, potrivit

autorului, nu este însă o apartenență indispensabilă la nicio naționalitate: ea este expresia originară a spiritului creștin primitiv Asimilarea acestui spirit, dragostea pentru el - aceasta este ceea ce ne poate da convingerile ferme necesare vieții Credința poate deveni proprietatea noastră completă doar prin educație, și mai ales prin autoeducație, în care filosofia ar trebui să aibă o importanță capitală :: ' Peste de pagini, fără nicio împărțire în capitole, domnul Linitsky discută și expune punctele de vedere ale lui Gogol, Pușkin, Dostoievski și ale altor scriitori ruși asupra diferitelor probleme ale vieții și ale artei În această expunere nu există nicio tendință de a adera la vreun plan strict definit și, de obicei, se vorbește despre același autor în locuri diferite Prin urmare, este imposibil să nu admit că citind o carte Biblioteca "Runivers " ÎN BIROUL REVISTA de vânzare "Proceedings of the Moscow Psychological Society": Problema I Arthur Schopenhauer Articole de V I Stein, N Ya Grot, L M Lopatin și V P Faceți un portret Shopeng Preț i p jo k , cu trans eu r o la Emisiune IL Immanuel Kant Prolegomene la orice metafizică viitoare Pe Vlad Solovyov Ed al doilea Prețul pe care îl frec copeici, cu transfer eu r k Emite IIL despre liberul arbitru Rezumate și articole ale membrilor Societății de Psihologie: N Ya Grota, L M Lopatin, N V Bugaeva, S S Korsakov, A A Tokarskago, P E Astafiev Prețul este de ruble, cu transfer p $ la Problema IV G V Leibnits Lucrări filozofice alese Sportr Leibniz Transl ed V P Preobrajenski Preț ruble (pe cea mai bună hârtie) și frecare cop (pe unul simplu), pentru peres k Numărul V Benedict Spinoza Etică Cu portret Spinoza Transl N A Ivantsova A publicat ed V P Preobrajenski Prețul este de ruble, cu transfer p $ la Acolo puteți primi și următoarele eseuri: B N Chicherin Bazele logicii și metafizicii i-Price rub cop , cu transfer p k - Al lui Filosofia pozitivă și unitatea științei Preț ruble p k -și toate celelalte op acelasi autor Carte E N Trubetskoy Idealul religios și social al creștinismului occidental în secolul al V-lea Partea I Viziunea asupra lumii a Bl Augustin Preț și frecare cop , cu transfer eu r o la Carte Cu Y Trubetskoy Metafizica în Grecia antică Preț RUB cu retrans G Gefding Eseuri de psihologie bazate pe experiență Pe sub-ed A A Kozlov și Ya N Kolubovsky Preț ruble kop , s lane p o k -V Wundt Hipnotism și sugestie Pe N Kolubovskaya Pret $ k , din banda k N Ya Grot Idealurile morale ale timpului nostru (Pr Nietzsche și Lev Tolstoi) a -a ed C k , cu traducere k Tao-te-king Laosi Transl din chineză cu intrare D P Ko-nissi C k , cu traducere k Librăriile sunt concesia obișnuită Biblioteca "Runivers"